

శ్రీ

మల్లికార్జునతప్తకరణము

7-8-9-10 అంకములు

ఇది

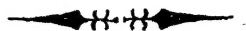
ఉద్బంధ మహాకవిచే రచింపబడిన సంస్కృతప్రకరణమునందే

రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయకళాశాలయందు

సాంధ్రపండితులై విశ్రాంతిచొందిన

శ్రీ కవి శేఖర

బిరుద స్వీకారము

తే. గీ. ఆంధ్ర భారతీర్థసమాఖ్య సంస్థ
వెనుగుసారస్వతపరిషత్తోసంగేదు 'వసు'
రాయనికి విజయనగర రాజధాని
బిరుదు కవిశేఖరం డని జరుగుతుక్

ఈ నాటకమునందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

మారుతుడు—కథానాయకుడు. సులయపర్వతమున పిలాసారము తనువొందిన మంతమారుతుని, మంజుల యన విద్యాధికశస్య నలచి గగ్గవతియై యప్పుడే ప్రసవించి యట విడిచిపోగా, లోపాముద్రచేతఁ జెంపబడి ఎయోవంతుఁ డయి శాపవశమున భూలోకమునఁ గుంతలేశ్వరామాత్యుఁ డగుబ్రహ్మదత్తు ననుఁ గుమారుఁ డయినవాడు.

కలకంఠుడు—మారుతునకుఁ బూర్వోత్తరజన్మములరెంటును బ్రతుకగుడు.

భ్రమరకుడు—మారుతునిఁ జూచారకుడు. రమయంతికాశేషము చాల్చి కలవింగకు నకుఁ జెండి చేయఁబడినవాడు.

శంబరకుడు—రాస్త్రేశ్వరుఁ డగుసింహవర్మమంత్రి. మల్లికను జెండ్లియాడుటకుఁ గుశ్మిప్రయత్నములు చేసి పరాభవ మొందినవాడు.

కలవింగకుడు—శంబరకునికిఘ్నుడు. రమయంతికను జెండి యాడఁగోరి పరాభవ మొందిన కుత్సికుడు.

మాళందుడు—మారుతునకుఁ బూర్వోత్తరజన్మములయందు స్నేహితుడు. మాయా మల్లికారూపము ధరించి శంబరకునకుఁ జెండి చేయఁబడినవాడు.

వికటగ్రీవుడు—శాపవశమున రాక్షసుఁ డయినమాళందుడు. మారుతునిచే జంపఁ బడి నిజరూపము చాల్చినవాడు.

ఖడ్గజిహ్వకుడు—విప్రచేషమునఁ గుసుమపురము వచ్చి, వికటగ్రీవుని వగుమణిదివ్యాంబుచిత్రకన్యక లీపురమున నున్న విని తనపథునకుఁ దెలియఁబఱచిన రాక్షసుఁడు.

బగ్బరకుడు, సింహముఖుడు—శంబరకునిమావటివాండు. తదాజ్ఞాప్రకార మేనుఁ గలకు మత్తెక్కించి చూరుతకలకంఠులను జంప వానిని విడిచినవారు.

చపలకుడు—శంబరకునియొద్దనుండి మందాకినికిఁ గామయాంబరములు అంచము
జెచ్చినవాడు.

విశ్వావసుడు—మల్లికుడు బూర్వజన్మమునఁ దండ్రీ యగువిద్యాధరామాత్యుడు.
మందాకినికి యోగవిద్యయందు సహాధ్యాయి.

ఒక రిద్దలు వైతాళికులు.

స్త్రీలు.

మల్లిక—భావాయిక, శాపవశమున భూలోకమున నవతరించి, గౌరీప్రసాదమున
మగధేశ్వరా^{మృత్యు}మాత్యుఁ డగువిశ్వవసునకుఁ బుత్రికగా లభించినది. అయితాని
సంభవురాలు.

మందాకిని—ఒకయోగిని. విశ్వావసునకు యోగవిద్యయందు సహాధ్యాయిని మల్లికా
మారుతులయందు గాఢనాస్యిల్యము గలిగి వారిని సూతురొందినది

రమయంతిక—విష్ణురాతునికూతురు. మల్లికప్రియసఖి. కలకంఠునిప్రియురాలు.

ననిమాలిక—మల్లిక బాల్యస్నేహితురాలు.

మమూరిక—రమయంతికకుఁ జెలికత్తె.

సాంసిక } మందాకినిశిష్యురండ్రు. మల్లికామారుతుల యు, రమయంతికా కల
కొలింది } కంఠులయుఁ గలయిలకకు సహాయురండ్రు.

కంకేలిక—భ్రమరకునియుంపుడుఁగత్తె.

ప్రవాళిక—మల్లికయంతికపురచేటి.

కనకలత—మల్లికయంతికపురద్వారపాలకురాలు.

చందనలత—మారుతునిప్రతిహరి.

ఇష్టదేవతాపారనాదికము

క. శ్రీకి సహజాత యగును, రాకొనుల కందనిక, క్రన్నన మోహి
న్యాకారము దాలించి, నా | కాకనుల కొసంగివట్టికొని కృతి ప్రామణ్య.

మ. మును వశ్యింశతివత్సపూర్వమ యసంపూర్ణంబుగా మల్లికం
దెరుగుం జల్పి, సరస్వతిం బ్రకటితకా జేయుచితిం బ్రతికా ;
వెను కేరే దెలిగింతు శేష చుకుంటిం గాని, పూర్వం నిం
దనుకం బూనమి నేకపుర, గడగితిం దద్వ్యవృత్తంపూర్తికా ॥ ౨

క. సుసఖుండు కవి జలమర్గా | ప్రసాదరాయుని కుభయన, గ్రమ్మర నన్నే
రసవంత మిది ముగింపఁగ | నెఱిగిలిపిపరమపిత నే విసతుండ నై. ॥ ౩

చ. ఆమవస మూడుంటలరయైనుని మేషము లొడు, నర్కలిం
బము విభవాశ్వివంబున దమంబు స్పృశింపఁగ, గౌతమీమతీ
ర్థమనను దానమాడి, శుచితకా విదియకా బయి కొర్తికంబునం
దు మొదలుకొంటి మల్లిక దెరుం గొంరింపఁగ నల్తుదంకముల్. ॥ ౪

క. మల్లిక నిజసౌరభమున | నల్లసిలం జేయు నకుల నొక కొలఁకుకా ;
మల్లిక యిది తనసరసత | నెల్లప్పుడు రసీకజనులవృద్ధి నలరించుకా. ॥ ౫

సీ. వ్రాతకాండు నిజేచ్ఛవ్రాయంగలడు గాని, వ్రాసివట్టులు వెండి వ్రాయఁగలఁడె?
పాబకాండాత్మేచ్ఛ బాడంగలడు గాని, పాడివట్టులు వెండి పాడఁగలఁడె?
నకుమనా డిచ్చు నకువంగలడు గాని, నడిచివట్టులు వెండి నకువంగలఁడె?
సప్తయు స్వేచ్ఛమై జలంపంగలడు గాని, సలిపివట్టులు వెండి సలుపఁగలఁడె?

తే. స్వకృతియే జరిపినటు వెండి జరుపరాకు; | పరునిపరభాషగాని దాప్రకరణంబు
నేనా నాభాషవటురచియింపఁదర మె! హల్కిమేజూపఁదెలిగింపఁబూనుకొంటి.

మ. నన, నే నవ్యము నాంధ్రవాణి కిడఁ గావ్యకా, మల్లికొమారుతం
బయివద్దండవీతప్రకరణంబు దాది నా అంకముల్
దెరుగుం జేసితి; నేను దక్కినవి శాల్గిటికా రచింపం దొరం
కొనితిం; గా, నది మూలదర్పణము, నాకుకా సాయ మా మిశ్యరా! ॥ ౬

ఈనందర్భమున నాకు స్ఫురించినమత్స్వర్వవిరచిత

పద్యములు మఱి రెండు.

ఉ. ఏ రససబ్ధబుద్ధి రచియించితి నంకము లాటె మల్లికా
మారుతనాటకొనఁ బ్రథమంబు దొరంకొని; తక్కునాటకం
గారణ ముండి యొందు, వెలకం చెవిఁగింప జరిప దిచ్చు; యే
నేరుపరిక్షా విధాత కరుణించి తదరము దాగురించెనో.

మ. “శృతి కాదంబరి బాణపుత్రకునిమాడ్కికొ, మల్లికామారుతు
బు తెలింగించెద సుత్తరార్ధ” మని, శబ్దంబాస శేర్వంగఁ బూ
నితిగా వెంపటి శంకటార్యునికడకొ; నిర్భాగ్యుఁ డౌతండ్రికిం
ప్రభావత్తనయుండు దమ్మ... నెటురా? ప్రహ్లాద యేకాత్మజా!

(సుతస్మృతి 48 పద్యము.)

శ్రీకృష్ణ

శ్రీపరమాత్మ నేనమః

ఆంధ్రమల్లికార్జునతప్తకరణము

సప్తమాంకము

[తరువాత నవమాలిక ప్రవేశించుచున్నది]

నవ—(సంతోషముతో) అదృష్టవశమున మూఢులకు శంబరకుడు మోసపువ్వబడి నాడు. తాదృశవేషముచేతను జయింపబడినవ్యభిచారి మల్లికార్జునుడు భావించుకొనుచుండెడియాడి, తన్నుండలు నల్లర జని వ్యవహరింప, నిట విష్ణురాతగృహమునం దాగతుడయి యున్నవాడగుదా! ఇందులకొశ్చర్యపడవలసిన దేమి? నిజమెఱిగినవారు గూడ నతినియందు మాటిమాటికి బ్రతుకభియనతలంపే పాడముచున్నది. కృత్రిమలజ్ఞానబలవ్యాపారుడగునతని బహువిధముల ననునయించి, మదనశరపతనజర్జరితధైర్యుడగుశంబరకుని శయనగృహమున కెట్లెట్ల యనిపి, యిప్పుడే యీవలకు వచ్చితిని. (నవ్వి) కలకంఠుడు గూడ భగవతీత్యమును గడుల జక్కగా నాచరించిరాడు. రుద్రరాతుడును, శంబరకుడు, నతని పాదములమీదల బడి, భగవతీ! నామశీల యగురమయంతికను మీరనకులారాలినిగాఁ జేయవలయునని బహువిధములఁ దన్నుఁ బ్రార్థింపఁగాఁ, దొలుత సంతేతముఁ జేసికొన్నవిధమున మధుకరికచేత గూఢముగా రమయంతికావేషము చేయించిన శ్రీమరకు నతఁడు కలవింకనకుఁ బెండ్లి చేయించినాడు. (సానకంపముగా) పాపము! దీనురా లారమయంతిక కీవిషయ మేమియుఁ చెలియదు. కలవింకనకునకు దన్నుఁ పెండ్లి చేయునెడలఁ బ్రాణములు విడిచెదనని గట్టిగా నిశ్చయించుకొని, యుద్ధానకేళిగృహమునకుఁ బోయి దాని యున్నది. ఒకవేళ జీవితపరిత్యాగము చేసికొనకున్నచో, మధుకరికావచనపరితమగుకలకంఠలాఙ్ఘ్రప్రత్యాశయే దానికి ముఖ్యకారణము (అంతటను జూచి సంతోషముతో) మనప్రయత్నమునకు ననుకూలముగా నిర్దలితమిలాంజనపుంజమాంసం మగునడికిరేయిటిచివ్వుచీరటి గ్రమ్మకొన్నది. సకలపరిజనులు సుత్సవవ్యాపారపరిక్రాంతు లయి నిద్రించుచున్నవారు. (నడచి ముందు చూచి) ఇదిగో! ఏ నాలు

గిండ్లబంతియం దిట భగవతీవేషమును ధరించి కలకంఠుడు, పెండ్లికూతువేసమును చాల్చినభ్రమరకుని, మధుకరికతోఁ గూడ ననువర్తించుచున్నవాడు. (మరల జూచి నవ్వుతోఁ దనలో) ఓహో! అల్లుడు కలవింగకుడుగారు గూడ నిక్కడనే యున్నారు. కాఁబట్టి నేను గూడఁ బోయి పరిహాసవల్లని వృద్ధిఁ జొందించెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నది ప్రవేశము.)

(తరువాత ముందు చెప్పినట్లు కలకంఠభ్రమరకమధుకరికాకలవింగకులును, నవమాలికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

కలకం—(తపోతో జనాంతికముగా) నవమాలికా!

మ. బలె! మందాకినిగూడవిధి తనయస్వర్భూజ మిం తెట్టులో
ఫలియించెం గద; తేష మింకను ఫలింపం గల్గునో గల్గిందో!
బలవన్మూరదురంతతాపహరణస్వావ్యోషధిం బుణ్యవి
శ్చులభక్త నే రమయంతికం బడసి సంతోషింపనం గల్గునా? ౧

నవ—(జనాంతికముగా) మహాభాగా! స్వర్భూజ పెట్టు ఫలింపకుండును? అతా గృహమధ్యమంగ విగూఢముగా నున్న రమయంతికయంతికమున కీవఱకే కాలింది వెల్లి యుండెనుగదా? కాఁబట్టి యామెయె సర్వము సమకూర్పఁగలదు. మన మిక్కడ జరుగుపరిహాసోత్సవమును విలోకింతము.

కలవిం—భగవతి! యీనవమాలిక తమతో నే మనుచున్నది? చాటువచనచతురుఁ డయినమాశంబరక్షగురువుగారి ప్రణయసరసము అయినయననయవచనములవలన విశ్వాసము గలిగి యాకాశవాణీప్రభావలబ్ధ యైనమల్లిక యాయనశయనగృహము చేరినదా?

కలకం—(తనలో) మరల భగవతీస్వరముననే మాటలాడెదను. (ప్రకాశముగా) మనయల్లుడుగారు నిజముగాఁ జాటువచనచతురులే. అంతటిసిగ్గుకత్తెయై యున్న నాబిడ్డ క్రొత్తవారి డగుపెనిమిటియొద్ద నెంతో చనవు గలదానివలెఁ బడుకింటఁ బ్రవేశించినట్లు నవమాలిక చెప్పుచున్నది.

నవ—భగవతి! పెక్కులేల? ఆకాశవాణి మన కెంతో యుపకారము చేసినది. తన్మూలమునఁ గదా మన కిట్టినేర్పరి యయినయల్లుడు లభించినాడు.

కలవిం—(ఆకాశవాణీప్రసంగమున గర్వముతోఁ దనలో నవ్వుకొనుచున్నాడు.)

మధు—మనకు భగవతి కూడ శుభకారము చేసినది. తాను కుద్రరాతపక్షమున నుండి దక్షిణార్ద్రనయశీలసౌభాగ్యాదుల గురువును గూడ సత్కృమించినయాయులుడు గారికి, మనలను గూడ మందలించి ప్రియసఖి యయినరమయంతికను గూర్చినది గదా? ఈయన యింతటివా రని యిప్పటిదనుక మన మెఱుంగ మయితిమి.

కలవిం—(సుంతోషముతోఁ దనలో) మధుకరిక యథార్థము చెప్పినది. పరిచయము లేమిని ముద్దరాలు రమయంతిక నాగుణములు తెలిసికొన లేకపోయినది. (మన్మథపీడను నటించుచున్నాడు).

భ్రమ—(రహస్యముగా నవ్వుకొనుచుఁ దనలో) మిథ్యావిలాసములతో లజ్జ నభినయించెదను. (తల వంచుకొనుచున్నాడు)

కలవిం—భగవతీ! యీమె మిక్కిలి సిగ్గు పడుచున్నది. తనదీర్ఘవికాలలోచనము లతో నన్నుఁ జూడనయినఁ జూడకున్నది ఇందుకుఁ జేయఁ దగినప్రతిక్రియ యేదో తెలుపుము.

కలకం—వెరవరీ! నీకుఁ చెలియదా?

క. మన సుసంపించి మనలంగనుట, మిషక్ మాట మాటఁ గలుపుటయు, హారంబున వైముఖ్యము, ముగ్ధంబున పలుమకొనఁగఁ దగినపదుపాయంబుల్. ౨

కలవిం—భగవతీ! నాకు రెస్సగ నుపదేశించితివి. తొలుదొల్ల మాటలో మాటఁ గలిపి యీమెసిగ్గును దుత్తునియులు చెప్పివేసెదను. ప్రేమరకునిఁ గూర్చి సానునయముగా] ఓగువచనా! కలకంఠధిక్కారి యగు నీపలుకున నాతో సల్లాపము గావింపుము.

భ్రమ—(ప్రేమతో జనాంతికముగా) మధుకరికా! నాథకలకంఠాధిక్షేపనిరతుఁడగువీనపండ్లన్నియు గన్వలసరై నొక్కసారిగా గలగల రాలనట్లు దవుడ మీఁద నగినిపాలినిపుర మగునొక్కచెంపకాయ వేయుచునా?

మధు—(నవ్వి జనాంతికముగా) అతికోపనా! క్షణమాత్రము తాళ లేనా? ఇదిగో! శీఘ్రముగానే నీ పెట్టు చేయఁగలవు.

కలవిం—మధుకరికా! మీప్రియసఖి యీమె కనుబొమ్మలు చిట్టించుకొని కోపముతో నున్నట్లు కనబడుచున్న దెందుచేత?

మధు—నిజముగా నీమెకుఁ గోపమే వచ్చినది.

కలవిం—(సాక్షేగముగా) ఏమిది! నిర్మమిత్రముగాఁ గోపించుచున్నది?

మధుక—ఈమె యత్నంతము మానవంతురాలుగదా? „నువచనా?” యని పిలుచుటంబట్టి యది గోత్రస్థలనముగా శంకించినది.

కలకం—(నవ్వుతో) ఇది సరిగ నున్నది.

లే. మానవమ్మి రగుల్చు పెన్మలను గాదె. సవతిపే రుచ్చరించుట యుపతితతికి?
భవ్యనిర్వాణనిర్భరప్రణయహృదయ! లయినశులకన్యకల కది యధికతరము.
నవమా—భగవతీ! „శోభన మయినవచనము గలది?” యని యీమె నే యల్లుడు గారు „నువచనా?” యని సంబోధించినారు.

కలవిం—నవమాలిక నిజము చెప్పినది. ఈమెయే సువచన. (నిట్టూర్పు విడిచి)
అయ్యో! యింకను నే నేమి ప్రతివిధానముఁ జేయుదును? భగవతీ! మీరె యీమెను బ్రసన్నురాలిని గావింపవలెను. ముందు మీ చేత నేగదా మా కిరువురకుఁ బరిణయము గావింపఁబడెను?

కలకం—జామాలా! మాకతఃపర మధికారము లేదు సుమీ.

చ. తరుణులకై వివాహ మగుదాఁకనె, తద్విధి కంతరాయములే
జరుగక యుండ. బంధువులు చాలఁ బ్రయత్నము లాచరింతు; త
త్వరము, ప్రవృద్ధమానసులభప్రియతాగ్రహసుప్రసాద ల
ప్సరుషపురంధ్రులే సకలముకా సవరింపఁగఁ జాలమానుసుల్.

కలవిం—(విశదమతో) అట్లయిన నీమెకుఁ గోపప్రళమనోసాయ మేదో నాకుఁ జెలుపు భగవతీ!

కలకం—(నవ్వి)

ఉ. కూరిమిపేర్ని మానినలకుం బొలయల్కను బూనుమానవుం
చేరితి పెన్మహంబు విడిపించుట కుండుఁ జటూప్త బ్లాటా లీ
మేరవి యెన్నొ; యన్నిటిని మీఠినయస్త్రము శాంతికికా, మెడం
దీరను జాట్టఁజెట్టుకొని చేయుటె కాశులకుం బ్రణామముకా.

కలవిం—(సంతోషమతో) అట్లయినఁ గాలక్షేపమును సహింపఁజాలని నే నాయన్నిటిని మీఠినయస్త్రమునే ప్రయోగించెదను. (తొట్టుపాటుతోఁ బొడమలకు మొక్కుచున్నాడు.)

ధ్రువ—(నవ్వుతో జనాంతికముగా) మధుకరికా! యీ చాలాశుని నా యెడను కాలితో నిప్పు దొక్క తన్నుఁ దన్నుదావా?

మధు—(జనాంతికముగా) వలదు. వలదిక్కడఁ దన్నకు. ఇదిగో! శీఘ్రముగా శయనగృహము చేరఁగలఁడు. మేము నిక ననంతరకార్యమునఁ బ్రవర్తించెదము.

నవ—లేమ్మ. లేమ్మ. ఏ ప్రాణేశ్వరి ప్రసన్నురా లయినది.

కలవి—(సంతోషముతో లేచి) ప్రసన్నురా లయినదా! భగవతీ! లేస్స యయిన యుపాయము నాకు నుపదేశించితిరి.

కలకం—జామాతా! అర్ధరాత్ర మయినది. కావున నవధువుతో శయనగృహమునఁ బ్రవేశించి బహుప్రకారార్థ మయి పరిపక్వ మయినఫలము నాస్వాదించుము. మేము గూడ నిందుక విశ్రమించెదము.

కలవి—(సంతోషముతో వెంటనే లేచి భ్రమరకునితో నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

మధు—(సంతోషముతో) మహాభాగా! యీ మాతాశుఁడు బాగుగా వచ్చితిరే డయినాఁడు. పక్షమాతులుంగ ఫలదీజము నపేక్షించువానరమునకు నగ్నికణము దొంకినది. మన మింక రహస్యముగా నుద్వాన్యహమునకుఁ బోవుదము. పాప మీ వృత్తాంత మేమియుఁ దెలియని దయి దీనురాలు రమయంతిక యొక్క తెయు నక్కడ నున్నది.

నవ—అమె యొక్క తెయే యుండలేదు. కాళింది గూడ నక్కడకు వెళ్లినది. మనము గూడ వేగముగ నట కేగుదము. (లేచి నడచుచున్నాఁడు)

కలకం—మధుకంకా! తనవేషము వేసికొన్న భ్రమరకునకును, కలవింగకునకును బెండ్లి యయినసంగతి రమయంతికకుఁ దెలిసియుండదా!

మధు—అ ముద్దరాలి కది యెట్లు తెలియును? నేను కలవింగకునిఁ గూడ పోవించి యా మెవేషమును వేసి భ్రమరకునిఁ బ్రియసఖిని గావించితిని.

„మల్లిక శంబరకునకుఁ బెండ్లి చేయఁబడినది. నన్నుఁ గూడ కలవింగకున కిచ్చుటకయి భగవతి యిటు రాఁగలదు.“ అను నింతమాత్ర మె యా మెకుఁ తెలియును.

కలకం—(కనికరముతో)

తే. నన్నుఁ గాపాయధారణచ్చన్న వేషు! నన్నిధికై జన్మ, నెఱుంగ దీయన్నమిన్న; నవ—(పద్యముతో)

అరుణకమలరజంబు పై నలముగలుల! పలులురాయంచను స్మరార్త పరటవోలె.

మధు—మన మీనతుక్కాలద్వారమున నిగ్గమించి పోవుదము.

(అందఱు బైలుదేలుచున్నారు.)

కలకం—(అంతటను జూచి) ఓహో! నిశీధము మహాత్మరముగా నున్నదిగదా?

చ. స్మరజగదేశవీరవరసైన్యమదాంధగజేంద్రబృంద, మం
బరవనపొత్తియూగము, దివాంధసమాహద్యగంజనంబు, ని
ట్రగుణివిశ్లేషకృత్యము, రథాంగగరుద్రధవృద్ధియోగసం
జ్వరశిఖిధూమపుంజమా, చెసల్ బలించె దమం బుదగ్రమై. 3
(పరిశీలించి)

చ. * సమదనిశీధమంజరము సం జనుకోకనదాలి మాపి, వోయ్
మ మనుమహాహదంబునడుమకొ మునుగం, బృగుసూక్ష్మతారకా
సమాదయబుద్ధుద్రవకరసంకలమై, భువనంబు సావిరి
త్యముగ దురంతసంతమసంకము పై కువికృత గరాలతక. ౪
(నడుచుచున్నారు.)

కలకం—ఈసమయ మతిమనోహరముగ నున్నదిగదా?

క. మృగ నాభి నలంబుకొని మెయి | మొగమునకక నిలిచేలము ముసుంగుగ, మేల్
వగలాడులు వెలిమగలం | దెగి తగులం జరింతు తిమిరదేవత లనగక. ౯
(నవ్వి) నసమాలికా! చూడు.

ఉ. మేలిమిచూరుపట్టెలను మేడలం దాపినమానికంపుదీ
పాతివెలంగునం బలుచపడ్డయిరుల్ దలు చియ్యె, రక్షలం
బోలినపట్లకుం బ్రియులపాండున కేగెడుకొలుగంట్లదృ
క్షీలవినిలచంచల నినికలం జనియించుమించులక. ౧౦

మధు—ఇదిగో! సుద్యావవనమధ్యమునకు వచ్చితిమి.

నవ—(తిమిరాతిశయమును దలంచి)

మ. తరుమాలాగ్రతలావకౌశముల సుద్యానంబునక గప్పి. యిం
దురుకొలాయస చూర్ణరాశిసునకక ద్యోతించుపెంజీకటిం
జరణం బెట్టెటో మోపు చేగుమన మీశ్యామం, గటా! టెప్పలక
విరియం జేసిన, మూసినక, గనులకుక భేదంబు లే దేమియుక. ౧౧

కలకం—(అంతటను జూచి స్మరించి) ఆహా!

తే కారుమబ్బులగమి వోలె గ్రమ్మకొన్న చిమ్మచీకటి నానయనమ్మలమాహా!
నెందుఁ ద్రిప్పిన, నట నిందుసుందరంబు! గాన వచ్చెడు రమయంతికొముఖంబె.

* సమదనిశీధసైనిధము అని మూలార్థము.

మధు—ఈముందటనే రత్న బద్ధకట్టిమ మయినతల్లతాగ్గహము.

కలకం—(చూచి యాశ్చర్యముతో) మధుకరికా! మణిప్రభాప్రతిహతప్రసర మయి భవనముమట్టు నయోమముప్రాకారమువలెఁ బరివేష్టించినట్టి యాతిమిరమండల మును జూడుము.

మధు—(గన్పిటితో) ఇదిగో! నీకుట్టిమోక్షదేశమునఁ బ్రరుదితవదన యయి కాలిందితోఁ గూడఁ బ్రయఃభు ప్రవేశించుచున్నది.

కలకం—(కనికరముతో)

చ. పెదపులు వేడియూరుపుల బీటలు వాఱఁగ, బాల, చన్నదో
యి దడియ బాష్పవారిని, జెయిం జగిచెక్కునఁ జేర్చి, దీన మా
పదనముతోడ, వేటి విడి వ్రాలఁగ మూఁపునఁ, జిక్కి వెల్లనై
యెచె మధురాలసాంగి గననా నొకహారమె చాల్చి నేలపై. ౧౩

నవ—ఈమె దుర్విషహాశోరశోకమన్యుచింతాపర్యాకులగాఁ గానఁబడుచున్నది. కాఁబట్టి కలవింకనునకు వివాహము చేయుటకయి భగవతి యిటకు వచ్చుచున్నదని కాలింది చెప్పియున్నట్లు భావించెదను.

కలకం—క్షణమాత్ర మిక్కడఁ జేరితిలోనే యుండి సర్వముఁ జెలిసికొందము.

(అట్లు చేయుచున్నారు) (తరువాత ముందు చెప్పినట్లు రమయంతికయుఁగళిందియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

రమ—(నిట్టూర్పు పుచ్చి తనలో) ఇంక నేమి గతి? అయ్యో! యతిజగుస్పిక మయిన యీ కార్యమునకు భగవతి యెట్లనుమతించినది? అయినను భగవతిని నిందింప నే? సహింపరాని నామదనసంతాపమునకు నవ్విధమున భేదపడుచున్న దయిన ప్రియసఖ మధుకరిక గూడ, న న్నొంటరిగా నిట రహస్యమున నుంచి, వెంటనే వచ్చెద నని పోయి, తాను గూడ నీ రోతపనియందుఁ బ్రవర్తించుచున్నది.

కాలింది—రమయంతికా! నీ విందుఁ బ్రతికూలురాలపు గామును. భగవతియాదేశ మాచరింపు మని నేను జెప్పచున్నాను.

రమ—(మన్యభాషమునఁ బ్రత్యుత్తర మీయక మిన్న కన్నది).

కాలిం—సఖీ! నీ హృదయములో నీవే యాలోచించుకొనఁ దగినది చూడు. ఇట్లు చేసితివా, యింక ముందు మల్లికతోఁ గూడ నీ కేకగృహనివాసము గాఁగలదు. ఈపరిణామవిషయమున నామె యేమియు సంశయించుట లేదు.

రమ—(నిట్టూర్పు పుచ్చి) కాళిందీ! దీనురాలు మల్లిక యెట్లు సంశయించును? ప్రతి కాలగగనవాణీ ప్రమాణమును బట్టి గురుజనముచే నామె యాయుఁబడినదిగదా?

కాళి—అట్లయిన నీవును నీయన్న గారయినరుద్రరాతునిచేత నీయఁబడితివిగదా?

రమ—అంతమాత్రమున నేమి ప్రయోజనము? నాతండ్రి గాని, తల్లి గాని న నీయ లేదుగదా? నా రిద్దఱు నీయనుంగళమును విని యన్న పానములు మానుకొని యున్నారు. ఇంతకు జీవితమునందుఁ గోరిక గలవారికిఁగదా, గురుజన మయినను, భగవతి యయినను గావలెను? కాఁబట్టి భగవతియ్యాజ్ఞను నిర్రాగించుదుఁడెఱుము గలు గగముందె నాజీవితముఁ బరిత్యజించెదను. (అని లేవఁ బోవుచున్నది).

కాళి—(చేయి పట్టుకొని) సఖీ! సాహసంపకు. నేను భగవతిని వారించెదను. భగవతికిఁ గలవింగళకుఁడు నీకుంబైఁ బ్రేమాస్పదుఁడు గాఁడు. మఱి యిది యేమి నీవే చెప్పఁ దగినది. నీ శరీరము మిక్కిలి చిక్కి వెల్లనయి యధికసుందరముగాఁ గానపచ్చుచున్న దెందుచేత? నీమానసము పున్నెము చేసికొన్న యేజనునియందో యనురక్త మయిన దని నేను దలంచెదను. నాప్రతిజ్ఞ విను. ఈక్షణముననే నే నెవ్వరికిఁ దెలియకుండ నిన్నాసాబగునొద్దకుఁ గొనిపోయెదను. లేదా నీ యొద్దకు నప్పురుషునిఁ గొనితెచ్చెదను.

నవ—మేలు. కాళిందీ! మేలు.

కలకం—(అదరముతో వినుచున్నాఁడు).

రమ—(కొంచెము నిట్టూర్పు విడిచి) సఖీ! కాళిందీ! నీవు వ్యర్థప్రతిజ్ఞారాఁ ఎయ్యెదవు. నాయభిలాషము దురభజనగోచరము.

కాళి—(నవ్వి) ఓసి ముగ్ధా! భగవతిఃప్యరాలయిన యీకాళింది వ్యర్థప్రతిజ్ఞారా లేట్లు లగును? ఆపురుషుఁ డెవఁడో, యెక్కడఁ జూచితివో, నీయభిలాష మెట్టిదో నాకుఁ చెల్లుము

రమ—అట్లయినఁ బ్రియసఖీ! యాలకింపుము ఈశిరావసానమున మెల్లమెల్ల వీరు మలయుమారుతమున సంచలించెడుక్రొమ్మావికొమ్మలఁ గెంజిగురుగుత్తులు గాత వచ్చెను నసంతదివసంబుల నొకప్పుడు, పురందరపురగోపురశిఖరమనందలిపద్మ రాగకుంభమో యనఁగఁగఁ తోరతామ్రమాడచూడాపాటలుండయి పొడుపుఁగొండ కొమ్మనఁ గమలిపల్లభుఁడు కంతమాత్రోచ్చలితుఁ డయి గానవచ్చును, గుంస లేళ్ళరామాత్యకుమారుఁ డగుమారుతునకుఁ బ్రియసఖుఁడు కలకంఠుఁడు రాజ

మార్గ మలంకరించె నని, యాతనిఁ జూచుటకుఁ బ్రతిగృహమునుండియు విలాస
వతుల ప్రధావించుచుండ, సముత్సుగృహదీర్ఘ కాసారసరసితానుగత మగు
వాఁలచరణమణిమంకిరళింజిత మాలకించి, నేనును గౌతూహలోత్తరళహృదయ
నయి, యాగింభించిన నాయులంకరణకృత్యము నడుమ నేపరిత్యజించి, మధుకరికా
ప్రమాఖ లయినచెలిమికత్తెలతోఁ గూడ వంశకరీరసలము లగునింద్రసీలములులచే
ఘటిత మయినక్రీడాపానాద మాహోహించితిని.

కలకం—ననమాలికా! యేనాఁ డాశ్రమమున మొట్టమొదటఁ బ్రియవయస్కుఁడు
మల్లికను జూచినాఁడో, యిదియు నా నాఁడు జరిగినసృతాంతి మే. (స్మరించి).

చ. ఆలఘనితంబ యీమె సఖిహస్తము కేల గ్రహించి, భూషణా
వళి గలుగల్గనక, వెఱుగుపాలున నెత్తినకన్నదోయి ను
త్పలమయముం బొసర్చుచు నభంబున, మేడిఁ బ్రధావనం బటుల్
సలిపిన నాటినుచ్చలు, తిల పునఁ బొటెడు నాకు నివృదుక.

౧౪

కాళింది—తరువాత ?

రమ—పిమ్మట రాజమార్గమున నా మాపుఁ బఱపి, మయూరకంధరమువంటినుండర
స్థిగమంబున, తిరచ్చంద్రమరచిజాలమువంటి ధవళ వాలకలాపమును, గభీరహే
షితహాలవాలిః శుభిదళితి మయి ఘణఘణాయమాన మగుకొంచనఖలీనమును
గలయశ్వరాజవఃపుష్పదేశమునఁ, గనకచంపకముమదళసదృశశరీరశోభనుఁ,
బ్రహ్మహేమదండవిజుటగునౌలపత్రలాంఛితుని, మందమందాందోళితసితచామర
పల్లవన ర్జిత మణిలకోవలస్థిగబలమంతల మగముఖ చంద్రమండలుని, నభినవా
రూఢ యశావనావప్తంభగఁభీరదృష్టిపాలవియన్నదీవికసితారవింద సందోహుని,
మూర్ధ్ధివించినవసంతమాసంబునుం బోలె దళదృవళలవంగ కర్పూరతిక్కిల
సురభినిశ్వాస పరిమళలఘ్నదృష్టంగ యుంకారముఖరపురోభాగుని, నహంపూ
ర్వికానిపతిత్పికలకముమ పురసుందరీ సవిభ్రమద్రూపుంఖతకటాక్షోత్పలమాలికా
ధ్యర్పితసర్వాంగునిఁ, బరిమితిపరజనపరివేష్టితునిఁ, గలకంఠుని నేను గాంచితిని.

కాళింది—తరువాత ?

రమ—రూపాతిశయదర్శన విస్మయోత్తంభిత నివృందపక్ష్యలము లగులోచనములతో
నట్లు దడవుగ వీక్షించుచు, సర్వాంగీణపులకోద్భేదకంటకితతనువల్లినయి యుండు
నన్నడుగకయే పుగునాటి, కొంచనంభాగర్పపల్లవ గౌరవర్ణుఁ డగునమ్మహా
భాగునియందు నాహృదయము గాఢలగ్న మయి యిప్పటికిని మరలి రాకున్నది.

కాళింది—సఖీ! ఏ హృదయము తగినవోటనే తగులుకొన్నది.

కలకం—నవమాలికా! అప్పు డుద్భవ మయినయద్భుతము నాలకింపుము.

చ. ప్రమదమునకా సవిభవతరంగితారక భాఁ, దమాలమా
ల్యము లటు లైనయీచెలికటాక్షము, లిట్లుటఁ బర్యరాజమా
ర్గ మరయఁ, దాండవోద్ధతశిఖావళిపింఛగుళుచ్చరాజి, ఛ
న్న మయినభాతిఁ, దత ణమునకా గనుపట్టె విచిత్రవైఖరికా. ౧౫

మఱియు నప్పుడే

చ. బలహలపాతసంక్షుభితభాను మశాలహరీ గభీర హా
కలికిమెఱుంగుఁగన్నుఁగి వకాంతిప్రపంతిర్పురికా ముచుంగు, చి
ప్పాలఁతుకవిలువంపుఁ గనుబొమ్మలు, మేల్కొరంపుఁజేష్టితం
బుల నలరారఁ బెద్దయును బ్రొద్దు మనోహరలీల నత్తటికా. ౧౬

కాళింది—తరువాత ?

రమ—తరువాత ధనశ్రీచామరకలాపాంతరిత మయి, సమాత్పతన్మరాళమండలపత్నీ
పాళీ పరిక్షిప్త కనకారవిందసుందర మగు తనవదనమును సవిభ్రమముగ నించుక
నై కెత్తి, విఘటమానసహస్రపత్రి రుచిరముల, సవిలాసోద్వేలితభ్రూతోరణ
మండలములు, ప్రేమమయ ముకుళేత్పర్యంతములు నయిననయనములతో నన్ను
సంభావించుచునే, కరకమలాకృష్ణఖలీనావప్సంభమందమందకృత తురంగమ
గమనుఁ డయి, యెట్లకేలకు నతఁ డారాచబాట నత్రిక్రమించెను.

కలకం—“ఎట్లకేలకు రాచబాట నత్రిక్రమించె” నని యీమధురవాణి సత్యమే
చెప్పినది. మధుకరికా! యీవిషయము ఏపు నెఱిగినదేగదా?

ఉ. అమదిరాక్షి యచ్చటఁ గటాక్షమాలకా దృఢదీర్ఘరజ్జలకా
నామెయి సర్వముం బెనఁచి నన్నుఁ బిఱిందికి లాగినట్లు గాఁ
గా, మదనాశుగాహతులఁ గంది, ప్రయాసముతోడ నెట్లు లె
ట్లో మునుముందు నే నడుగు వెట్టి ప్రతోలి నత్రిక్రమించితికా. ౧౭

కాళింది—తరువాత ?

రమ—పిమ్మట నతఁడు నానయనమార్గము నత్రిక్రమింపఁగా, నెట్లెట్లో నాచూపు
లావయిపునుండి మరలించుకొంటిని. కాని వెంటనే మదీయపార్శ్వభాగమునఁ
బ్రచండ భుజదండ కుండలిత శిరాసనుం డగుభగవంతుఁడు మకరలాంఛనుఁడు
గానవచ్చెను.

కలకం—మధుకరికా! మన్మథుని లిద్దలున్నారా? మాకు. అప్పటినుండియు

ఉ. తేనెవిసంపుముల్కులను దేటితెగక ఘటియించి సింగిణి,
 వీనులు సోకకగాఁ దిగిచి వ్రేసులతోడ, శరవ్య మైన యి
 మ్రోని నిజాస్త్రశిక్షిపటిమంబును జూపుచు, మాటి కక్కటా!
 మానశరాసనుం డరుదుజో దిదె నాయెదురం జరించెడుక.

౧౫

మధు—మహాభాగా! యిద్దలు మాత్రమే కారు. మన్మథుఁడు ప్రతిపురుషునకు
 నొక్కొక్కఁడుగదా!

కాళింది—సఖీ! మన్మథుఁడు రంధ్రప్రవారనిపుణుఁడు సుమా! తరువాత?

రమ—తరువాత దీర్ఘ దీర్ఘ నిశ్వాసపవనములచేతఁ బయిలుచెఱుగు తొలఁగిపోవ, స్పష్ట
 ముగఁ గానవచ్చుదునుచిస్థల ప్రయాధపులకొంతుగములచే గాఢమదనాభిషంగము
 నిశ్చయించుకొని, విదగ్ధసహచరీమండలము పఁ స్వరముఖాపలోకనంబును వక్ర
 సంభాషణంబులను గావించుమిండుటంబట్టి, ప్రవర్ధమానలజ్జానూయావ్యతికర
 సంకులహృదయనయి, యెట్టెట్టే ప్రాసాదశిఖరిమునుండి దిగి, యప్పటినుండియుఁ
 గాళిందీ! మాటలతో నేను కెప్పఁజాలను. కేవల మాత్రిమాత్రిసంవేదనీయ మగు
 ప్రచండ సవాక్రకిరణ సహస్రసంసౌతమిర్విషహసంతాపముచేత నాహృదయకును
 మము గందిపోవ. నిష్కారణ నిమిరమకరధ్వజ ప్రతిభయశరసంతాపమునఁ జకిత
 చకిత మయి నిర్గమింపఁ జూచెదనాజీవితము నడ్డగించుట కయి, సర్వదా సన్ని
 హితలు నిపుణురాండ్రు నగుచెలిమికత్తియల కృత్యముల ప్రత్యాశవలన శరీరమును
 నిలిపికొన్న దాన నయి, కన్నుల నీరు పెట్టుకొనుచు నేనేక పరిజనము గావించెడు
 వివిధశీతలోపచారములచే నెమ్మేనికొఱలు రెట్టిగాఁగ నిష్ఫలముగా బ్రదికి
 యున్నదానను.

తరువాత సోమసరిస్సునందుఁ దత్కాలోద్భిద్యన్మదకోషదురుపసర్పంబును,
 గూలతరుసంఘసంఘట్టనర్ముడర్ముడాయద్దంతదంభోలిశిఖరంబు నయిన దంతావ
 శంబు శుండాదండవలయంబునుండి నేను రక్షింపఁబడినవిషయము నీవును జూచి
 నదియే గదా! సఖీ! నన్ను భగవతి యెవ్వని కీయఁబ్రహ్మత్వించుచున్నదో, యట్టి
 నృశంసుఁ డవ్వారజానీపథికుఁ డాసమయమునఁ గావించినచేష్ట నీవెఱుంగని
 దానవా? కాళిందీ! మారులైకపరాయణజీవితను మల్లికను భగవతి శంబరకున
 కేలాగున నిచ్చినది? అదుష్టపథికుని ముఖమునుండి యట్టివిపత్తు నామె విని,, హా!
 నాథా! మారుతా! యని కరుణకరుణముగాఁ బలికించుచు, గొడవటిపెట్టునఁ

బోలే బ్రబలమార్చ నొందియు, దత్తాత్రేయని హితుఁ డయినతత్సర్వచంద్ర
గుండరమహాపురుషునిచేతఁ బరిరబ్ధ యయి తెలివి నొందినదిగాదా! అది యటుండు
గాక. ప్రియసఖీ! మరలఁ బ్రస్తుతి మాఱింపుము. పిమ్మటఁ దద్విత్తియందర్శనం
బున ఘృతాహుతిచేత వీతిహోత్రముకయినడి నామన్మథజ్వరము మఱిమఱి ప్రజ్వ
రిలినది.

ఒకనాటిరాత్రి మర్దితాంజనమాంసల మయినతిమిరపుంజమునఁ బరిజనమును
వంచించిపోయి, లతాగృహమన నొంటరిగాఁదనకొఱకు వేచియున్న నన్ను, నతఁ
డును మాఱువేషమునఁ దిరోహితుఁ డయి తనపరిజనమును గన్న మొఱిగి, హర్షా
నురాగపూరితము అయి కర్ణమాలములఁ దాఁకెడులోచనములతో నారూపలావ
ణ్యముగ్రోలువానినలె సమీపించి ప్రేమాతిశయమున డగ్ధుత్తి నొంచు నెలుంగుతో
న న్నేమేమో బతిమాలుకొన సాగెను. అప్పుడు తద్దర్శనమాత్రమునఁ బ్రథమజల
ధరవర్షంబున నంకురించెడు కదంబకుట్టులములవంటి కళోరరోమాంచమునఁ గంచు
కితస్కలావయవనయి యిచ్చగింపకున్నను, నన్ను బలాత్కారంబున నాధూర్తఁడు
వికాఠమాంసలవత్కస్థులనిమజ్జితి స్రవాభోగంబుగాఁ గౌఁగిలించుకొని, లజ్జావనత
మయిననామెము సవిధముకొమలక చిగ్రహంబున మీఁది కెత్తి, తనసురభివదనార
విందంబుతోఁ గదియించి, నాకెమ్మోవిని సదయదత్తముగదశవత్కత్రంబుగాఁ
జొంపించి, యిండుక ముకుళించిన లోచనాసాంగంబులతో విద్రుమభంగతామ్ర
మయి యహృతనివ్యందమధుర మయినదగు తన యధరభింబము నాకును నొసంగిన
వాఁడయ్యెను. సఖీ! యతిఃపరము చెప్పటకు వీగ్ధున నో రాడకున్నది. తరువాత
నక్కితవుఁడు తనంత వీడినవివీబంధమును గట్టిగాఁ బాణియుగళమునఁ బట్టుకొని,
పాణి పోవ నుంకించెడు నన్ను గాఢభుజయంత్రణంబునఁ బరిరంభించి, యేమేమో
యనగడము లాచరించుటకు నభిలషించుచుండెను.

అంతటఁ దతఁ డానుభూతపరమానందమార్చముషితకరణ నయి మేలుకొని,
వెండియు సఖీజనవిరచిత మయి కుసుమశరశరతిల్పకల్ప మయినతత్కుసుమశ
యనమున నే, పుణ్యకూన్యరాతి నయిననన్నే, నాకన్నులతోఁ జూడఁగంటిని.

కాళింది—సఖీ! రమయంతిక! ఏ స్వప్నమునందుఁ బోలే నిప్పుడు గూడ వేమంతర
తిరోహితుఁ డయి కలకంఠుఁ డాగతుఁ డయ్యెనేని, ఏ వేమి చేసెదవు?

రమ—ఓసి! యాశ్వాసనశీలురాలా! న న్నేల ప్రతారింపెదవు. ఇట్లే గద మల్లిక
గూడ మీచేతఁ దఱుచుగ మోసపుచ్చబడినది.

కాళిండి—రమయంతికా! యాలాగున ననఁబోతు. భగవతిపాదములతోడు. నేనే నేటిరాత్రి నిన్నుఁ గలకంఠునితోఁ దప్పక సంఘటించెదను. కాఁబట్టి లే. భగవతి రాకముందే మనము పోవుదము.

రమ—(తనలో) జరుగున దేమో జరుగును. మంగుగా నీసంకటమునుండి బయలు పడెదను.

(ప్రకాశముగా) సఖీ! కాళిండి! అట్లయిన నిదిగో! నేను నీకు వశవర్తిని నగుచున్నాను.

కాళిండి—కాఁబట్టి యాయుపవనద్వారమునఁ బోవుదము. (ఇద్దఱు లేచుచున్నారు) మధుక—(తటాలన సమీపించి) సఖీ! యొక్కడకఁ బోయెదవు? భగవతి వచ్చినది గదా!

కలకం—(నవమాలికతో సమీపించు చున్నాడు).

రమ—(చూచి సకంపముగా) భగవతీ! యశస్విణు నన్ను రక్షింపుము. (పాదముల మీఁదఁ బడి కౌగిలించుకొని రోమాంచుముతోఁ దనలో) ఏమిది? ఈవిధముగా స్వాం సౌఖ్యదాయి శాయి, భగవతిస్పర్శము వేలువిధముగా నున్నదే.

(సంజేహముతో) అయ్యో! అొమ్మన నైనములు గూడఁ గానరావేయి? (వెంటనే భయపడి వెనుకకు జరుగుచున్నది)

కలకం—(పయిని గొప్పకొన్న కామాయవస్త్రమును దీసివేసికొని చేయి పట్టుకొను చున్నాడు).

రమ—(చూచి సంతోషముతోను భయముతోను దనలో) అయ్యో! మహాభాగుడు కలకంఠుడే (ప్రకాశముగా ననూయతో బలె) మధుకరికా! యిట భగవతి యొక్కడ?

కలకం—(చిఱునవ్వుతో)

లే. తొలుత నెవని బలాత్కారధూర్జుడంటి, ప్రసభధుతధార్మ్యుడవ్వఁడెట్లుజరణ జలజదాసుడు, సంకల్పసంగసుముఖి! యబ్బ మిభమట్లు తావకం బరణపాణి!

మదు—ఇట బలాత్కార మేమున్నది? పూర్వమే కుంజరహస్తమానకుఁ దప్పించి రక్షించి, యీమె శరీరము మీవశము చేసికొంటిరిగదా. ఇంక హృదయమో, బ్రహ్మదర్శనమున నే యీమెచేత మీ కీయఁబడినది.

రమ—తెల్లపోవుచున్నది.

కలకం—

క. అహహ! యిస్సాళ్ల కను | గ్రహించె మరుఁ; డీభవంబు గాదు వృథా; నా
బహుతపము పండె స్వయముగ; | నహహ! చేకొంటి నీమె నన్ను అమిస్సకా.
రమ—(కన్నీళ్లతో) నవమాలికా! ప్రియసఖని మల్లికను మీరు శంబరకునకు నెట్లు
లిచ్చితిరమ్మా?

నవ—మొద్దరాలా! భయపడకు. (చెవిలో) యీలా గీలాగున.

రమ—(సంతోషముతో) సంతోషము, సంతోషము. అహతాశు లిద్దఱును నేష
మాత్రమున వంచితు అయినారా? (నవమాలికను గొంగిలించుకొనుచున్నది).

[తెరలో]

అ! దురాత్మా! మిథ్యాగగనభాషితప్రయోగకృతకాత్యాయనీపేశన నృశంస!
శంబరకపశూ! యిదిగో! నీ విప్సదు బలి యగుచున్నావురా.

అందఱు—(సంతోషముతో నాలకించుచున్నారు.)

[మరలఁ చెరలో]

అయ్యో! మందభాగ్యుడను నేను మరణించుచున్నాను అకటకటా! వ్యర్థ
కౌముదుడను నేను మల్లిక యనుకొని మహాభూతమును బెండ్లియాడితిని.

కలకం—ఓహో! మాకంద నానుకుడగుమహాపురుషుడు శంబరకమారణకృత్యముఁ
బ్రారంభించినాఁడు.

(మరలఁ చెరలో) హా! భగవతీ! మందాకినీ! నన్ను విడిపింపుము. నాయవ
యవములు వ్రక్క-లగుచున్నవి.

కలకం—ఓరీ! హతాశుఁడా! యిక్కడ భగవతి యొక్కడ నున్నది?

(మరలఁ చెరలో) భగవతీ! నన్ను బ్రదికింపుము. వెండియు నీ కమాత్యము
అయినకౌసాయంబరములు సమర్పించుకొనెదను.

కలకం—(నవ్వి) ఓరీ! మూర్ఖా! యీవెఱలో నీవు సమర్పించుకొన్నవగు కౌసాయం
బరములకు ఫలమే యిది.

[మరలఁ చెరలో] అశ్చర్యము.

చ. బలిమిని లజ్జ నెజ్జగది బాదము వెట్టినముగ్ధ, యిట్లు శృం
ఖల విగఁగట్టి ఖట్వమునఁ గాల్చి, దివిం గొనిపోయి భర్త, ని

వ్యతనఁ దమాంతాఖ దృఢబద్ధునిఁ జేసి యదృశ్య యయ్యె; హా!

యతమరుచుం బికాచమటు లల్లుఁడు శ్రేలు నథోముఖంబుగకా. ౨౧

అందఱు—(సంతోషముతో) ఈహతాశుఁడు తనపాపవృద్ధికిఁ దగిన దగు ఫలము ననుభవించును గాక.

కలకం—భగవతీప్రభావము చూడుఁడు. వీఁడు ముందును దమాంబిటపముండే మిథ్యా గగనవాణిని బ్రయోగించినాఁడు. ఇప్పుడు దానిఫలము నక్కడనే యనుభవించుచున్నాఁడు.

[మరలఁ దెరలోఁ గలకలము].

కలకం—అయ్యో! యమాత్యవిష్ణురాతభవన చుంతయు హాహాకారముఖరిత మగుచున్నది.

(మరలఁ దెరలో)

చ. అతచుచుఁ బాటు నోరెఱచి యట్లు ప్రజ్ఞ విడి; వీఁడు భూతమా?

నెఱవకుఁ డేద్య కేద్యకుఁడు నెఱులరై పరివారకంచకుల్;

నెఱకలు వీడ, మో మగల, నిండ మషిక్ మెయి, తోలు చల్లుఁ డు

బృటి కలవింగకుండు, వికృతాకృతి యై పడుక్కిలు నెల్వడెక్. ౨౨

అందఱు—మేలు. భ్రమరకా! మేలు.

భ్రమ—(ససంభ్రమముగాఁ బ్రవేశించి సంతోషముతోఁ జూచి) ఆహా! నాథ కలకంతుఁడు గూడ రమయంతికను బరిగ్రహించెనుగాదా (సమీపించుచున్నాఁడు.)

అందఱు—(చూచి సంతోషముతో) భ్రమరకా! త్వరగా రా. జరిగినది వేగముగాఁ జెప్పు.

కలకం—భ్రమరకా! కృతకృత్యుడ వయి వచ్చితివా?

భ్రమ—నాథా! దేవరవారి పరిజనులలోఁ గృతకృత్యుఁడుగాక మరలివచ్చువాఁడెవఁడు?

కలకం—అట్లయిన నేమి చేసితివో చెప్పు.

భ్రమ—పిమ్మట నేను శయనగృహమునఁబ్రవేశించి, వెండియుఁగలహనటనవ్యాపారము గావించు చుండుటంబట్టి, మాటిమాటికి నాపాదములమీఁద వ్రాలెడు వాని వివిధాపరాధంబులు తత్కాలమున సంస్మరించి, విజృంభించెడు రోషంబున వాని సర్వాంగంబులు నిర్భిన్న మగునట్లు నిష్ఠింపబుగఁ జపేటాతాడనంబులు నలుపుచు, నంతకుఁ బూర్వ మి మంచముకడ మధుకరిక యుంచినమషీభాండమును వాని

నెత్తిమీదఁ గుమ్మరించితిని. పెక్కులేల? అట్లు లాహతాశుఁడు శయనగృహము నుండి వెడలి వచ్చుడు, వానిం జూచి సర్వజనులును బిశాచమని పఱవఁజొచ్చిరి. అందఱు—(నవ్వి) మఱియొకవిధమునఁ గూడ నందఱు వానిని బిశాచ మని పరిహసింతువారె.

భ్రమ—అటుపిమ్మట గాఢనిద్రను మేలుకొంచి, చేటకవర్ష వగులు శోలాహలము గావించు చుండ, నేనును దీపము లార్పివేసి చీకటిలోనుండి వెలికివచ్చి, యచ్చటఁ దమాలవృక్షంబున వ్రేలాడుచున్న శంబరకునియార్రందనధ్వని వీనులకు విందు నేయఁ దొందరగా నరుగుచెంచితిని.

కలకం—భ్రమరకా! మేలు.మేలు.శత్రువును నికారప్రకారంబునం జెనసి వానికిఁ జెలియకూడ వచ్చితివిగదా?

మధుక—మహాభౌగా! యింక మనలను వెదుక్కఁగలరు. కాంటి యాయుపవన ద్వారమున నిగ్గమించి మల్లికాసమీపమునకే పోవుదము.

కలకం—అట్లయిన మార్గముఁ జూపుము.

మధుక—ఇటు. ఇటు. (అందఱు బైటజేటుట నటించుచున్నారు.)

కలకం—(స్వర్ణముఖము ననుభవించి)

సీ. కేళిగృహంశిగక్రీడాపరిశ్రాంతి కసుమపురీవధూవిసరవదన

పద్మగుంఢంబుబంధువై కమలాకరంబుల నిద్రాజడంబులైన

సారసంబులమనోహరికూటితము దీర్ఘంబు గావించు, చారామములను

బ్రచలితవిచికిల ప్రవహించుచు సారభంబువెంబడి మూఁగి పఱచుభ్రమర

తే. సముదయము,మన్మథస్వామి సకలలోక విజయవిరుదావళిని బాడ,వేగుఁబోక

గోమలంబయి యంగానుకూలముగను | మాతరిశ్వఁడు విహరించు మందగితిని.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది శ్రీ పరమేశ్వరప్రసాదలబ్ధసకలకవితాధురంధర విజయనగరపురీవర్ణసాహిత్యాంధ్ర

భారతీర్థసారస్వతపరిషద్విచక్షణసమర్పితకవిశేఖరబిరుద విష్ణుదాది

సాధువంశక్షీర నిరూపరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితస

గోత్ర పవిత్రగుణకదంబ లక్ష్మోంబాగర్భశుక్తి ముక్తాఫల

నూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ

నామధేయాంధ్రీకృత మల్లికార్జున

ప్రకరణంబునందు పప్తమాంకము.

శ్రీరస్తు
శ్రీపరమాత్మ నేనమః
ఆంధ్రమల్లికార్జున తప్తకరణము

అష్టచూంకము

[తరువాత మందాకినీమాళంగులు ప్రవేశించుచున్నారు]

మందా—తరువాత ?

మాళం—తరువాతఁ దమాలవిటపమునఁ దలక్రిందుగ నాని ప్రేలాడఁగట్టి కనఁబడకుండఁ జక్కవచ్చితిని.

మందా—(నవ్వి) వత్సా! నానికిఁ దగినట్లు చేసితివి. (సంతోషముతో)

ఈ ఇప్పుడు మారుతుండు గ్రహియించెను మల్లికేశుఁడామరణః;

దుష్టవిచేష్టతంబులను దొయ్యలిఁ బెండిలియాడఁ గోరునా

కష్టపుమోసగానికిని గాఁదగు సాచిత మయ్యె దాయకుణః;

హృష్టతఁ జెందె నాహృదియ మిప్పుడు, రండుఁ బ్రియంబు లొటచేక. ౧

మాళం—పిమ్మట నట్లు వచ్చినవెంటనే రమయంతికాసహాయుఁ డయి నవమాలి

కౌదులతోఁ గూడ నుపవనమునుండి రహస్యముగా బయలుపెడలి వచ్చెడుకల

శంతునిఁ జూచి, భగవతికిఁ బ్రథమప్రియా నేదకుండ నగుదుఁగాక యని, వేగముగ

నిట కేగుచెంచితిని నే నింకను వారికి నన్ను బయలుపఱుచుకొన లేకు.

మందా—(హఠాతికయము నటించుచు) ఎత్సా! యీమనోరథసిద్ధివలనఁ గలిగిన

మహానంద మవాఙ్మనసగోచరము సుమీ!

మాళం—భగవతీ! యది యుక్తమే గదా!

ఆ నాకరాజ్యలక్ష్మి చేకూరినను, సుధా! రసము దనివి దీఱఁ గ్రాసఁ గనిన,

నావహిలని దౌమహనంద మగు మన! స్మికి, నభీష్టకార్యసిద్ధి యైన. ౨

(అంతటను జూచి) భగవతీ! మల్లికార్జునుడు లెక్కడ?

మందా—మారుతుండు మొదట నుపవనమునుండి బైలువెడలి, తన్నుఁ, దన పరివార జనము వెదకుకొందు రనుశంకచే స్కంధావారమునకే వెల్లి, సారసికచేత నిప్పుడు గూఢముగా నాసీతుఁ డయి, సమీపమునందలి దగులతాభవనమున నున్నవాఁడు. మల్లికయు నాచేత నిట కాసిత యయి, యిప్పుడు సారసికవెంబడి యిటనుండి యాతనియొద్దకుఁ బోవ బైలువెడలినది.

(అనుకంపతో)

లే. పాదమని యకుంతితోత్కంఠ ముందు కీడ్చు, | పెగ్గలపునీగు వలదని వెనుకలాగ,
నడుగు సాగక వరుకడ కరిగె నెటులా | కుసుమశరపరిపీడిత కోమలాంగి. 3

(స్త్రీ హామతో) బౌరా! యంగనలకు నధికతర మగుప్రియజనానురాగము భయ మును బాఱఁద్రోలునుగదా!

చ. పరిజనచంద్రమౌముఖులు ప్రక్కల మంగళదీపికాసము

త్కరము కరాంబుజంబులను గైకొని రా, గృహమందు నెట్టెటో

తిరిగెడుభీరురా, లివుడు లేకువ లేళము నెమ్మనంబునం

బారయక, భర్తసన్నిధికఁ బోయె నొకర్తున జిమ్మచీరటిక. ౪

మాకం—(సంతోషముతో) భగవతీ! మంచుఁగొండెత్తమునకుఁ బోవ నిక న న్న నమతింపుఁడు. ఏతడుదంతమున విద్యాధరామాత్యుని కానందము గలిగించెదను.

మందా—(విమర్శించి) వత్సా! మంచిది. నీవు పోయి నాకు యోగవిద్యాసతీర్థ్యుఁ డయినవిశ్వావసుని సంతోషపెట్టుము.

మాకం—(నమస్కరించి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు).

మందా—(తలఁచుకొని సాశంకముగా సంభ్రమించుచు) అయ్యో! తత్తదుపాయ వ్యాపృతచిత్త నయి మూర్ఛావార మగువల్లకాసీమంత్రముని రాక్షసక్షోభమున జాతిపోవుట మఱచిపోయితి నే! (నిర్వేదముతో) అయ్యో! యెంతకష్టము. ఇది మహాప్రమాదమే. దాని నెక్కడ వెదకుదును? (అని లేచుచున్నది. చెవియిచ్చి) ఇదిగో! గాత్రాయనీభావతీప్రమథుఁ డేమో చెప్పుచున్నాఁడు. (అకాశమందు తత్త్వ ముంచి) భద్రా! యేమనుచున్నావు? తమణి యానాటిరాత్రి ఖడ్గజిహ్వఁ డనునొకరాక్షసునకు దొరకినది. మేము వానిని దఱుముకొని పోయితిమి. కాని మాకది చిక్కినదికొ దనియా? (విషాదము నటించుచున్నది. మరల నాకాశమున) భద్రా! మరల నేమనుచున్నావు? తరువాత ద్రవిడదేశంబునఁ గాంచీపురసమీ

పంబునఁ బరుగువాఱు మండఁగాఁ, కత్కలోపసితుఁడయినకామాక్షిజీవికింకయఁ
దారాక్షసుని సంహరించి, వానియొద్దనుండి యామణిని లాగుకొన్నాఁడా?
(ఉచ్చాస్వసముతో విమర్శించి) నాయోగవిద్యాప్రకటనమున కిది యవసరము.
భావికాలమున సంభావితమార్థ యగుమల్లికనే కాంచీపురమునకుఁ గొంచుఁ
బోయెదను. (నిష్క్రమించుచున్నది).

(తరువాత అతామూలస్థుఁడు మామతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు).

మారు—(సంతోషముతో) సారసిక యిప్పుడు మల్లికను దప్పక తీసికొని రాఁ
గలదు. (బైత్తుకృత్యయము నటించుచు)

చ కడచెను గల్పకల్పములుగాఁ బ్రియపాం దనుమాన మాదిసారీ;
పడసితిఁ బూర్వపుణ్యమునఁ బ్రాణసమం దుది మల్లికకా; మఱీ
యెడఁ జెలిసంగముం దటిసె; నీనడుమకా త్కణసమ్మితంబు నీ
విడవిరహంబు, నాకుఁ గనిపించెడు దుస్తర మాచు నక్కటా! ౫

(విమర్శించి) మనస్సే యిట్లు దుస్తర మని తలంచెదను. కాన దీని నాశ్వాసించెదను.

చ మనస! వహింపు ధైర్యమును; మానుమా ఖేదము; చేరు వయ్యె నం
గనశుభసంగ మోత్సవము; గడ్డగునంతటిపెన్వియోగపుం
దినము అతిక్రమించెఁగద; నీవిపు డక్కట! యింక నాలు గై
దు నిముసముల్ యుగంబులుగ దుస్తరముల్ గఁ, దలంచె జీవోకో. ౬

(నిట్టూర్పు విడిచి) కటకటా! మన్మథప్రతాప ముత్తరోత్తరోత్కర్ష మొందు
మండఁగాఁ బాప మీ మన సేమి చేయఁగలదు!

తే ఆతివప్రథమావలోకన మైన దాదియెన్ని యస్త్రముల్ నామీఁద నేసినాఁడొ,
యన్ని, మఱియంతకం డెనభ్యధికమయిన, విప్పుడొక్క త్కణమాత్రనగుప్పుమరుఁడు.

(అంతటను వచ్చి) అక్కటా! సూచీభేద్యంబు అయినచిమ్మచీఁగటులు గ్రమ్ముకొన
భువనమంతయు నేకతమాలోద్యానకుత్సయము గా నున్నది. (సకరుణముగా) ఇక్కడ
కౌశ్రమము సమీపముగా నున్నప్పటికి, నిట్టిసమయమున నాకోమలాంగి యెట్లు
రాఁ గలదు?

క. సైరంధ్రీకరతల లా. ఖైరస మంటినను, నరుణకమలము అ ట్లె;
నేరీతి విషమభూసం । చారము తిమిరమున నయిఁచు సకియపదంబుల్? ౮

అయిన నీని యంత కోపనీయును గాదు.

క. పనితలకుం జరణమలె న | యనములు, చీరజటియె వెలుంగు; నసహాయతయె
యనుంగుజెలి, విషమపథమె భ | వనకుట్టిమ, మభిసరింప వల్లభు నెనయెకా. ౯
ఓహో! విద్రుమభంగ పాటల మయినయ్యాజ్యోత్స్నవల్లి మొలకెత్తి మల్లికార్జునని
దీపికవలెఁ బ్రకాశింపఁ జేయుచున్నది. (అవలొకించి)

లే. క్యామకు నవీనకుంకుమచగ్గు, యాక | సం బనునశోకమునకుఁ గిసాలపరి త్తి,
మానికపుపారుటీటియ మన్మథునకు | నుడుపుపొడుపునదోఁచుమయూఖలేఖ.

(తొర్పుదిక్కుఁ జూచి సకాతుకముగా)

చ. ఉదధిజలంబుగర్భముననుండి నుధోరుప్యవత్కరారో మా
సదమలకాంతిపూరమునఁ జంద్రమసుం దుదయించుచున్న వాఁ
డదె, ఫణితల్పవక్ష మనుహర్మ్యమునకా విహరించునిందిరా
నుదతి, యదృచ్ఛ మిద్దెసకు సొంపుగ నెత్తినమోముకైవడికా. ౧౧

లే. కుముదిసింకుకృతంబు చంద్రముఁడుదెసల | నరుణాకరందండ్లములు పర్యవతీకయిల్లు,
న్యూతివిద్రుమకులమ ప మోధివీచి | కౌసముత్తి ప మొకరాజకంబు వనఁగ. ౧౨
(పరికిలించి) ఓహో! పొడుపుఁగెంపు తొలఁగి పోయినది. (సాకాతుకముగా)

లే. మదనబాధావిపాందువు మల్లికాశ్య | మనుపమానము నతిమనోహరము నయిన.
దించుకేఁ బోలఁగా లభియించు నంచుఁ | దలఁచెనో, వెలరారెను జలివెలుంగు,

(నవ్వి) దుర్లభార్థప్రార్థవదుర్లలితఁ డయినయీతని నిట్లనియెదను.

ఉ. అందపుఁజందమామ! హరిణాయితలోచన నెమ్మొగంబుచె
ల్వొందను నీదుడెందమున నూహ జనించిన, వెండి కంధిలో
నం దిగు; కందుఁ దోముకొను; నాకతరుప్రసవంపుఁబుట్పాడిం
జెందుము తావి; కౌనియెడఁ, జెప్పము నీవెట? నామెమో మెటకా? ౧౩
ఎందుకు? ఇప్పుడే ఎచ్చెడునీమెనురభిసుందరవదనమును గనఁబఱచి నే
నన్నమాట నిజ మని ని న్నొప్పించెదను. (చెవియొగ్గి సంతోషముతో) ఓహో!
ప్రియురాలు వచ్చినదే.

శ్లో. ఘనజఘనప్రదేశధృతకాంచితఘంటలవాద మీదెసకా

వినఁబడుచున్న, దాయలసవీక్షణ యీక్షణ మిందు వచ్చుటకా;

(మరలఁ జెవి యొగ్గి విషాదముతో)

ధ్వని, యది కాదు కాదు; ప్రతిపంకరుహాకరమందు నిందునిరి
గని, తమబుందు గీతఁ డని క్రందుగ నంచలు నందడించెడుకా.

(తేరలో) బ్రహ్మసఖీ! వెన్నెలచే బ్రకాశించెడుమార్గమున మెల్లమెల్లగా నీలాగున నడుచెమ్మ.

మారు—(అలకించి సంతోషముతో) నిజముగానే మల్లిక వచ్చినది. వెనుకనుండి తీగలమాటున సారసికస్వరము వినవచ్చుచున్నది. (చూచుట నభివ్రంశించుచున్నాడు).

(మరలఁ బెరలో)

చ. ఉడుపతి రోహిణీపృథుపయోధరలిప్తమృగీమదంబునం
బడసివకప్పుఁజన్నామనఁ బాంధవిమోహనఁ డై కనంబడుకా,
దడుపుచుఁ జండభానుకరదగ్ధము వెన్నెలచేఁ బ్రపంచ, మి
ప్పు డగులు నల్లగల్వలను మూఁగి రొదక మొరయింప దిక్కులకా. ౧౬

మారు—(చూచి సాభిలాషముగా)

ఉ. జంతుమ జంతుచుం గనుచుఁ జందురు, భూరినితంబభార మీ
నాంకధృతాంగపాలి నలసాలన చంక్రమణశ్రమంబుచే
నంకురితంబు స్వేదకణ మాననపద్మ మలంకరింప, నా
వంక కిదీ సమీపముగ వచ్చిన దీయనుకొన్నచోటికికా. ౧౭

(పరికిలించి) అహ! చంద్రికాప్రసారమున నీతిన్వంగియంగకంబులు సవిశేషాంతరమును పొందుచున్నవి.

తే. సైన్యముగంబునఁ జందనచారుచర్చ, మల్లెపూవుల దండ ధమ్మిల్లమందు,
గురునితంబబింబమున దుకూలచేత, మిందుకిరణంబు లిందీవరేక్షణకును. ౧౮

(నవ్వి) ఔరా! జంతువులకు విశిష్టవస్తువులయం దభిలాషముగదా!

అ. దప్పి దీర్చుకొనను, ద్రావంగమాని వె! నైపులుంగుగములు నెలవెలురిగు,
సార మూఁగెడుం జకోరాక్షియకలంక! మరభిభాననంబుజ్యోత్స్న కలమి.

(మరల విమర్శించి చిఱునవ్వుతో) కేవలము చకోరమాలే కావు

ఉ. ప్రాగవకృష్టకాంతి శక్తి, పైదలిమోముసిరిం గడించువి
ద్యాగరిమంబుకై, యవిరభాచ్చము లోశ్రమవాఃకణంబులకా
దోగినయా మెయదృపునునంజిముద్దుఁగ పోలమూలముం
బాగుగ స్వీయబింబమునెపంబునఁ దానును వాశ్రయించెడుకా. ౨౦

నేను నెదురు వోయెదను. కాదు. ఇక్కడనే యుండి గుఱితిర మయిన యీ మెయాగమనమును జక్కగఁ గనిపెట్టెదను.

(తరువాత ముందు చెప్పిన ప్రకారముగా మల్లికార్జున, సారసికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు).

మల్లిక—(తనలో) ఆయ్యో! యిప్పుడు ప్రథమమున నే సార్యపుత్రునియొద్దకుఁ బోవును, సాధ్యసలక్షాకుతూహలంబులచేఁ బరవశ నగుచుంటిని.

సార—ఇటు. ఇటు.

ఇద్దఱు—పరీక్షించుచున్నారు.

మారు—(సాధిలాషముగా)

లే. నదుము జవజవలాడఁ జనవబరువున, | జలజలను రాలఁబూవులు బాటునెటుల,
వదనగంధాగతాళికఁ బెదరబెదరఁ | గన్ను, లల్లల నరుదెంచు సన్నతాంగి.

మల్లిక—సఖీ! సారసికా! ఆర్యపుత్రుఁ డెక్కడ నున్నాడు? చంద్రదర్శనమున నుద్వేజిత మగునాచూ సార్యపుత్రుని ముఖారవిందము సందర్శింప నుత్కంఠిత మగుచున్నది.

మారు—(సంతోషముతో)

లే. సఫల మిప్పుడుగద నాజువ్వనంబు; | నూనకకుఁ డిట్లు గద నాకు ముప్రసన్నుఁ
డనాచా! యిప్పుడుగదయా మెకతిమనోహ | రార్యపుత్రాభిధేయుఁడనైతేను.

సార—సఖీ! చేరువనే యున్నాడు. మఱి యిటు దాఱదుగులు వేయుము.

మల్లిక—(తనలో) బౌరా! ఆర్యపుత్రదర్శనోత్కంఠరాల నయిననా కీయియి దా ఱదుగులఁజేరయు దుర్లంఘమే యగుచున్నది. (అంతటను జూచి విసాదముతో)
సఖీ! సారసికా! ఏ వసత్యమాడుచున్నావు. ఇక్కడఁ గూడ సార్యపుత్రుఁ డగ పడ కున్నాడు.

సారసి—(వచ్చి) సఖీ! మల్లికా! సత్యమే, ఏవలఁదపిఱుఁగులభారమునఁ జేసి, క్రొంజివురులవలెఁ గోమలము లయినవగురియడుగుఁడమ్మ లలసటను బొందినవి. అయినను మరల నిన్ను బతిమాలుకొనుచున్నాను. ఇంక నించుక మందరకు రమ్మ. (వేలితోఁ జాపుచు) ఇదిగో! నిక్కడనే చేరువ నున్నలతామూతమున వరఁడు సన్నిహితుఁ డయి యున్నవాడు.

మల్లిక—(సాకూతముగా) అట్లయిన మనము మెల్లమెల్లగా నడుతము. తెలియకుండఁ బోయి యార్యపుత్రునిఁ గాఁగిరించుకొనెదను. (ఒక్కడుగువేసి నీగున నిలఁ బడుచున్నది.)

మారు—(తటాలున సమాపించి)

క. బాగోర్వసు కుండరి! మం! దాగమనం తైన; నుమకరాస్త్రహతుకా నకా
నేగమ బ్రదికింపుము విగి! కాగిట గదియించి, కంబుకంఠీ! కరుణకా. ౨౩

(మల్లికాహస్తమును గ్రహింపఁగోరుచున్నాడు.)

మల్లిక—(చూచి సంతోషముతోఁ దనలో) అయ్యో! ఆర్యపుత్రుఁ డిక్కడనే
యున్నాడే. (వెలుపుతోడను సిగ్గుతోడను వెనుక కడు గిడుచున్నది.)

సారసి—సఖీ! యీవఱదాఁక నాయావిధమున నుత్కంఠితురాలి వయి యిప్పు
డతఁడు హస్తగ్రహణము చేయఁబోవుమండఁ దొట్రునుడును వెనుక కరిగదనేల!

మల్లి—(ప్రత్యుత్తర మీయక సిగ్గున నిలుచున్నది.)

మారు—(కోరికతోఁ దనలో)

చ. బోమలిను గుంచి, వంచుకొని ముద్దులు గాఱుముఖాఁగిందముకా.

సమధికజ్జమందతరసంచలనం బగులోచనోత్పలా

గ్రముతరుచిం గుచంబులకుఁ గామిని చామనచాయ గూర్పు, చీ

సమయమునందు నిం దునికి, చక్కనిశోభను లోభనీయ మా. ౨౪

(విమర్శించి తనలో) కానీ ఇట్లునియెడను. (ప్రకాశముగా) ప్రియురాలా! హస్తాన
లంబన మటుండనిమ్మా. ఇందలి కయినను న న్ననుమతంపుము.

చ. వలుఁదపిఱుండుభారము అవంబు గడింపక దుర్వహంబు, నా

వలసికీఁ బ్రసీతం బయినపాదతిలంబును బద్ధతామ్రముకా,

దొలఁపకయే తదీయ మగుధూళిని, మోళిని మానికంబుగా

సలుపను, ముద్దుఁ తెట్టుకొన, సామజయాన! జనించుఁ గోరికల్. ౨౫

మల్లిక—(భయమున వడఁచుచు) అయ్యో! సిగ్గున నేను బ్రతివచన మయిన నీయఁ
బాలకున్నాను.

మారు—(మల్లికను జూచి కనికరముతో) సారసికా! మాతలిదళసుకుమారాంగి
యయినమల్లికకుఁ దదాగమనజనితపరిశ్రమ మిప్పటికిని దీఱ తన్నది. చూడు.

ఉ. సారభసంభవద్రుమరఘంకృతు లొక శమింప వూరుపుల్;

దోర పురోజభారమునఁ దూగుఁ దునింగినలాగునకా గవుకా;

జారువు లూరుపుల్, జఘనజన్యభరంబున భేదముం గనుకా;

సారకుసారకుకా వదనసారసమందును వేసేద మూరకుకా.

సార—కాబట్టి మహాభాగా! ఘనసారపరాగ ధవళమును శీతలజ్యోత్స్నా పాత
కుండరమును గునుమధూళిశీతలము నగునీశిలాతలమున విశ్రమింపుము. ప్రియ
పథియు నిటఁ గూరుచుండును.

మారు—(కూరుచున్నాఁడు.)

సార—సఖీ! నీవు గూడఁ గూరుచుండుము.

మల్లి—(సిగ్గున నిలుచున్నది.)

సార—మహాభాగా! యీమె నామాట వినకున్నది. కావున నీవే చెప్పము.

మారు—

చ. ఉరుజుఘనా! మదీయ మిది యుత్సుక మంక మలంకరింపు; నీ
చరణ మనుగ్రహింపు మిట సస్పృహ మీచెయి మెత్త నొత్త; నీ
యురమున నొయ్య మెత్తు కుచయుగ్మము, పాపము! శల్లాశేదో నాఁ
బరఁగెడువాడులాటకును బట్టగుమధ్యము, పాయ భారముకా. ౨౭

మల్లి—(తనలో) అహ! ఆర్యపుత్రునిచాటువచనపరిపాటి యతిమధురముగదా!
(సారనీకతోఁ గూడ శిలాతలమున నే గూరుచున్నది.)

మారు—(తనలో) అయ్యో! యీలజ్జావతి రాతిమీఁదనే కూరుచున్నదే. కానీ.
ఇట్లుపాలంభిం చెదను. (ప్రకాశముగా)

ఉ. ముద్దియ! క్రొత్తవిచ్చునిరిపుచ్చాడిరేణువు మీఁద రాలినకా,
దద్దయుఁ గందునీయొడ, లెదక దయమాలి శిలఁ గదింతువే!
యద్ది స్వకీయ మం చనుమహాభ్రమ మాదిని నీకు గల్గు గా;
శిధి మొదల మదీయ మది; (తనశరీరమును జూపుచు) యీమెయి నీమెయి గా
నెఱుంగుమీ. ౨౮

మల్లి—(సంతోషముతోఁ దనలో) ఇది తన దనియే కాఁబోలు, శార్యపుత్రున కీ
శరీరమునను మహాప్రేమ. చెవులారా! యీవచనామృతము నాస్వాదింపుఁడు.
(ఔత్సుక్యముతో) శన్నులారా! మీరు పరోక్షమున సుత్కంఠితము అయి
యుండియు, శార్యపుత్రుఁ డిప్పుడు సన్నిహితుఁడు గాఁగా మిమ్ము మోసపుచ్చు
కొనుచున్నాడు. (కొంచెము చూచి సిగ్గున చూపు మరలించుకొనుచున్నది).

మారు—(కోపాంచముతోఁ దనలో) అహ! ప్రియురాలిభావవృత్తిగర మతిసూక్ష్మ
రతుణీయముగదా!

ఈ మోసముఁ జేసి ప్రేయసినీ, ముద్దు మొగంబు ప్రపుల్లవారిరు
ద్భాసుర మెత్తి. నేత్రము, కటాక్షము నొక్కక్షణంబు నాదెసం
ద్రోసి గిలుక్కనక విదపఁ దోన ముల్చెను దాని; నైన నీ
చేసినదృష్టిచేష్టితముఁ దెల్ప యెఱుంగదు లేక మేనియుకా.

(విమర్శించి) ఇట్లని తలంచెదను.

క. విడియము చెలియలిక ట్టయి | జడధిజలమునట్లు లాఁగు సతులవృద్ధయముకా;
బొడుచుదు ననురాగం బను | నునుపతి, యది తరఁగ లెత్తియుల్పొంగుఁగదా.

(ఔత్సుక్యముతో) ఔరా! మనసునకుఁ జిరకాంతినివస్తుసాధనమునందుఁ గూడ
నియాకులత్వము.

తే. సిగ్గుననుబోఁకముడిమిఁదఁజేయియుంచి, | తొడలఁబెనచి నతాస్యముఁ బెడమరల్పు
ముగద, బలవంతముగ వత్తుమన గడిచి | సంతిసిలఁ గోరుదును; జేయఁజాలనట్లు.

(తనలో) కానీ. వెండియు బతిమాలుకొనెదను. (ప్రకాశముగ) ఓమల్లికా!

చ. కలికి! తృప్తియముకా, గణికకాఁదలకాంతి హరించుతత్కుఁడె
క్కుల శ్రమబిందు లొక్కకొని గూడినదై, పయశంపుఁదావి కెం
పులలిగిమోవి సాజ మగుముగ్ధముఖాబ్జము, నానఁ గోరుదుకా;
వలతును మూరుకో నైన; వాంఛను దీర్చు మరాళకుంతలా! 32

తే. మదితి! నిదర్శనంబున నదిత మయిన | కంతుసంతాప మార నొక్కపరి యైన,
బారుదోర్మూలకూంకషపరిణాహ | కుచపరిగంభయు ముద్దుగుమ్మ యిమ్మ.

చ. ప్రణయిని! తృష్ణచాద్రిపరిగంభము నివధికప్రసంగమం
చనిన, నటుండని నృది; నిరంతరముకా వికవారకూజితం
బును విను చున్మిఁ జేదలఁచ బొందుమదీయపువీరుదోయి చా
యిని గన మంజువాణి! దనియింపుము తావక మైనవాక్సగ్ధకా. 33

మల్లి—(సిగ్గుపడుచు నూరకున్నది).

మారు—(చూచి యాశతో)

తే. నవ్రముఖి, మాట నాప్రార్థనంబు, అనుమతిండుట తిరస్కరించుట దెలుపజేమిఁ
బ్రణయలజ్జాప్రమాదసంభరితలోచ | నోత్పలములఁ బ్రసాదించు నుత్తరంబు.

సారసి—నభి! తెలియకుండఁ బోయి యార్యపుత్రుని గొఁగిలించెద నని నీవే యని
యుంటివిగదా?

మారు—

క. బా! మనప్రథమదర్శన! తేజః గుచ్ఛప్రణయి నిడితితే గుమమాళకా;

మేలె కుచాలింగన మిడ! నాలోచన! యిష్ట డయ్యుదారత గతమే? 32

మఱి యట్లు చేయ వయితివా —

చ. విగ్రహితకైరవౌఘమధుబిందువిక్సీర్ణనిశిధమాగుతా

ర్భకములు వీయి; మారకరిసావకశీలలు గ్రాలు వెన్నెలలో;

సకలతాలిఁ గర్గపరుషంబుగ జామృత గంధుఁడు మ్రోదల్;

వకుళసుగంధి! నియెడుట వానికిఁ బంచెద నాశరీరముకా.

33

మల్లిక—(సావేగముగానపవరణముతో) సారసికా! ఆశ్రయమును సత్యముగానే యట్లు చేయునా?

సార—ముద్దరాలా! యతనిసాహసశీలత్వము నీ వెఱుంగనిదానవా? మనువు నీవు లభింపజేసెయి యని కంఠమూలమునఁ గరవాలమును జేర్చుకొన్నాఁడు గదా? కాఁబట్టి వెంటనే యాతనియభిలాషముఁ దీర్చుము. లేదా, నీమాటతో నయిన వారింపుము.

మల్లి—(తనలో) అట్లయిన వారిం చెదను. (ప్రకాశముగా) ఆశ్రయత్రా! (అర్థోక్తి యందు నీగున నపవరణముతో) ఛీ! నీగున నాయంతట నే నట్లు చేయఁజాలను నీవు వారింపుము

మారు—(సంతోషముతోఁ దనలో) ఈకపటసాహసోపన్యాసము చక్కగా నున్నది.

తే. గురుచిరాన్యక్తికోమలాక్షరము గాఁగ నార్యపుత్రోక్తియుదయించె నర్ధవిరతి,
నిమధురవాణిమోమన, నిందుబింబ! మంచునుండి నివ్యంబిత మమృత మట్లు. 34

(ప్రకాశముగా) సారసికా! నాప్రార్థనమును గూర్చి యీయలుమధ్య యేమనుచున్నది?

సార—నాయంతట నే నట్లు చేయఁజాల నని యనుకూలముగానే చెప్పినది.

మారు—మఱి చాల వారెవరు?

సార—మహాభాగుడే.

మారు—(సంతోషముతో)

తే. సతి! యనన్యసాధారణచరణదాసు! నన్నుఁ జాలుమానిసిగ నీ వెన్ని తేని

యును, స్వయంగ్రహశ్లేషమహోత్సవముల! కగును గావుతఁబాత్రమియన్మధురము.

మల్లి—(సానూయముగా నపవారణముతో) సారసికా! యెందుకు నీవు స్వయం గ్రహమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుచున్నావు? (తోలఁగి పోవఁ జూచుచున్నది.)

సార—(చేయి పట్టుకొని నవ్వి) సఖీ! నీ కుచకుంభములు నీ రంధ్రకోమాంచపత్నీలము లగుచున్న వెందుచేత? స్వయంగ్రహమునకు జంకుచున్న వయి పులక శంచుకమునఁ గప్పబడిన వని నే ననుకొన్నదానను.

మారు—(తనలో) బాగు. సారసికా! బాగు. లెస్సగా నాక్షేపించితివి. నీవు మందాకినికి కిష్యురాలవుగదా (ప్రకాశముగా) సారసికా! యీమెకుచములు నాకవుఁగలికి భయపడియే శంచుకమును ధరించుచున్నావా?

సార—మఱేమి?

మారు—అట్లయిన వానిని నే నీట్లు పాలంభించెదను.

‡ యావనకుంభికుంభయుగమా! యణుచన్యయుగోజయుగ్మహా!

యీవు సహింప నేల తపియించెడు నాయుపగూహనం? బయో!

గ్రావనదృక్క-తోరమవు; కాను సదా భవదీరుభారముక,

మొనఁగలేక గ్రుక్క, లవముం గరుజింపవు; నక గణింతువే?

శం

మల్లి—(అనూయతో) సారసికా! యెందుకబద్ధము చెప్పెదవు?

మారు—సారసికా! అబద్ధమే చెప్పితివి.

సార—(చిటునవ్వుతో) ఏమిది? న న్నిద్దఱును మిగ్గావానిఁ జేయుచున్నా గకొబట్టి యిట మహాభాగుని హస్తమే మగ్ధవర్తి యగుఁగాక.

మల్లి—వలదు. వలదు. ఇక్కడ మగ్ధవర్తి చెచ్చిపెట్టకు.

సార—మీ యిద్దఱచేత మిథ్యావాదిని ననిపించుకొనుట కోర్వను. (మారుతుని హస్తమును బట్టుకొని) మహాభాగా! నీహస్తము చూచుఁగాత.

మారు—ప్రియురాలా! నాకును మిథ్య యనియే నిశ్చయము. కాని. సారసిక నిర్బంధించుచున్నది. (చేయి చూచుచు భయశంపములతోఁ దనలో) ఆశ్చర్యము.

చ. మను వెది భావనారతుల ముద్దియయంబరకర్షణంబునం

దును వెనుఁబాటు లేక, కడు ధూర్తత వర్తిలె, నట్టికేలు, త

త్సనయుగిలంబునన్నిధికి సాగను సైతముఁ జాల కిత్తఱిక

ఘనముగ జంకు, నంగుళులు శంపము నొంద మదీయ; మీ మొకో?.

శం

(ఎట్టకేలకు బులకలతోఁ గూడిన సస్తమును స్పృశించుచున్నాఁడు.)

(సంతోషముతోఁ దనలో)

క. ఘనపుటకాంకితములు చెలి | స్తనమ్మలే కావు, పాణితలమున నని యం
టినమాత్ర మనకు జల్లని | తను వెల్లసు మామకమును దాద్యశ మయ్యెన్. ౪౨

(ప్రకాశముగా) సారణికా! ఏ వొకటి చూచి వేటొకటి యనుకొనుచున్నావు.

చ. ఘనతరమై కఠోర మగుకామినికుంభవిభ స్తనద్వయిన్,
ఎనరుహాశాతుల్య మిది, పల్కెద వేల గగు ర్పటంచు? నూ
తనపుణ్యదంబకుట్టులవిశానములన్ రచియించి, యా మెకున్
మనఃజాఁ దీడ్చదొడ్డబహుమానము హరముగా గుప్పించెడున్. ౪౩

సార—(చూచి తనలో)

క. ప్రణయికరపల్లవతల | మృగ ముద్రిత మగుచు, జెమటబొ ట్లమునుద్య
క్తైన మలరు, మంగళాంబుజ | మనోజవహితాభిషేకమణికుంభ మనన్. ౪౪
కాబట్టి నే నీతఁగలచాటున నుండెదను.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! అర్యపుత్రుని హస్తమునుండి స్తనమును దొలగించుకొనఁ
జాలకున్నాను. (ఎట్టకేలకు దొలగించుకొనుచున్నది.)

చ. కలికి! మనోజక్తిలిఖిం గ్రాంగెడునాకయి, నెట్లు లెట్లు ఏ
వలికుచ మొక్కసారి యిడి, వాంఛను దీర్చకఁ దీసికొంచువే
బలితపుటెండవేడిమిఁ బిపాసను గూరినపాంథుహస్తమం
దలి యమృతంపుగుంభమును ద్రాగుచు నుండగ లాగులాగునన్? ౪౫

మల్లి—(తనలో) అర్యపుత్రుని కరకమలమునుండి తొలగిననాకు మరల వెన్నెల
నయింపరానిదిగా నున్నది.

మారు—(తనలో) మరల నా సాహసము నుపన్యసించెదను. (ప్రకాశముగా) ఓ
ప్రియురాలా! ఏ విట్లు కనికరము లేనిదాన వయితినేని—

ఉ. చండిక! శ్వేతవహ్నిలిఖి చంద్రిక, పైపయి గ్రమ్ము; వాతపో
కుండు, మధూలికానిచయధూలిని గప్పెడు రేచి యెల్లెడన్;
మండుచుఁ జిక్కి యున్న దిదె మామకదేహము చేర్చు, మూఁగు ఏ
చుండటికంపుఁ దేటిపొగ దొట్టిన కంజగురగ్నిపెజ్జపై. ౪౬

ఈ క్షమిషమందలివల్లమతిల్లిపల్లవిములతోఁ దల్పమును గల్పించుకొనెదను

[నిష్క్రమించుచున్నాడు]

మల్లి—(భయపడుచున్నది).

సార—(తనలో) మహాభాగుడు మంచిపని యారంభించినాడు. (ప్రకాశముగ)
నిష్క్రరుణురాలా! సఖీ! తనకుఁ దానే తలిరులతోఁ దలిమమును గల్పించుకొని
మహాభాగుడు శయించుచున్నాడు.

మల్లి—(సంభ్రమముతో లేచి) అర్యపుత్రా! వలదు. వలదు. సాహపింపకు. (కన్నీ
ళ్లతో) ఆయ్యా! ప్రవేశించినాడే. కాబట్టి నేను నాపల్లవతిల్పముననే ప్రవేశిం
చెదను

సార—(నవ్వి తనలో) అదియే కోరిక.

మల్లి—(వేగముగా నిష్క్రమించుచున్నది.)

సార—(చూచి చిఱునవ్వుతో) అహ! యీ ముద్దరాలు వల్లభుని దనంతటఁ దానే
కాగిలించుకొన్నది. కావున నేను మఱియొకతామూలమున నిలిచెదను.
(అట్లు చేసి సవికర్కముగా) మఱి కలకంఠానులవృత్తాంతము చెలియకున్నదే.
ఏదో యడుగులచప్పుడువలె నున్నది.

(తరువాత భ్రమరగునితోఁ గలకంఠుఁడును, ముగుఁగుతో రమయంతికయు
నవమాలికాకాళిందీమధుకరికలును బ్రవేశించుచున్నారు.)

కలకం—భ్రమరకా! ఆశ్రమమున మల్లికాసఖుఁడు వియస్కుఁడు గాన రాఁడేమి?

భ్రమ—నాథా! భగవతియు నాశ్రమమున గానవచ్చుట లేదే!

కలకం—కాని. వెన్నెలవచ్చుటచేత సోబగు మీటుచున్న తామూలముల వెదకుదము.

అందఱు—ప్రియసఖిని మల్లికను జూచుటకు వేడుక పడుచున్నాము.

నవ—సఖులారా! పాంసుక్రిడ మొదలుగా నింతదూరప్రియసఖిసార్వము పాయని
దాన నగుటచే నిప్పు దామెను గానక దుఃఖించుచున్నాను.

సార—(చూచి సంతోషముతో) అనుకొనుచుండఁగానే యందఱు వచ్చినారు

కలకం—(చూచి సంతోషముతో) ఇదిగో! సారసిక

అందఱు—(సంతోషముతో) ఓహో! సారసిక. సారసిక.

సార—(చూచి సంతోషముతో) ఇదిగో! రమయంతిక గూడ. (సమీపించి) మహా
భాగా! అదృష్టవంతుఁడవు. ప్రియతమాలాభకున పరిల్లుచున్నావు. (రమయంతి
కతో) సఖీ! యదృష్టమునఁ గానవయితివి.

రమ—సారసికా! మఱి మల్లిక యెక్కడ నున్నది?

ఇతరులు—తొరతొరగాఁ జెప్పు.

సార—(చేతితోఁ జూసి) ఇక్కడితాళవనమున నిప్పుడే మా నుతునితోఁ గూర్చి యిటు వచ్చితిని.

నవ—(సంతోషముతోఁ జిలువవ్వుతో) కాళిందీ! నగ్మగర్భము లయినమాటలతోఁ బ్రయసఖిని సిగ్గుపఱుము.

కలకం—(ముందు చూచి తొట్టుపాటుతో) అయ్యో! ఈప్రదేశ మంతటను సంతృప్తిమగ్నముగా నున్నది. (మరలఁ జూచి) సారసికా! చూడు. చూడు.

ఉ. ఛాదితవిష్వగైందలరుచామహిమంబును దృష్టిరోధకం
బై, దెసలక గ్రసించెను భయానక మద్భుతగోచరంబునై,
యేసియొ లేజమో తమమొ యాయుధయోరుతమప్రకాశమో,
రోదసి దీప్యమానముఁ దిశోహితముం బొసరించెనుకా గడుకా. ౪౩

అందఱు—(సంభ్రమముతోను విస్మయముతోను జూచుచున్నారు).

(తెరలో)—హా! ప్రియురాలా! మల్లిక!

కలకం—(సాశంకముగాను సవిషాదముగాను) అయ్యో! యీయూర్త నాదము పయమ్యునిదిగా నున్నదే.

అందఱు—(పిడుగు మొత్తినట్లు గుచున్నారు).

కలకం—(సత్వరముగా సమీపించుచున్నాడు.)

[తెరువార సభాష్టవిదనుఁడు మారుతుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు],

మారు—హా! ప్రియురాలా! ని న్నెవ రెత్తుకొని పోయినారే?

చ. హృదయము నూలునక్క అగు; నింగలమందుఁ బొరల్పినట్లు లె
మది; చిన మేదో నేఁ దినినమాదిరి దేహము విహ్వలించు; ను
త్పదమున నన్న ము న్నిలిపి భద్రముగా నటు. మాయదైవమా!
యదయత నంధకూపమున హా! యిపుఁ డీగతిఁ గూలఁద్రోయుదే? ౪౪

కలకం—(సమీపించి) సఖుఁడా? మల్లిక కేమి మాఁడినది?

అందఱు—(సమీపించి). మహాభాగా! మల్లిక కేమి?

మారు—(చూచి బాహుళికముతోఁ దనలో) అయ్యో! మీరు కూడ వచ్చినారా?
(ప్రకాశముగా) అయ్యో! సఖుఁడా! నిపరిశ్రమ మంతయు స్వర్గ మయినది. హా!
సఖులారా! మీజీవిత మపహృత వయినది.

కలకం—సఖుండా! విషయ మేమో తెలుపకయే మమ్ము దుఃఖపెట్టెద నేమి?
మల్లిక కేమి సంభవించినదో తెలుపుము.

సార—మహాభాగా! యిప్పుడే గదా పల్లవతల్పమున నిన్నుఁ గూడినది!

మారు—ఔను. కర్ణతోర మిది యాలకింపుము.

తే. అధరమధు వానునాస నవ్యాజరమ్య! మామె మానన మేను వ్రీళానతంబు
పైకి నేత్తఁ గరంగళాబళవిలోల! మగ్ధనయనముల్ ప్రియ వయో మూలతదియె.

(అని నేలఁ గూలుచున్నాఁడు).

కలకం—(పట్టుకొని) సఖుండా! యామె మూర్ఖిల్లియైడల కికిరోపచారముల
నూటడింతము. రా.

అందఱు—(కన్నీళ్లతో) త్వరగాఁ బ్రయసఖి నూటడింతము.

సార—(స్మరించుకొని) మహాభాగా! మల్లిక ప్రథమసంగమమున మూర్ఖిల్లు నని
మునుపే భగవతి నాచెలిలోఁ జెప్పినది. కావున మన మామె నాశ్వాసింతము.

మారు—నుటియొకదారుణము. గూడ వినిపించెదను.

కలకం—(సాశంకముగా) అదేమి?

మారు—తరువాత నానిమిషమున—

చ. గడగడ మిక్కిలిక వడఁగఁ గాయము విహ్వలమై, హతాత్తుగాఁ
బుడమిని వ్రాలె నాలలన పొల్పటి; యత్తటి “హా! హతోస్మి” యం
చడలన నే మదంకమున నంగనఁ జేర్చితి; నంతలో ననుక
జడముగఁ జేసి, భూత మెవో చట్టన హా! గొనిపోయెఁ బ్రేయసికా. ౫౦

(అని మూర్ఖిల్లుచున్నాఁడు).

కలకం—(తనలోఁ గన్నుల నిరు పెట్టుకొనుచు) మునుపు చూచినసంతోభము గూడఁ
దత్ప్రయుక్తమే.

నన—హా! ప్రియసఖీ! మల్లికా! నన్నుఁ బలుకరింపుము. (మొదలు నటికినట్లు పడి
పోవుచున్నది.)

కాలిం—హా! మాంధైవమా! స్వయముగాఁ బెంచినతీగను ఫలకాలమునఁ బ్రెంచి
శనీతి నేమి? (నవమాలికను బట్టుకొనుచున్నది.)

రమ—అయ్యో! అదృష్టవీరురాతను నేను వచ్చుటచేతనే యాయనగారు సంభవించి నది. హా! యీ! మల్లికా! నన్ను గూడఁ దీసికొని పోయ్యి. (అని పడిపోవుచున్నది.)

మధు—హా! కృతాంత! మల్లికార్జునమున సమస్తబంధువర్గమును మారణ మొందినది. (అని పట్టుకొనుచున్నది.)

భ్రమ—హా! దీవేరి! యనాథ మయినదాసబృందము నుపేక్షించి యెందుఁ బోయితిని తల్లి?

మారు—(తెలివిని బొందుచున్నాఁడ).

సార—(శాత్రువులముగాఁ దనలో) ఇది భగవతీయోగవిద్యాప్రభావ మని నేను దలంచెదను. (ప్రకాశముగా) మహాభాగా! అతిసంభ్రమము వలదు. భగవతిని జూచి సర్వమును జరిగింతము.

కలకం—సారసిక యుక్తముగాఁ జెప్పినది. మనము భగవతి వరయఁ బోదము.

మారు—(కన్నీటితో) మీ కఁదల కివ్వ మయినట్లే.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు].

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరప్రసాదబంధుసరస వితాధురంగర విజయనగరపురినగ్రస్థాపితాంధ్ర
భారతీశీర్షసారస్వతపరిషత్విచక్షణసమర్పిత విశేఖరచిరుద వడ్డాది
సాధువంశశీర కరారరాకాసుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితస
గోత్ర పవిత్రగుణదంబలత్నైంబాగర్భశుక్తిమక్తాఫల
సూరపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ కుబ్జరాజు
నామధేయాంధ్రీకృత మల్లికార్జునత
ప్రకరణంబునందు అష్టమాంకము.

శ్రీరస్తు
శ్రీపరమాత్మ నేనమః

ఆంధ్రమల్లికార్జునతప్తకరణము

నవమాంకము

(తరువాత సారాంశ ప్రవేశించుచున్నది.)

సాగ—యోగవిద్యాపహానితబోధిశక్తి యగుభగవతి, కాపాపస్థిత మయినమూర్ఖ విలనఁ గరణప్రజ్ఞ దూరినపియగఘని దత్పల్లవతల్పమునుండి శీఘ్రముగఁ గాంచి పురమును బొంధించెనుగాదా. అక్కడ శ్రీకామాక్షీప్రసాదబద్ధ మయిననీమంత మణి తాఁకినంతమాత్రమున నిర్దుతమేహ యయి యామె శీఘ్రకాలముననే మరలఁ బ్రత్యానీతయు నయ్యెడును. (అనుతాపముతో) మారుతుఁడు మాత్ర మెన్నెన్నో యమంగళములను శంకించుకొనుచు బహువిధముల నాచేత నివారించు డయ్యును, మణికుటతటంబులఁ గలకంఠసహాయుఁ డయి శోకపర్యాకులభావం బునఁ దిరుగులాడుచున్నాఁడు. నవమాలికాప్రభృతిగభీజనము గూడ నాప్రదేశ ములయందే యున్నది. (ఉచ్చాస్వసముతో) ఇటు మీఁదట వారలకు వ్యసనము ముహూర్తమాత్రమే. ఇప్పుడు భగవతి కాంచిపురమునుండి వచ్చిన దయి, యిట నాశ్రమమున మారుతునియు నితరులయు దుఃఖమును మన్మథమున విని, యారోగవిద్యాప్రభావముననే మల్లికను మణికుటమునకుఁ గొనివచ్చినది. నేను నపత్యశోకవిహ్వల మయినయమాత్యవిశ్వవసువుకుటుంబకము నూఱడించెదను. (అకాశమునఁ జూచి) ఆహా! తమాలజాలస్థిగజలధరపరిణామాకబలితాంబరా భోగ మయి, దర్శనమాత్రమున వింహీజకుళు నాయుఃక్షయమును గావించెడు ప్రాప్యట్రాలము ప్రవర్తిల్లినదే. కాఁబట్టి యీవిరహము ముహూర్తమాత్రమే యయినను, మారుతునకు మహావ్యసనకర మని శంకించెదను.

(నిష్క్రమించుచున్నది. ప్రవేశకము.)

(తరువాత మారుతుఁడు కలకంఠుఁడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

కలకం—(సుకరుణముగా.)

చ. పటుతరవిక్రమంబులు నుపాశుము లూడివోఁ, జలంబుమై
నిటు విధిప్రాతికూల్యము ప్రవృద్ధిని గాంచుట, నించుకేని యూ

అట గన, కాటటంపుఁదెనుఁజునునం దెగి ధైర్య మెల్ల, మి

క్కుట మగుకుండుగుండమునఁ గూలితి మే మకటా! దటాటునకా. ౧

మారు—(సకరుణముగా నిట్టూర్పుతో) హా! ప్రియురాలా! యెట్టియవస్థను బొందినదానవు!

తే. అంగ భవసార్వభౌమసన్మంగళవీత! మాత్యమధురత్వదాన్యేందు మగున చూపు;
కనవె యుంధంభవిష్ణు సకలకరణుని। నంధతమసంబునం బడ్డయాత్మదాను. ౨

కల—అయ్యో! భగవతియు నెట కేగనో తెలియఁబడ కున్నది. (ఇంచుకయుచ్చాసముతో)

క. పనివడె భగవతి నెమకుట । కనునాళయై మనకు నివ్వ డవలంబ మగుకా,
తెనులోఁకునూతఁ బడిపో! యిన నరులకుఁ దరిని మొలచుత్పఱవల్లినలెకా. 3

మారు—

కా. హా! యేమాయై ద్వదీయదానుపయి నీ కాప్రేమ మెమల్లికా?

హా! యెట్లి వశరణ్యు వీడి చని తెం దాల్మేచ్చ? నాప్రాణమా!

పోయెకా ధైర్యము; పొందె నామతి భ్రమంబుకా; మిత్రుఁ బృచ్ఛింపు; త
ని! యాయంజలి మాలిఁ జేర్తు; నుడిలే నెం జిల్క మిం తీచెవికా. ౪

(బాష్పితశయముతో) ఒడిలోనున్న దానవే, యెట్లు పోయితివి?

చ. తలఁకును దద్భవత్పృథునితంబభరాంసయానముం, బ్రియా!

చెలిసరసోక్తి నాబిడెముచే బెడఁ గౌనలపిన్ననవ్వుక, దా

రలచలనంబుచేతను దరంగితముకా వలితాంతకంధరం

బల సవిలాసమంధరదయాంచితవీక్షితముకా ద్వదీయ మేకా. ౫

కల—(తనలో) అయ్యో! యేయుపాయమున వయస్కుని మఱపింతురు?

మారు—(సకరుణముగా నేడ్పుచు)

కా. ఓశృంగార! రసాధిరాజ! కరుణంబో హాస్యమై యై తయో;

నాళం బొందె మదం, బనంగ! చూరు సన్యస్తాస్త్రతం గాన; ఊ

లీ! శీర్షం బయి పోయెనే, త్రిదినమున గల్పించునిధూషయుకా;

మిశస్తోరతపఃఫలంబు సమనెకా విశ్వాత్కులారా! విధికా. ౬

(నిట్టూర్పు విడిచి) మారుకునియందుఁ బ్రేమ గలమల్లికా! యకాలమున న న్నేల పరిత్యజించితివి? నాయం దేమిరప్పు కనిపెట్టితివి? (విమర్శించి) కాని, తెలివినది.

తే. ఆతివ! యనవద్యహృద్య మవ్యాజవిభ్రం! మంబు నమ్మానచంపకాభంబు నైన
యంగమున, వానిమిత్త మనంగరుజను! దడ వనుభవించుటను గిన్న పొడ మె నీకు.

(ఉపాలంభముతో) అట్లయిన నీదర్శనము మొద, అనితరసాధారణ మయిననాయన
స్థను నీ వెఱుంగనిదానవా?

ఉ. కోరిక నీయెటుం గనుచు, గోయితకూజిత మాలకించెదకా;

గైరవపంక్తి నీనయనకొంతిని దీర్చి కఁ గాంచి పొంగెదకా;

జేయదు నే, గృహోపవనసీమ సకారకచారుబాలమం

దారలతకా, దరస్మితయుతకా నినుఁ గాఁ దలపోసి; ప్రేయసీ!

ఇంతియకాదు.

చ. నినుఁ గన, తెప్పపాటును గణించును దృష్టి, దృఢాంగశంబుగా;

వనిత! త్వదాఖ్యవర్ణములె పల్కు రసజ్ఞ, వచోంతరంబులకా;

మనసున నేను నికా గలయ, మామకపక్షము, హారముల్ ఘన

స్తనపరిరంభణవ్యవధిదానకతోరము లంచు నెంచెడుకా.

(ఆకాశమున) మందాకినీ! నీ వయినను జూడవేమి? కారణము తెలిసినది.

ఉ. ప్రాణముకంటె నెక్కుడుప్రియకా, మృత గాఁగ నెఱింగి మల్లికా,

దానను బుట్టుకోకముకతంబున నిస్సృహ వౌచు మేన, యో

గానలమందు ధారణబలాధికతం జనియించుదానఁ, గ

స్థోనలరెరు చుష్టనఁగఁ గుమ్మరిలం, బసుమంబ వై తయో.

కల—అయ్యో! ఎంతకష్టము!

చ. అడుగుజగానఁ గూలితిమొ; యంత్రితరు లైతిమొ నారకంబునకా;

బడితిమొ మిత్తివార; బడబాళిభిరూమములోన నుంటిమొ;

కడిఁదితమంబునకా మునిగి, కార్యము దోఁపక, పెద్దయేటిలో

నడిసుడిగుండమందలితృణంబుల మై భ్రమియింతు మయ్యయో.

(మారుతునిఁ గూర్చి) మిత్రుఁడా! మనస్సును గుదురుపఱుమకో. అపదలు ధైర్య
మునఁ జెదరిపోవునని వినఁబడునుగదా!

మారు—(నిట్టూర్పు విడిచి)

ఉ. ఏను బ్రవాళేశయ్యను శయింపఁగఁ బో, వల దార్యపుత్ర! హా!

మానుమా సాహసం! బనుచు, మండుదు నన్వేష, వేగఁ గంకణ

ధ్యానముతోడి నా స్తమనఁ బట్టెఁ బటంచల; పట్టిపేనుసం
సానముఁ బాసి యంకగత, ధైర్యము నెట్లు పహింతు? నోసఖా! ౧౨

మఱియు నమృందారమాలమండే—

మ. పరపాణ్గిహాణం బెరింగి, యునుజుల్ పాయకా మదిం గోరి; నకా
బరిరంభం బొనరించి, నెచ్చెలి యటకాభావంబునకా, బ్రేమమై
దరుణీరత్న మశంకితంబుగ మనస్తాపం బటుల్ గద్గదా
క్షరయై తెల్పుచు నేడ్చె; వింటిగద తత్సర్వంబు నిపుకా సఖా! ౧౩

(అనగముత్య నటించుచు) అయ్యయో!

మ. కరణవ్యారము లంధకౌర మెదియో గప్పకా; భ్రమించుకా మనం
బురుహాహంబున; నాదుతీవితము నయ్యో! నవ్వమై పోయెనుకా;
బరితాపం బెదో యంతకొలదనానప్రాయంబు నే నంతటకా
విరియంబాటెడు; నేమి చేయుచు? సఖా! విధ్వంసచేతస్కూడకా. ౧౪

శబ్ద—(తనలో) అయ్యో! వయస్సుని మఱియొకవంకకు మరలింపఁ జాలకున్నాను.
కానీ. ఈతొంకరితటిరామణీయకమును గనఁబఱచుచు నించుక విసోదమాఁ
గావించెదను. (ప్రకౌశముగా) సఖుడా! యీసమయము సర్వార్థహరము.
చూడు.

శే. అనిలసంక్రేరితంబులు నైంద్రచాప । మండితములుఁ దటిన్నటితాండవైక
రంగమండపము లివె, నిరంధరి । దంబులు, తమాలరుచి నంబరంబు గప్ప. ౧౫
సఖుడా! చూడు. చూడు.

చ. శలితము లొకరింధనులకచ్చుల మూఁగెడుశేటిదాటులకా,
జలధరసంచయంబునను, జాల మలీమస మైనవ్యోనుముకా,
జెలఁగుమఁ గాంచుపల్లెకృషీవలనానలయుచ్చలాక్షులకా
జెలు వగువాసరంబు లివి, జీవులకుకా ముద మాపహించెడుకా. ౧౬

(అంతటను జూచి)

శే. చఱుల గిరులను గార్మబ్బు లఱునునుత । విచ్చెడువిమారధారిణి వింతగొలుపు
కొననము, లిటఁ గుటజనుగంధము నుము । అలరఁ జేయుత సఖుడా! నియతీయుగము.
ఇంతియకాదు.

మ. మన పాకర్ష మొరయు. మా స్థిరసంస్థానంబులం జెప్పుగి
లిన్ బొముకా, నవవారిముగ్ధులపాణీ జేష్టితాద్రిసలుల్,

జనితానందమయూర నాదచకితో వైర్వల్మికాభీపత
ద్వ సభోగిగుట్టనూత్నరత్నరుచిచిత్రవ్యోతదిగ్భాగమల్.

౧౨

ఉ. తుమ్మెదదిమ్మ పుష్పగులదుమ్మనఁ గప్పవడం, గదంబనా
ల మ్మిట నాపదాగ్రముకుళమ్మఁ గదల్చుచు, నెమ్మిగుంపు పిం
ఛమ్మలు విప్పి నాట్యములు గల్పఁగఁ జేయుచు, సర్వలోకశా
పమ్మ హరించునిపయర, ప్రాచ్యము నేవ్యము నికు మిత్రమా!.

౧౩

మారు—(అంతటను జూచి సాతేగముగ) మిత్రుఁడా! ప్రియావియుక్తుఁ డయి
దిజ్మాధుఁ డయినవానికి నీప్రాప్యధారంభ మున్నాదానితారము గదా!

చ. జలదగభీరగర్జలకు స్వాంతము లెగడిలంగ, మగ్ధనా
రులు దమయంత గుబ్బలకు గ్రుచ్చి కవుంగిటఁ జేర్చుకొముకుల్
బలుముద మొందువేళఁ, బ్రచలాకులకేకల నార్చుచుకొ మరుం
డలుకను గూరుకొరునఁ, బ్రియారహితుండు మనంగలం డెటుల్!

౨౦

చ. జలదసమీపలోతముల సారసపక్షుల నింగి నార్చుచుకొ,
గలఁచుచుఁ జాతకుల్ దనియఁగా మిగు లొనడగండ్లధారలకొ,
బలియుచు వెల్లచెక్కిటను బాణి గదించువియోగిబిజనం
బులనిడుపూర్వులకొ, మలయుపూర్వమరుత్తుల కోర్వ వచ్చునే!

౨౧

(అకొశమును జూచి సకరుణముగా) హా! ప్రియురాలా!

ఉ. కొంచనకరి కారరుచిఁ గా దనఁ జాలెనుబిరుమైజిగిం,
జంచలనేత్ర! యొక్కపరి చక్కగఁ జూపఁగ రాదె! మల్లికా!
మించినకొంతిగర్వమున మిన్నన నీట్టటు సంచరించుని
మించులు, మోము వాంచుకొని మేఘములం ద్యజియించి పాఱఁగకొ.

౨౨

(మొందుచూచి)

చ. అటులు కదంబకుట్టులములం దవె; (సకరుణముగా) హా! చికురంబులార!
(వేటొకవంకజూచి) వె

న్నెలపులుఁగుల్ వనాని హవణిలెడు; (కన్నీటితో) హా! కనులార! (వేఱు
నలనఁజూచి) యెల్లవో

నలలెడుఁ దావిమాలతులు; (శోకముతో) హా! దరహాసమ! (ఒండుచోఁ
గాంచి) కాద్యలంబులం

దలమెడు నిండగోపములు; హా! విలసన్నధుశోవైదింబమా!.

౨౩

(మూర్ఖిల్లుచున్నాఁడు.)

కలకం—(సగరుణముగా) చీ! కృతాంత! కేవల మింతనిష్ఠురండ వయితేమి? (కన్నీళ్లతో) హా! యెంతకష్టము!

తే. ఇప్పుడును శతధా వ్రయ్యకేమి? మనస! । వజ్రసారము! నేనెవో బహుశక్తినుండ ; మోహమునుగద్దెలము మిత్రముఖకమతిముగనియు నెప్పటియట్టులమనుచునంటి.

కటకటా! జలధరారంభమును వర్ణించుచు దుర్మార్గుండను నేనే దీనికిఁ గారణమయితిని. (అకాశమును జూచి)

క. నిరద! నిరద! మారుత! । మారుత! హా! మన్మథుండ! మన్మథుండ! జోహా రిపి మీ కందఱును । గోరుదు నేఁ బ్రాణభిక్షుఁ గూర్మిసఖనకుడా. ౨౫

మారు—(తెలివించించుచున్నాఁడు.)

కల—(ఉచ్చాసముతో)

అ. అంకించి నాదుప్రాధాన్య మే తెంచి । పేరిసామ్యమునెనొ మారుతుండు
స్నేహరసము మెల్లఁ జలికి, చైతన్యంబు । మరలఁ గలుగఁజేసె మారుతుండు.

మారు—(ఉన్మాదముతో)

క. కానక రమ్య మి దేప్రదేశ మొక! తద్దావోన్నితంబందె కా;
నే నెవ్వఁడవో బాష్పకీరముఖుండక? నే మారుతుండం గదా!
పూసం గారణ మేమొ బాష్ప? మెదొ సంధూతంబు దుఃఖం; బడే
మీ! నాప్రేమనిఁ గోలుపోయితిఁ గదా! యేనీదృశక మల్లికక. ౨

కల—(సానేగముగా) ఏమిటి? యున్మాదమువలె నున్నది

మారు—ఇప్పు డీవనమందే వెదకెదను (సత్వరముగాలేచి పఱచుచున్నాఁడు)

శ్రీల—నిజముగానే మారుతుఁ డున్మాదకౌలసర్పముచేత దవ్వుఁ డయినాఁడు. కలిసుండా! కలకంఠుండా! యింకను నీవు బ్రదికి యున్నావేమిరా?

మారు—(అంతటను జూచి) కటకటా! సర్వతోరమణీయము అగునీప్రదేశముల యందు ముందుగా నెందు వెదకుదును? (చేతితోఁ జూపుచు) రక్తకదంబగుచ్చ లాంఛనము అగునీ కచ్చములయం దామెయునికి యసంభావ్యమే.

తే. ఇచట నీకొండజాలిరియునుకలిన్నె । నంచనడంతు వ్రయ్య సంఘరించునేని,
జఘనభారాలససలీలవరణచక్ర । మణిభవము వింతు మండీరరణిత మేను. ౨౬

కల—అయ్యో! ఉన్మాదము పరమావధి నాలోపించినది తథావిధ మయిన యామె నాశమును మఱచిపోయి వెదుక సాగుచున్నాఁడు కానీ. నేను నీతని ననుసరించెదను.

మారు—(చెవియొగ్గి సంతోషముతో) మిత్రుడా! పరాకు గాక కడిదిక్కున చెవి యొగుము.

చ. వనగజదానసంగతి నువాసన లీనుతరంగవంక్తు లే
చినతరుపాళి మాటువడి, చెంగటఁ దోచుమడుంగు పెన్దరికా
వినియెద, గోటితోఁ జెనకుపీణియతీయపంచమస్వరం
బనఁదగు నస్ఫుటాత్మరము హాయిగ నా కలకంఠివాక్యముకా.

(ఉపాలంభముతో)

తే. తలఁప నతిఘోరశోకదీనులను మమ్ము, | జెలుల సాశ్రుకృత ప్రలాపలను విడిచి,
తామరసోమలాంఘ్రే నాతరుణి యెట్లు | గిరితటంబున జరియించు హరిణియట్లు?

కల—(తనలో) ఆయ్యో! వయస్సుఁడు కోకిలాస్వరమును విని భ్రమపడుచున్నాఁడు.
(ప్రకాశముగా) ఇది మల్లికాసలాపము కాదు.

క. పండినజంబూఫలమును | దుండమనం గొఱుకుపికవధువుకును విడి, మి
త్తుండ! సఖివాక్కుగా; ది | ట్టుండు నె యది? దానఁ దే నె లుట్టుం గాదే. 30

మారు—(విషాదముతో) ఏమి? యిది పికవధువుకూజితమా? (మరలఁ జెవి యొగ్గి)
బోరా! సాదృశ్యరాహిత్యము స్పష్ట మగుచున్నను, నావీరులు భ్రాంతి నొందు
చున్నవి.

క. రా లయినను గరఁగింపఁగఁ, | జాలుటఁ బ్రత్యక్షరమును శ్రవణామృత మా
నాలలనయనిందితమధు | రాలాపం, బేల నాకు నతిపరుష మగుకా? 31

(నిట్టూర్పుతో) ప్రియతమావృత్తాంతము నే నెవరిముఖమునఁ దెలిపికోఁ గలను?
(చూచి కాతుకముతో)

ఆ మేనితక్కు లెసఁగ మీలు మిట్టఁ, జలించు | చిఱుతతరంగచాలు చెన్నమీఱ
వలులు నెమర, నిదిగో వనదేవతావగా | మాప్రపూత మమల మయినప్రవాదము.

దీని నిష్ప డడిగదను. (సమీపించి)

అ. నీజలంబులందు నిమ్మ నాభిప్రవాద | దానమాడ దిగెనో నానెలంత?
యా మెదెక్కుఁగనులు ప్రవాదమ! నీయలలలో | నీతలార్పుఁ జమ్మిలాఁతిమీఱ.

(చెవియొగ్గి) ఏమి? బదులు వలుకక యూర కున్నది. స్నానమాడ దిగి, లోఁకునల్లలో
మునిఁగిపోయి యుండును. ఆయప్రియమును జెప్పఁ జాలక మిన్నకున్నదని తలఁ
చెదను. (చూచి సావేగముగ) మిత్రుడా! ఆయ్యో! యెంతప్రమాదము! ప్రేమనీ
నిజముగానే నీళ్ళలో మునిఁగిపోయినది. అది మనకుఁ దెలుపుచు నున్నది.

చ. మాను పువ్వుచోటి కానుకగఁ బుచ్చినమాఁ గ్రహించి, యా మె కే,
ననిదినమాక్రింగునీకహారము, తత్కృతినోరునిస్తల
స్తనయుగళిక్ సృరామయరుజాపరిపాండుర మైనదానఁ, దా
ననికముఁ దాల్చి సౌఖ్యపడినట్టి దయో! ప్రియ చిమ్మె నింగికిక్.

31

(మరలఁ జూచి ససంభ్రమముగా) మిగ్గుఁడా! మునిగిపో లేదు. ఇప్పుడు మునుగు చున్నది.

తే. ఇందుబింబవిశోధి, మహేంద్రసింహ | రమ్యతాచౌర్యచగచితురప్రపంచ
మకట! యాకంఠమన్న దేహయగుమగున! మానవము మామజలకంఠమానమదిగో.

(విగ్గఱగా) ప్రియురాలా! ఇయవడకు. ఇదిగో! నేను బయికిఁ దీసివదలు

కల—(తనలో) ఆయ్యో! ప్రియనయ్యుఁ, డంతటను సదృశవస్తువులయందు
భ్రాంతి నొందుచున్నాఁడు. (ప్రకాశముగా) సఖుఁడా! ఏ వాక్యార్థాంతవికాఠ
నేత్రుఁడవు గదా! ఏమి? యీభ్రాంతి?

మారు—ఇదియు భ్రాంతియే —(పరికిలించి - విహదముతో)

ఉ. హారము గాదు, మానసవిహారముకై దీవిఁ బాటెడుం బ్రవా
భారణచంచుపాదముల నంచలబా రిది; చంచరీకముల్
లో రొదనేయ, వీచికల లోలతఁ గాంచునవాబ్బ మిద్దియుక్;
నిరదసింపంతలము నెచ్చెలిముద్దుమొగంబు గాచునూ.

32

కాబట్టి వేటొకచోఁ జూచెదను. (నడిచి సంతోషముతో) ప్రథమజలధరధారా
నేతోచ్చసితసురభిశ్శటకస్థలాలంకార మయినతమాంతరుప్రమామంబు —

క మదముకుళదపాంగం బయి | యిదిగో! మధుపింగలాక్ష మేనుఁగు, కరమున్
రదమున నిడి, ఝుగిరొడఁ ద్రుటి | గదలనిచెది వినుచు నద్రుగతిఁ గనుపట్టుక్.

దీని నడిగదకు (సమాపించి)

క. గిరిగవులనొ, వెనఘవులనొ, | ఝురిదగులనొ, యస్మద్దీయజాయ, కటకటా!

కురగినలె నడలు చెటనేఁ | గరివర! ఏకమలఁబడెనొ కరుణం జెప్తమా. 33

(సంతోషముతో) ఇది క్షణ స్తంభితకర్ణతాళ మయి నావచనమును సాదరముగా
వినుచున్నది. మఱియు నంతట నట్టువట్టులు తాండవింప, నలుమూవలె గభీర
మయినతనగర్జితంబున నాకుఁ బ్రతివచనము గూడ నిచ్చుచున్నది (సవినయముగా)
గజరాజా! యేమనుచున్నావు? ఆమెక్షణము లెట్టివనియా?

మ. ప్రసముల్ త్వశ్చృగుమంభబంధుల; నడల్ త్వశ్చానకుల్యంబు, లో
యనుఁగా! కుండపమానముల్ నొడవ, లే దంచైన గాన్కశ్య; మో
యన! సానక మొం గమ్మమేల్పసిఁడిదాలద్దంపుఁ జెక్కిల్లు, ని
దననాటక మొలకెత్తదంతపుగునిం జెన్నాగు నేఁ డింకికా. ౪౦

(విమర్శించి విషాదముతో) ఏమీ! కనులు మూసికొని నాప్రాణమున కూడకున్నది.
బేరా! గజనిమాలితి మన నిట్టిదియే! (నిశ్చేదముతో) హా! ఖజనము
దుర్లభముగదా!

ల. ఆర్థగంప్ర ముక్త పైనయీప్రణయవాక్యంబు వినఁకు; నర్థవాంధుఁడితఁకు;
చివర క్లు లెట్లు చెవి వేసికొన్నఁ, దా! నొకఁగు నేత్రమీలనోత్తరంబు
కొబ్బటి మఱియొకరిని బ్రార్థించెదను (ఒకడుగు వేసి) ఇదిగో! స్వప్నముగాఁ దన
యపరాధమును జూచి. ప్రణయకోపమునఁ జేరరానిదిగా నున్నప్రేమనిని, భిన్న
మతియందు మఱియొక గున్నయేనుఁ గనుంగొనియెచున్నది. (చిటునవ్వుతో) ఇది.

ఉ. మానవశాస్త్రయై, ప్రియుఁడు మమ్ము మాటికి నిలు, నందుకో
దాఁవనల్లకీకలయంబులఁ; గుంభము లంటఁ బోవ, హ
స్తానఁ గరంబు నీత్యుత్తి విదల్చుక; బల్మొన గోఁకనిక క,
స్నాననమక మరల్చుకొన; హ స్తిని యొల్లను లాలనంబులకా. ౪౧

కొబ్బటి యిక్కడ నాప్రాణనశ్రమ మనుచితము. (మఱియొకవంకఁ జూచి)
ఇదిగో! దనచంచలనేత్రప్రభచేత డిబ్బుఖులు ల నిండిరంబు లుప్పతిల్లంజేయు
హఁణిబ్బండ మిక్కడ నిలుచున్నది కొబ్బటి దీనియం దొకదాని నడిగెదను.
స్త్రీలవృత్తాంతము స్త్రీలకే విశేషముగాఁ జెలియఁగలదు. (చూచి) తనగుంపు
చెదరిపోవుచున్నను, నాప్రాణనమము వినుటకయి తాని మాత్రము కదల కున్నది.
అదికాదు.

ల. మెడను బెడమఱించి మిగులఁజ్రేయను దన! వాఁడ జూచుచుండ జింక, పటనఁ
జాల కిగిరి కూలుపాలకండును గంచు, నదిగో! చుర్రమాది హరిణి నిలుచు.

(విమర్శించి) కాతరస్పిగ్ధ మయినదీనిచూ పతిలోభియముగా నున్నది. ఇక్కడి
పర్యతఁగదలతామఁదిరములయిం చెందేని యుండి, నాపశ్చులాక్షి వీనికి విద్యఁ
గఱపెను నని తలంచెదను. (నిశ్చయించుకొని)

ల. విపినహరిణులకును బెడనుజాతులు నేర్పఁ బోలు నాదుమల్లికాలతాంగి;
లోకమంగు శివ్యలోకగుణము గాంచి, గురునిగుణము చెలిసికొందు బుధులు

దీని నడిగెదను. (కొంచెము సమీపించి)

క. నాచంచలాక్షి, హరిణీ! యేచాయ నలంకరించె నెఱింగింపు తెగకా!

మీచరితనయనచాతురి । కాచార్యక మొనరిచినది యామెయె కాదా! ౪౫
ఏమి యుత్తర మీయకయే పిల్లలతో వెడలి పోవుచున్నది? దీని కీయనాదరణమన
శేమి కారణము? నాప్రియురాలితోడిసంఘర్ష మా? (సవితక్కుముగా.)

క. లోలాక్షినయనచాతురి । జాల గలది హరిణు లేల స్వర్థమహించెకా?

(విమర్శించి నిశ్చయించుకొని)

బాలామఖరిపుర, దక్క-లమారి । భజించుగద విధుని; మగ్గుము చెలిసెకా. ౪౬
దీనిని నిందించెదను. ఓహరిణుంశ్యలారా! మల్లికాలోచనసౌభాగ్యసర్వస్వహరిణుల
మయితి మని మీరు గర్వపడకుండుడు.

తే. కలదితిరి కాంతవనను గాతరత్వ । పక్షులతలును, స్నిగ్ధభావము, విభ్రుత
యనువిశేషంబు లొకకొన్ని; యయిన నేని వెరవు లేనివి నుండి తిద్విద్రవములు.

కల—(సకరుణముగా) అయ్యో! మిగ్రుండుస్మాదమతుడిమెట్లు నడిపించి యున్న
నాడు. తిర్యగ్జతువులను గూడఁ బ్రార్థించుచున్నాడు. ఆచేతనములతోఁ
గూడ మాటలాడుచున్నాడు. అయ్యో! నాకు మాతురునియాశ యంత
నలకే. చీ! నాదీవికము. ప్రియసుహృదుఁ డిట్టియకస్థ నుండఁగఁ దాను
నశింపకున్నది. (సోపాలంభముగా)

చ. అపుకొనో యేచి కీపు పరమాప్తము ప్రాణముకంటె, నట్లై నీ

కొంచు దగు నీకు నెక్కఁ దగునిట్టఁడు; హా! యతఁ డీవిసంబునకా

మిథుల విలాసముల్ మతి భ్రమించి యొనర్చుచు నుండఁ జూచుచుకా,

తీపుకక యెంతకౌతము వనించెదనే యిటు మూఢజీవమా? ౪౭

(మాతునిని చూచి) హా! చూడ నాకు జాలి యగుచున్నది.

చ. అవవిమృగాలవెంటఁ బడి యాచన సేయఁగ, నవ్వె యేమియుకా

నుడువమి నుత్తరంబుల, ననూనవిషాదతి వెచ్చ నూర్చుచుకా,

బడు గయి శోకతాపములపా అయి, కన్నులఁ గాటుకరునం

దడిసినమోముతో నకట! చైన్యమునం జెలికాడు ద్రిమృదుకా. ౪౮

(అక్రిందముతో నాకాశమున)

తే. మల్లికా! యేల చెలి! దయ మాటి? తకట! మనువు విశిత్తమంధరమగ్గుధుర
మైవీచూపు, లగు లబ్ధుండఁ జోరె! వ్రాలుమోమిట్లుకను, బావ్యవారిధిము.

మారు—అయ్యో! ఏమి చేయుదును? ప్రియతమరానివృత్తాంతము దెలిపువా
రవ్వయను గానఁబడలే. (ధ్వజముతో) కాసి. మరల వెళివను. అనిర్యదకు
శ్రేయస్సునకుఁ బరమహేతు వని వివరించుచున్నదిగా! (సూత్రయొక్కదిగు వని
కాదుకముతో)

చ. జలజలమందుఁ దొట్టిలుచు, బాంబనకుంజములందుఁ బాటుపే
రలలగభీరసింధుతలులకా ముదితస్విజగానవృద్ధలకా,
గలితమనోజతాపభిఁ గ్రాఁగెనుఁ న్నడిపుంబదంతిచె
క్కిలులను బోలుసాండురుచి గేదగితే కచె విచ్చు మెచ్చుకా. ౫౧

(సాధిప్రాయముగా)

చ. ఆనులిన మైనశుభ్రగచి నన్నక విచ్చిఁకేతకీలతాం
తముకొనఁజేసు, ఫలనవిధాప్రచితస్మగ్ధమత్తొగిమై,
తమి నటు నన్న ము న్గనితామర సాక్షివిలాసభాసినే
త్రముఁ దలఁపించు నిత్రతీప, త్రాంతవిహారవిలీతారముకా. ౫౨

కాఁబట్టి విశిష్టగంధప్రియ మునునయాభ్యంగిరాజమును నే నడిగెదను. (ఎరుట
నిలఁబడి)

క. తిరిగెను వని, నెటనే వధు | కర! నామదిరాక్షి నినుఁ గానంబడెనా?
ధర నున్నఁ, బారిజాతపుఁ | బరిమళ మివొందు దా మెవదనము సోఁకా. ౫౩

ఏమిది? నన్నాదరింపక గర్వముతో గానము చేయుచున్నది. కాసి. ప్రియురాలి
కడఁగింటిమాత్రను స్మరింపఁజేయుచీనియెడల నే ననుమాపదను. (ఒకడుగు
వేసి) ఇదిగో! నిక్కడ నిరక్తకదంబమునఁ బూలగుత్తులు విడిచించియున్నను
వేటొకఁ డీకొదమకు మ్రొద, చిగురాకుమీఁద శయనించిన దేమి చెప్తమా! (పరి
తీలించి సానుకంపముగా)

చ. ధారగ జాటుమన్న పవిధంబున, నానకు లేని, మంజుర్యం
కార మొవర్చ, దల్లబలఁగంబులతోడను గూడిమాడకుకా,
మారుతనిత మైనకసుమంబులతావికి మోద మొంద, దా
రా! రమణీవియోగజనితార్తిభరంబున నిమిరిందముకా. ౫౪

దీనిని నే ననుగను (పరితీలించి సంతోషముతో) చేయని సున్నకదగిలముచు
నుండి విరహపీడితాంగి యియి యాభ్యంగి రాఁగానే—

తే. దయితః బ్రత్యాగతను సప్రణయ మనస్విభ్రమర రాజము గని, యనగళ పుత్రేమ
మనసు గొఱిలఁ జేయచు ముద్దులాడు. గాన మొనరించువారి యుగము మఱిమఱి.
ఇది చూచి నిన్నటిరేయిటివృత్తాంతమును నేను స్మరించుచున్నాను ఆసమయమున—

ఆ. తిలరుసెజ్జ నత్తరులిననాకడ కిట్లె. హంసయాన వచ్చె; నయిన నేమి?

(మరలఁ దలంచుకొని యాక్రందనముతో)

అయ్యో! తత్తఱంబ యా మెకిందీరి. ములను బోలునులు మూత నడియె.

క—అయ్యో! యింతదనక నున్నానతితోహిత మయిన పూర్వసంస్కారము
సదృశసందర్శనమువలన మరల నుద్బుద్ధ మగుచున్నది.

మారు—చీ! నాప్రమాదము. నేను నృత్యుడ నయి, తాదృక్కృతాంతనిఘ్నర
భావమును మఱచి యుద్విలాఁ దిరుగుచుఁ గాలక్షేపము చేయుచున్నాను.
(అకొళముఁ జూచి) హా! ప్రియురాలా! మల్లికా! నన్ను విడిచి ఏ వొక్కతె
వెట్లు స్వర్గ మారోహించితివి?

చ. ఆమరనదీతటంబున విహారము నిర్దటముం బొనర్త మో

సమదగ జేంద్రయాన! నిమసం బడుగల్గె మెలమిల్ల నేయుమా;

విమలము లైన పేరిలల వెన్నకు ముందట కూగునట్టి వా

కమలజాలేరివార్యములు గాంచుత నిగమనప్రకాంముక.

౫౩

అక్కడ

చ. ప్రవిమలజాహ్ను వీకనకపంకజగంధిజలాన గాహులై,

ప్రవదమర్త్ర పుష్పహళిందముతావిని గుర్చువెక్, శచీ

కవలయలోచనాకుటిలకుంతలముల్ చలియింప వీరున్వః

పనఁకీశోరమల్, సుమాఖ! స్వాగతి మిచ్చి నినకా భజించుతెక్.

౫౪

(గవితర్కముగా) అహా! విశిష్టగుణము గలుగుట గూడ నొక్కొక్కయెడ ననిష్ట
వాప్తిక కారణ మగుచుండునుగదా! (అకొళమున) ఓమల్లికా! నందనవనోప
కాంతసంచారము చేకూరునిన్నఁ గూర్చి నే నించుక వచించెదను.

ఉ. నుందరి! కల్పనృక్షమలఁ జూడ జనించెడుకాతుకంబునక

నందనసదృశాంతిరమునం బ్రియ! యెత్తకుమీ ముఖాబ్జ; మిం

దిందెరమల్ భవత్సుభినిశ్వసికంబుల మూర్ఖునంగ. ని

వ్యందిమరిందమంజరుల నన్వలఁ ద్రోచి పయిం బడుం జామి.

౫౫

కల—ఇది మఱియొకమాదిరియున్నాదను.

మారు—ప్రియురాలా! పూర్వము చూచి యుండనిప్రదేశమందు నొంటరిదాన, నే నెట్లు నీ కొఱకుఁ బ్రతీక్షింపఁగల నని నీమనస్సున భేద మొందఁ దగదు.

చ. మొగము మరల్చి, మాటికిని మదియ! నీవు మదాని మోచితం
బగుపథమందఁ గన్న లిడి, యంబుధికస్యవలెకా నిలంబడికా,
మిగుల వెఱంగుఁ బ్రేమడియు నెవ్వరులం బొదలకా, మరాంగనల్
తెగ లయి నిర్మి మేష మిగుద్యుత్తుల ని న్ననుఁగొందు గందఱుకా. ౬౦

చ. చెలి! యెటుండి వచ్చితివి? చెప్పును యెవ్వనికొంత వీవు? లో నలుకకు; నీమఁ గేలికలు లందఱుమాకా; నయివోడు లైనయీ నెలవునకల్పస్యముల నెయ్యమునకా గన వచ్చినట్టిరి లెనవో? యైన, మమ్మును దలంపు సహోదరు లంచు నంద్రు నికా.

పెక్కు లేల? ఇవి మొదలుగా మరలమరలఁ గొతుకమున వారు నిన్నడుగు చుండఁగా, అజ్ఞచే నీవు గద్గదస్వరమున నించుక పలుకఁ బోవుచున్నంతలో, వేగ ముగా నేను వచ్చి కలసికొని, వారికిఁ జక్కగఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చెదను. (అంత టను జూచి సంధిమముతో) భూపృష్ఠమాత్రగోచర మయినయీదేహమును నే నెట్లు విడిచి ప్రియతమూరాలిసమీపమునకుఁ బోవఁగలను.

కల—(సాక్షగమగా) అయ్యో! హతఃథీ! యేమి యాయారంభము? నీయాలోచన మేమి? ఈయున్నాదము నెట్లు గాఁ బరిణమింపఁజేసెదవు? (అఁజలిబంధముతో) భగవానుడా! కుసుమధన్వం! వెండియుఁ దొంటియున్నాదమునకే మరలిం పుము. అట్లయిన పనిపని న న్వేషించుఁగాని, ప్రియవియస్కుఁ డీమాదిరియున్నతప్ర లాపముల నారంభింపకుండును.

మారు—(చెవి యొగ్గి సంతోషముతో) అహో! యితదనకఁ బ్రియతమూరాలిని బాసి బ్రదికి యున్నందుకు నాయందుఁ గోపగించి దేవుడు మకరకేతనుడే నా కనుకూలఁ డయి ప్రవర్తించుచున్నాడు. ఇహో! నితఁడు.—

తే. గొనయమూలోపణమొనర్చి గనయమందు! మాటికొస్సాపలము సల్పుమగఁగువిల్లు; దెసల మాశ్రోత లెనఁగఁగదీసెమగుచుఁగరములఁ బడుఁదాఁటంకారమిత్తుడు.

కల—అయ్యో! మధుకరఝంకారమును మోవీటంకార మనుకొనుచున్నాడు.

మారు—ఈయనను నేను ద్వరపెట్టెదను. (ప్రార్థనముతో)

ఉ. ఏంట నే దమోళు మని యెంతువా, చక్కఁ బరీక్షఁజేసి నా
పై నది యేసి, వేగముగఁ బ్రాణము లైదిటి నొక్కసారిగా
స్థానములం ద్యజించునటు సుల్పఁగదయ్య దయామయుండ! యో
నూన శకుండ; కూరుపరు కూరు లలం గిరుమాటు సింగిణిణి. ౬౩

(స్వగత మభినయించి) అయ్యో! లోకాంతరమును బొందుచున్న నేను బ్రతు
మిత్రుఁ డయినకలకఁతునిఁ గొంగిలించుకొని చెప్పిపో వలదా? హా! సఖా!
కలకంక! నన్ను విడిచి యెటఁ బోయితివి?

కల—(బాష్పముతో)

ఉ. తానె పాదపాశ్చ్యమును దాటి యెటుం జన నేను; మిత్రమా!

మారు—(అది విన్నయే) నాకడపటిమాట యిది యాలకింపుము (అని వెంటనే
మూర్ఛిల్లుమిన్నాడు.)

కల—(సత్వరముగా డగ్గఱి)

ఉ. క్రేవె యుండి; నాక్యము ముగింపు; సగం బనియూర కుంటిచే?

(విమర్శించి సావేగముగా)

ఉ. ఈవె గదయ్య చెల్లి గణియింపక లెంపున వేలు చేసి న,

స్నిహితుఁ డ్యజించి దివి కేగి తిక్కొండమనందు మిత్రమా! ౬౪

(అని పట్టుకొని) హా! ప్రియవయస్యా! మారుతా! యశరణ్యుని నన్నుఁ
జూడుము. హా! మకరాంకుడా! నృశంకుడా! నన్నతఁ డట్లు ప్రార్థించెనుగదా!
యని పయస్యుని ప్రాణము హరించితివా! ఓహోరుడా! నీవలె నీబాణములును
గాన రాకున్నవే. అవి యలక్షితపతనము లగుచునే శరీరులను మరణము నొంది
చుచున్నవి. (కీతలోపచారములు గావించుచుఁ బరిశీలించి చూచి) అయ్యో!
మందభాగ్యుడను నేను జచ్చితిని. ఇప్పటికి నీవృద్ధమము నిర్వికారమే. (కన్నీళ్లతో)

తే. అక్కట! యర్రాకకుంతలం బత్తుదార । భాషితంబు నీతాంబుజపత్రదీర్ఘ
నేత్రమనుబూర్ణి మాచంద్రనిభమమంద! హాసయుత, మామౌగంబెయ్యాయాననంబు.

(గంఠులు జూచి) హా! భూధరనితంబననవానిను అగువనదేవతలారా! రక్షిం
పుడు. రక్షింపుడు.

తే. లలితకిరికించితస్మితాదు అగుచుగ్ధ । మల్లికార్జునిభ్రమంబుల నల్లసిలక
విడిచె భునిఁ గలకంకజీవితనిబంధ! నమా, నమ స్తస్మదనమంగళ మగుజనము. ౬౫

సఖా! మారుతా! స్వర్గముండ వయినవివు నాకొంతుం జరకొంతు ప్రతిక్షింప నక్కఱలేదు.

తే. అలసింపను నేలవ మైన ఖలుండ! నిదుర్యధగనస్థితలెం నే నెఱుంగుదు;
వ్యర్థమున నున్న, మల్లిక సరస నున్న, నొద్ద లేకున్నఁ గలకంఠుఁ, జోర్వఁగలవె!
అమరలోకాంతరభూతులయినమీయరువురకు నానలనఁ గడఁ గొంత
ప్రయోజన మున్నది.

చ. కురుతను చాటుపకా, సరులు గ్రుత్తుకు గల్పకగారివూఁ; న
త్తరులయివుల్లఁ గేళిమృదుతల్పము నింపెనఁకా రచింపుదుకా;
మరనదిపైఁడితామరలనూత్నదళమ్మలు ద్రుంచి తెచ్చి, తే
మొర మెలమెల్లనకా గొమరు మీనుల సోఁకఁగ వీరు నే; సఖా! ౨౨
(న్నేహమతోఁ గాఁగిరించుకొని) మారుతా! హా!

చ. వికటమణికవాటసమవిభ్రమముకా, మనసార మామకాం
గకముల సారె కేసు దిగికాఁగిటఁ జేర్చుచు నీరువక్షముకా;
బ్రకటము గాఁగ నీకు ననురాగము మల్లిక యిద్దయామెక
ల్పక సుమదామపుంబరిమళం బెడఁబాటుదు దీన నిప్పుకుకా. ౨౩

హా! జగన్నయనచంద్ర! హా! గౌరీససాదలబ! హా! కులతంతూ! హా! కల
కంఠజీవి! హా! మల్లికావిలాసప్రబంధలాలితా! (అవికడవర్తముగా విలపించుచు
మూర్ఛిల్లుచున్నాడు) (తిరువార సభావృందనలయి నవమాలికయు, రమయంతి
కయుఁ, గాళిందియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

అందఱు—హా! సఖీజనమును బ్రాణసమానముగాఁ జూచుదానా! మల్లికా! మాకుఁ
బ్రతివచన మిమ్ము. విఘటమానచంపకదళపరిమళరమణీయ మయి వనితలకుఁ
గూడ మన్మథవికారమును గలిగించుధవదీయతాత్మకతనుయప్పి యెట్టిదైనదిర్వి
పాకమునకు లొనమ్యెనే? హా! న హాభాగ! మారుత! నివు గూడ మల్లికావియోగ
మెట్లు సహించుచున్నవాడవు! ఆమెనిమిత్తము కంఠచ్ఛేదసాహసమానకుఁగూడఁ
గృతసన్నాహుండ వయితివిగదా!

నన—అయ్యో! నవమాలికతోడిక్షణవిరహ మయినను సహింప లేనిదానవుగదా!
న నెట్లు లుపేక్షించితివి! నవమాలికేమి! ధవదీయజీవితవిబంధనమునకయి వివిధ
ప్రకారముల నెఱుంగెత్తి కరుణాక్రందుఁ డగుచున్న మారుతున కేరియు దర్శన
మిమ్ము.

ఉ. శున్నమచందమామగుచి బొల్చి, దరస్మితకోచి నాద్ద్రమై,
కన్నులవిల్వనద్దమలకైవడిచెక్కలనెల్లఁబాటు, చె
ల్చి న్నిజరాగసంపద, నసాంగవిలాసములం దనర్చు
ప్రన్ననిమోము, లోఁ దలఁప, బగున మఁడు మనం బయ్యోగభీ! 20

(అకాశమునైపు చూచి) గఖురాలా! నిన్నుఁ బాసి త్తణమయిన భూలోక
మన నవమాలిక వర్తియ నని తలంపకుము. ఈనిముసముననే నన్ను నిపార్వ
యన నన్నదానినిగాఁ జూచుకొమ్మ. అప్పురసలనడుమఁ బరిజనరహిత యిది
పెట్టుండఁ గలవు?

గాలిండి—హా! గభీ! త్తణమాత్రమలోనే స్మర్తవ్య నయి పోయితివిగదా! హా! భగ
వతీ! నివు గూడ మల్లికనే యను గమించితి వని తలంచెదను. హా! మహాభాగ!
మారుత! కలకంఠమాత్రసహాయుండ యిది నివు గూడ నెటఁ జోయితివి?

రమ—అయ్యో! మంగభాగిని! రమయంతికా! నిసంగమమే యీసర్వానర్థమలకు
మూల మయ్యెను. దేని కేది ప్రభమభావి దాని కది కారణ మని విందుముగదా!

గాలిండి—గఖురాలా! మహాభాగు నయిన నికాననమున నశ్వేషింతుము.

అందఱు—హా! మహాభాగా! ని నయిన దర్శన మిమ్ము. (సమీపించుచున్నారు.
మారుతకలకంఠులను జూచి సంక్లమముతో నేడ్చుచు) అయ్యో! దంభోభిఖండి
తమలయిన కల్పస్యత్తమలవలె ని రిరువురు నేలఁ గూలి యున్నారే! (త్రీమ్ము
లు మోఁడికొనుచు నేలఁ బడుచున్నారు) తరువాత నవమాలికాకాళిండులు
మారుతకలకంఠులఁ బట్టకొని) గభీ! గభీ! రమయంతికా! వీరు మూర్ఖులులే యయి
నారు. కొండెట్టి జలధరువారికణతారకితి మయినయీతాపల్లవపింఛమున విసరుచు.

రమ—(కన్నటితో విసరుచున్నది)

కల—(తెలివి నొంది విహదముతో) చీ! వయస్కునిఁ గలనీకొనక నేను మరలి వచ్చి
తిని. (చూచి తనలో) అయ్యో! వీరు గూడ వచ్చినారే. (ప్రకాశముగ) హా!
గభీ! నవమాలికా! హా! గభీ! కాళిండి! మారుతునియనెనను జూడఁజేడి. ఇతఁడు.

క. అగపదున్యగమల భగమల | నగమల నడుగుచు, వనంబునం దిరుగుచు, నె
వ్వగ మల్లిక నెటఁ గానక | మిగుల నలసి, మిత్రుఁ డత్తమిల్లెకా మెల్లకా. 20

(రమయంతికను జూచి) మద్దరా లీమెయు అజ్ఞానోపరవశ యయి నిశ్శబ్ద
మగ నేడ్చుచున్నది. (నిశ్చేదముతో)

క. కావనఁ దగునంతకుచే । రావడి విశుచున్న నన్ను, రమయంతిగ హా!

రావమున దగ్గ మగుతరుఁ । దీవియలె నెవని, యొగతిని కోప్పిల్లుకా. 29

(మారుతునిఁ జూచి) అహ! వయస్కునివదనము నిర్వికారముగానే కనుపట్టుచున్నది. (సత్వరముగ లేచి) వయస్యా! యిదిగో! నేను వచ్చుచున్నాను. (పరిశ్రమించి క్రిందుచూచి) ఈగిరినితంబుప్రసాత మనయన్ గావ్యారతముగా నున్నది.

లే. ఎగుడుదిగు డయి పెద పెద్దయేనుఁగులను । బోలుగండోపలములనూహ మున్న యిచటి యొకొండచటి నెలయేటితోడఁ గూడ నుతికి నేగమ సఖుఁగూడుకొనెద.

(అందఱు సంభ్రమముతో గమిపించి కలకంఠుల వెనుకకుఁ ద్రోసి) ముందుగా మేమే యిందుఁ గూలెదము.

నవ—సఖీ! మల్లికా! మహాభాగ! మారుతా! జన్మాంతరమందుఁ గూడ నేను మీకే పరిచారిక నయ్యెదను. (పడఁబోవుచున్నది.)

కల—(అంతటను జూచి సమభ్రమాకూతముగా) నవమాలికా! పడకుపడకు. తొల్లిటి యపూర్వసంతోభమువలె నున్నది.

ఉ. ఛాదిత మేఘుధరవిస్మయచిత్రేషు మృష్టికోధకం

లై దెసలకా గ్రసించెను భయానక మద్భుతగోచరంబు నై;

యేదియొ. లేజమో తమ మొ యాయుధయోధులనుప్రకౌశమో,

కోదని దీప్యమానముఁ దిలొహితముం బొసరిం చెడుకా గడుకా. 30

(అష్టమాంకములోని 41 వాపద్యము, మొదలు మార్చి, చదువుచున్నాడు)

(తరువాత నవమాలిక చేయుఁత గొని శిఖామణిధూషిత యు మల్లిక ప్రవేశించుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! పడకు. పడకు. (అన నవమాలికను నివారించుచున్నది.)

అందఱు—(హర్షముతోను విస్మయముతోను మల్లికను గాఢాలింగనము చేసికొని గద్గదస్వరముతో) సఖీ! నిజముగా మరల ఎచ్చితివా!

కల—(హర్షముతో) అదృష్టవశమున దైవముచే ననుగ్రహింపఁ బడితిమి. ఇదియూర్జితనకు సంజ్ఞాలాభము; అంధకారపతికున కర్కశర్యము; అంగారకబలికున కమృతా సారమునగదా!

మల్లి—(కన్నీళ్లతో) సఖులారా! తర్యత్రుకుఁ దెక్కదా!

తక్కటివారు—సఖీ! యవిజ్ఞాతతత్వంబు నదృశ్యతమంబు నయినతాదృశభవదదర్శనంబునఁ దత్తణసంజాతమోహోన్మాదపరవశుఁడయి కాననంబుల నందంబు నిన్ను వెదకివెదకి యిదిగో! నాలతామూలమున మూర్ఛిల్లి మరలఁ దెలివినొందక పడి యున్నాఁడు.

మల్లి—(కన్నీళ్లతో) హా! ఆర్యపుత్రా! (అందఱతోఁ గూడ సమీపించుచున్నది.)

తక్కటివారు—(జనబలుచుచున్నారు)

మల్లిక—(అవిభ్రమముగా నున్న మారుతునిఁ జూచి) ఆయ్యో! యదృష్టవీరురాలను. నేను జచ్చితినిగా! హా! నాథా! ప్రత్యాగతురాల నయిననన్నుఁ జూడుము. (నలుకఁబడినట్లు క్రిందఁ గూలుచున్నది)

తక్కటివారు—(భూతలము దాఁకకుండఁ జేతులతో నొక్కసారిగాఁ బట్టుకొని) సఖీ! వెలవకు. వెలవకు ఈయన కేవలము మూర్ఛితుఁడు. కావున నమృత శీతల మయిననీకరస్పర్శమన జేగముగాఁ దెలివి నొందింపుము.

మల్లి—(సగడ్గదముగా) సఖులారా! వేజేగ మూర్ఛావార మగుమణిని నాశిఖాబంధముఁబడి తీసి యార్ద్రపుత్రునియంగముఁ దాఁకింపుడు.

తక్కటివారు—(జనాంతికముగా) మనము మణిని దాఁకింప నలయు. ప్రియసఖీకర స్పర్శముననే మహాభాగుఁడు తెలివివొందుఁ గాక! (ప్రకాశముగా) సఖీ! యేతాదృశములు వేయిమణు లయిన, నీయనమూర్ఛను దేర్పఁజాలవు కాని రక్తోత్పలకోమల మయిననీకరతలమన మహాభాగునిప్రత్యంగమును నీవు నిమిరితి వేసి, తోడనే తెలివి నొందఁ గలఁడు. ఇది యథార్థము.

కల—(సఖురాండ్రవచనము తాను నంగీకరించుచు)

అ. పట్టు మంగళములఁ బతిశరీరము; సఖీ! | యితనిమీనఁ గలిగి మిడకు మణిని; నీయదర్శనమునఁ బోయె నాతని తెచ్చి; | మానిపింప మూర్ఛ మందు నీవె.

మల్లి—(కన్నీళ్లతోనుగర్పాటుతోను మారుతునిఁ దనయంకముననిడుకొనుచున్నది.)

తక్కటివారు—(సశీకరము లయినచిగురుటాకులతో వీచుచున్నారు.)

మల్లి—(మారుతునిఁ జూచి) ఆయ్యో! ఆర్యపుత్రుఁ డిప్పటికిని తెలివి నొంద కున్నాఁడు. (కలకంఠునిఁగూర్చి) మహాభాగా! నీవచనమున మిత్రునిఁ దేర్చుము. నీవు పిలిచిన, స్వప్న మందయిన నీయన మిన్నకుండఁడు గదా!

కల—ఓయి మారుతుడా!

క. విను మీమెపలుకు; ననునుఁ గనినకలకన్నుఁగవను గదలింపు; సబా

వ్వనయనఁబ్రయఁగను; మల్లిక! గనుచోనిమిషమునుదలఁతుగడియగననశ్చే॥

నవ—సఖీ! సఖీ! మహాభాగుఁ డెన్నడుగ మార్చిల్లినాఁడు. కాబట్టి త్వణ మాత్రము కవుఁగిలించుకొమ్ము.

మల్లి—(సిగ్గుతోఁ దనలో) అర్థపుత్ర! ఏ రందఱయెదుట నన్నేల సిగ్గుపఱిచెను? నిపాదములతోఁడు. ఏకాంతమునఁ గాఁగిలించుకొనెదను. తెమ్ము

అందఱు—సఖీ! ప్రియతముఁడు తెలివి నొందిన, నిపు సిగ్గుపడియెదవు. ఇప్పుడే యొక్కకవుఁగిలింతఁ బ్రసాదింపుము.

మల్లి—(విధిలేక యంగీకరించుచున్నది తనలో) అర్థపుత్రా! నిన్నటి ప్రాద్దుట సారసికాముఖమునఁ బ్రార్థిత మయినపరిరంభ మిప్పు డిచ్చుచున్నాను. (సిగ్గుతో డను వడఁకుతోడను సపులకము గాఁ గాఁగిలించుచున్నది.)

మారు—(తెలివినంది తనలో)

తే. సకలకాత్రంబునకు ఘనసారచర్చ | చల్లఁదన మిచ్చినట్టియాస్పర్శమునకు
మనమునఁదలంతు. నేస్వర్గమునకునరిగి | ప్రియతమాలింగిఁడనటనయితి ననుచు.

(కన్నులు దెఱచి మల్లికను జూచి కవుఁగిలింతతో నే లేచి మార్గముతోను గదగ్గవ్వరముతోను) ఓప్రేయసీ! మల్లికా! పరలోకగత వయినను నిన్నదృష్టవశమునఁ గలసికొన్నవాఁడ నయితిని.

ఉ. ఏకత మీపు నాకమున కేగితి, లాఠివిలాతి; కుల్కిచే?

నికు నురాధిరాజరమణీమణు లెరి వయస్య అందఱుకా?

క్రీడరనందనద్రువులనిడల వేడుకఁ గ్రీడ లాడిలే?

నైకము నే విలంబనము సల్పినదానికిఁ గింకఁ బూనిలే?

३३

కల—ఇప్పుడు గూడ నితనిహృదయము సోన్నాదకేషమే.

మల్లి—(తనలో) అయ్యో! న స్మార్తపుత్రుఁడు స్వర్గమురాలినిగాఁ దలంచుచున్నాఁడే. (మార్గకోకవిమళురా అయి వక్షమునందే హస్తీ యున్నది.)

మారు—(చెలికత్తెలఁ జూచి సంతోషముతో) సఖీ! నవమాలికా! సఖి! కాళిందీ! మీరు గూడ వచ్చితిరిగదా. పుట్టినది మొదలు త్వణమాత్రమును మల్లిక నెడఁబాయనిమీ రీమెను విడిచి యెట్లుండఁగలరు? (మరల మార్గముతో)

ఓహో! రమయంతికయు సఖుడు కలకంఠుడుఁ గూడ నిక్కడనే యున్నారే.

సఖీ! రమయంతికా! ఏమి స్వాగతము. (అనందముతో)

తే. నాదుబాంధవజనుల నందఱును నేడు | గలసికొంటినిగద; పూర్ణకాముఁ డైతి;
నెవనిసన్నిధి నుండఁగో యివ్వజనులు, | నాక మైనను వానికి నారకంబె. 30

కల—సఖుడా! యిది మణిపూటశిఖరముగాని నాకము గాదు.

మారు—(హర్షాతిశయముతో నంతటను జూచి) సఖుడా! ఏ వన్నమాట సత్యమే.

చ. ఇది పృథుభారిణీధరమృంగము; గా దమరేంద్రుపట్టు; మి
య్యది శుభతోయనిర్ణ రము; నాకతరంగిణి గాదు; సాంద్రమై
యెదిగినకొననద్రుమము కియ్యవి; గా వలనందనద్రువులో;

మదిఁ బరికించితికా, మనము మర్త్యుల హాసము; గాము వేలపుల్. 31

(మల్లికను గొనిరించుకొని) ప్రియురాలా! యిది యేమి?

మల్లి—అశ్రుపుత్ర! నే నట్లు లాపలవెల్లమున నతర్కితముగా మూర్ఖు నొందిన
దాన నయి, మరలఁ చెలివి నొంది, విదేశమున శిఖామణిభూషిత నయి, భగవతి
యుక్త్యంగమునఁ గాన నయితిని. ఆప్పు డిది ద్రమిదదేశమున క్రికామాక్షీసాన
మగుకాంచీపుర మని భగవతి నాకుఁ చెలిపినది.

(అందఱును వింతపడుచున్నారు.)

మారు—భగవతి యిప్పు డెక్కడ నున్నది?

మల్లి—పిమ్మటఁ గాంచీపురమునుండి భగవతిని ఒట్టుకొని తేగముగా నిక్కడకు
వచ్చినదాన నయి నామాలిక కర్పింపఁ బడితిని. భగవతి మరల నాకగపడలేదు.

(నుందాకిని ప్రవేశించి చిలునవునతో)

నుందా—వత్సా! యదృష్టవశమున నవిపన్నమనోరథుఁడ వయితిది.

అందఱు—(హర్ష విస్మయములతో లేచి నమస్కరించుచున్నారు.)

మారు—అవాజ్ఞననుగోచరప్రభావురాలా! భగవతి! యీవృత్తాంతము నవిస్తర
ముగా వివర గోరుచున్నాను.

నుందా—వత్సా! యీకథ మిగుల విపుల మయినది. కావున నది యిప్పు డనవ
సరము. విశ్వవసుప్రభృతులును క్షుంధావారజనంబును దుఃఖపడుచుందురుగదా!
కాబట్టి మనము తేగముగా నేగి వారి నూడింతము.

కల—ఇది యుక్తముగా నున్నది.

మారు—భగవతీ! నీయిష్టము. కలకంఠుడా! చారి చూపుము.

కల—ఇటు. ఇటు.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

గద్య.

ఇది శ్రీపరమేశ్వరప్రసాదలబ్ధపరశవితాధురంధర విజయనగరపురీషగణాపితాంధ్ర
భారతీతీర్థసారిస్వతపరిష్కర్తచక్షుణసమర్పిత విశేఖరవిరుద పద్మాది
సాధువంశక్షర సరాశరరాకానుధాకరాచ్చనామాత్యపాత్ర హరితస
గోత్ర పవిత్రగుణకదంబలక్ష్మణంబాగచ్ఛశక్తిమక్తాఫల
నూపరాజప్రధానతనూభవ విబుధవిధేయ సుబ్బరాయ
నామధేయాంధ్రీకృత మల్లికామారుత
ప్రకరణంబునందు నవమాంకము.

క్రీస్తు

క్రీపరమాత్మ నేనము:

ఆంధ్రమల్లికార్జున తప్తకరణము

ద శ మాంకము

(తరువాత వైతాళికుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

వైతా—(హర్షముతోఁ బరిక్రమించుచు నంతటను జూచి) అదృష్టవశమున భగవతీ ప్రభావప్రకృజ్ఞవీరమల్లికార్జునుడు కుమారమారుతాదు మరల ఎచ్చటచేత నున్మృష్టరథ్యంబు నుచ్చిత్రతోరణంబు నుత్తంభితకేతుజాలంబు నుచ్చలితగాణి క్యంబు నుద్గంభితమంగళమృదంగంబు నుద్దామవందిబృందంబు నయి స్కంధా వారపదం బభిలంబు నుత్సవమయంబు గా నున్నది.

ఉ. సాధుభుజంగ గాయనులసంగతి శోభిలుచందనాద్రి, వి

ద్యాధరసుందరీస్మితసుధాధవళంబు హిమాచలంబు, నం

భోధు, లినుండు సారె కట మున్నెడుఁ దేలెడు, నవ్వి, మేర లా

వీధర, సర్వదృక్కువలయెందుఁడు మారుతమంత్రి భాసిలుకా.

౧

(అంతటను జూచి మరల హర్షముతో) ఇదిగో! మారుతభవనద్వారాంకణవిత్తికా పరిసరంబున విచిత్రాంబరమాల్యాంగ రాగభూషణోష్ణిషధారు అయి నానాదిగంత రాగతు లగువందులు మారుతసంబంధిగుణగణంబులను ఎల్లించుచున్నారు కావున నేను గూడ వీరందఱలో నొక్కరుడ నయ్యెదను. (పరిక్రమించు చున్నాడు.—తెరలో) జయ జయ జగన్మంగళమాణిక్యదీప! మారుత!

చ. అలకల నంద్రగుండరుల కా చెలగేదఁగిఁజేకు, పాండ్యభా

మలమెడ రెట్టి నేయు చురుమాక్తిభూషలు, గన్నడంపుఁగాం

తలకును వీనులం దగుచు దంతపుఁగమ్మలు, నియశంబు మి

క్కిలు, ఘనసారపత్రికలు కేరళనారల కామఁ జెక్కులకా.

౨

(తెరలో)

ఉ. కొమ్మల దాఁగి నింగిపలుకులో గ నచించియు, మత్తుగొల్పి ప
ల్లొమ్మల మెగమ్మ డీ కొలిపి, కూళితనమ్మన నీకు శత్రు వా

నమ్మనిముచ్చు శంబరకుఁ. దాశ్మకృత మ్మిడ దుష్టులమ్మ, దే
శమ్మఁ ద్యజించి సిగ్గుపడి బాబ్బుఁడు వాఁతను నవ్వ నల్వరుఁడా.

3

వైతా—(అలకించి సోపహాసముగా) పాటిపోయె నని చెప్పెదరే? కలిపయత్తనా
రోపితబామాత్యశబ్దఁ డతఁడు తమావలెపమున వ్రేలాడుచుఁ, గాత్రాఘాత
హేళనమునకు భీతి నొంచెడుస్వపరిజనముచేతఁ గూడ నింతవఱకును గల్లు విప్పఁ
బడకయే యున్నవాఁడు. ఇప్పుడు మరల వచ్చిననుండాకినియాజ్ఞ చేతఁ ద్రోవిత
బంధనుం డయి, మహారాజాగారితో నయినఁ జెప్పకుండ పోయితుండయినాఁడు.
(మరల నవ్వి) విడితనకలదుర్మయప్రపంచుఁ డయి కలవింగకునికీ గలిగిన యిప్పటి
ప్రమరకచరణతాడనము గూడఁ దలంచుకొనెను. (చూచి పాశంకముగా) కరత
లాందోలితకనకవేస్త్రలతుఁ డయి యీకంచుకీ వందివర్గమున కేమో తెలుపు
చున్నాఁడు. (చెవి యొగ్గుచున్నాఁడు). (తెరలో) ఓహో! వండులారా!
మందరక్షుభితమహోదధికళకలగంభీర మయినకోలాహలంబునఁ బ్రపంచమును
జెవుడు పఱుపకుడు. మల్లికాగ్నుఁడు కుమారమాయకుఁడు మందాకినీభగవతి
ముఖంబున నొకొకవిచిత్రపుంగధను వినుచున్నాఁడు. క్షణమాత్రము మిగోత
యుడిగింపుఁడు.

వైతా—(విని సకాతుకముగా) అకథ యెట్టిదో విన నాహృదయము కేగిరపడు
చున్నది. కాని. సర్వముఁ దనంతటఁ దానే ప్రకటము కాఁగలదు. అతః
పురమర జరిగిన దాపణంబునఁ జాటఁబడు నని చెప్పరుగదా! నేను యథేచ్ఛ
ముగాఁ బోయెదను. (నిష్క్రమించు చున్నాఁడు.)

(తరువాతఁ బటమండపమునఁ గూరుచుండి కలకంఠసఖుఁడు మారుతుఁడును,
సఖిపరివృత యయి రమయంతికతోఁ గూడ మల్లికయు, శిష్యురాండ్రతో
మందాకినియు విభవమునఁ బరివారజనంబును బ్రవేశించుచున్నాడు.)

మారు—భగవతీ! సావధానుల మయి యున్నాము. కథఁ బ్రారంభింపుఁడు.

మందా—పశ్య! మారుత! యాలకింపుఁడు. నేకుబంధనీమంతితమహార్ణవవర్ణమాన
రఘునాథవిక్రమం బగుదిక్కునందు—

ఉ. మందమరుచ్చిశుప్రసవమందిరగవ్యరచారిభోగి

బృందశిరోవిధూషణసమిద్ధమణీగణకాంతిచిత్రమై

పెందయతో నగ స్త్యమునిప్రేయసి తోయము వోయ, శృద్ధియా

చందనసంతతికా, మలయసంజ్ఞ మహాచలరాజ మొప్పెడుకా.

౪

కల—ఈకథాప్రాసంధము సావత్సరముగా నున్నదే!

మారు—భగవతీ! యీపర్వతరాజము నుపసద్ధి చే. (సక్లాఘనముగా)

చ. కలవు మహేంద్రముఖ్యము అగంబులు గొప్పవియో జగంబునకా;

మలయమహాధరంబు, మహిమంబున నన్నిటికన్న మిన్న యో;

గురిగిరులం జయించుకుచుంభములకా గుణపక్ష పాతిసర్

పాతలంబు, చందనంపుమిషం బూసర తద్యశముకా విశుద్ధముకా? ౫

నవ—(జశాంతికముగా) సఖీ! మల్లికా! మలయాచలమిషంబున వనితా స్త్రవంబులు
వర్ణితంబు అగుచున్నవి.

మల్లి—(నవ్వుచున్నది.)

మందా—

చ. అమలయాచలంబున నొకప్పుడు, శోయని గంతుఁగోయిలార్

మామిడిలేఁజవులు దిని మత్తిలి కూయుచు నుండ, మన్మథ

స్వామికై బ్రాణమిత్రుఁ డనఁ జాలినదక్షిణగంధవాహుఁ డ

య్యామనికళ లీలను వివర మెనర్చెను మెల్లమెల్లకా. ౬

మారు—తరువార?

మందా—మహాకృతచరితంబులు స్వచ్ఛందహృద్యంబులు. అప్పుడు—

తే గిరితటంబుల స్వేచ్ఛమై దిరుగు చటులు! మరకతద్యుతితను వొంచె మాకరిశ్వుఁ;

డద్ది గనినంత వనదేవతాక్షియుగము! అయ్యో, సవిలాసములు సహస్ర శ్రువులును.

మారు—(కాకుమతో) తరువార?

మందా—

తే. అంత ఫణిపతివాసుకినుంకిరి యగు | మణిధరుతమాజ మంజూ, మదవజయప

తాళ విదసాబ్జగంధలుబద్ధమరక, | యట సఖులుదాసువనిఁ గన్య యాడుచుండె.

మారు—తరువార?

మందా—

తే జఘనమంధరగతి కుచక్రాంతమధ్య! సఖులతోఁ గోపిగోనుచు వాసంకు లింతి,

పింఛరాపింఛరుచిరు సవిధతాని | కుంజపంచరు దేవుఁ గన్గొనియొల బవను.

మారు—తరువార?

మందా—ఉ. అకులకన్య కూరవిశిఖావళిచేతను బీద్యమానయై,

స్నేహనిమిలితాక్షులను జూచుచు వానిఁ గృశాంగి, సంగసా

భ్యాకలనంబు భ్యావమున నొటను, చాలించి చూలు, తత్తణం

చాక కుమారకుం గనియె నాకులలోన, భయాకులాత్మయై. ౧౦

మారు—దేవతాగర్భములకు భారణప్రవహము లేండును నేక కాలమునందె గదా? తరువాత?

మందా—తరువాత భగవానుడు గంధవహుడు దానికన్యాత్వ మదూష్యముగా ననుగ్రహించి, యా మెతోడికన్యాయలకుఁ గూడఁ దనవలన హృదయవోభము కలుగు నేమో యని, యక్కడనే యంతర్హితుఁ డయ్యెను. అంత నామెయుఁ బుత్రవాత్సల్యమునఁ జన్నులు చేపుచున్నను, దండ్రీపలనిభయంబున నాబాలని లతాపల్లవతలిమమున నునిచి, తత్పాలనమునకయి పనదీపతలను బతిమాలుకొనుచు సభావృన్యయన యయి తనయింటికిఁ బోయెను.

మల్లి—(సదయముగా) అయ్యో! తల్లిదండ్రులు విడిచినయాపనీకున కయ్యరణ్యమున నెవరు దిక్కు?

మందా—అప్పుడు తత్పరిసరంబున నున్నకుంభసంభవభగవానుని యాశ్రమంబునండి సమిదాహరణార్థ మగుదెంచినమునిబాలకు లాబిడ్డ నెత్తికొని పోయి యమ్మహర్షికి సమర్పించిరి.

మారు—(సంతోషముతో) తరువాత?

మందా—

కా. పాలియం దనయాతురాగమున లోపానుద్ర చ న్నేపి, యా

బాలుం డంత నగ స్త్యహానివరక్లప్తశౌతసంస్కారుడై,

కాలానుక్రమతం బ్రవృద్ధి గనియెన్ గన్వింసుగా; ముద్దునక

లాలింపక మునిభామిచుల్, గొనుచుఁ గేలం గేల నప్పట్టునక. ౧౧

మారు—అహ! తద్బాలకుఁ డెంతధన్యుడు? దుర్లంభుకాసన స్తంభితవికటవింధ్యా చలవిజృంభణుం డగుకుంభసంభవభగవానునిపాదోపశంకంబును బొందినాడు. (సశృంగుముగా) భగవానుఁ డగునామునిచక్రవర్తిమహిమ వాగగోచరముగదా!

తే. హస్తపల్లవపుటమున నభితోడ. నాది నాచాంతుడై విష్ణు, వమ్మునిహృది యంతకలఁపెనువిస్తృతమునుచుఁ దలచి. యన్యరుచిమాని తిరమగానటనెనిచె.

మల్లి—(కాతుకముతో) భగవతీ! యాపనీవానిబాల్యక్రీడితములను విసట కభిలషించుచున్నాను.

మందా—అంత నాశిశువు దినదినప్రవర్ధమానుఁ డయి—

లే. ముగ్ధకరపల్లవములను ముందు కిడుచు, నలికమునఁ గుంతలము లకులటు చలింప,
మొలనుబడములఁ గింకారిలో మొరయ, బుడుతఁడొక్కణంబునజానువులానిపాడు.

తరువాతఁ గాత్మకమమన—

అ శతభక్తములను నులుపుచు, గొదనుసింగము లజ్జాలు వేడుకను బెలుకుచు,
నాడుబుడుతఁ దిగుతు, రవిసయ! మృగ బాధాసేయకను చుమునులు న్నే హగరిమ.

మారు—(ఉత్కంఠతోఁ దనలో) ఏతత్కథాశ్రవణమువలన నాకేమో యాత్మకృతము
పొడముచున్నది. (ప్రకౌళముగా) తరువాత ?

మందా—తరువాత నానాటికి—

ఉ. మారమతంగజంబునకు మై మఱపించెడుమత్తుమందు, శృం
గారరసాంబురాశి కధికంబుగఁ జొంగు ఘటించుచంద్రికా
పూరము, రాగపుంజిపురుపుంజముఁ బ్రేమనసంత, మంగనా
చారుకటాక్షసత్కృతము జన్వన మొందెను బాలుఁ డవ్యుత్త. ౧౫

నవ—(జనాంతికముగా) కాలిందీ! యేతత్కథాశ్రవణమున భర్తృదారిక కంఠ
యాదరమో. చూడుచూడు.

మారు—తరువాత ?

మందా—అశ్చర్యము. భగవానుఁడు విధాతృఁ డతిదుర్లభులను గూడ సంత
టింప సమర్థుఁడు! తరువాత నాతఁ డొక్కనాఁ డుటజాంకణప్రయాధ
బాలచందనలతాపల్లవములతో సవయస్కులు కల్పించినట్టి ఘోరచిత్రమున
శయనించినవాఁ డయి—

మ. క న నొక్కర్తు నతిండు, స్వర్ణకదలిగర్భాంగచ్ఛాయ, నూ
తననైజోరువిలాసయుక్తి, స్మరభృత్యకేణిఁ గల్పించుచున్.
ఘనలజ్జావిలసత్కన్ధినిక కటాక్షక్రిని సత్కారిభా
జనుఁ దక్ జల్పెడుకౌముదయక నిధిన్ స్వప్నానఁ గన్యమణిన్. ౧౬

మారు—(ఉత్కంఠతో) తరువాత ?

మందా—

అ. అప్పు డతఁడు మందహాసాననుఁడు దన। చెంత కేగుదెంచునింతిపైఁట
చేలచెఱుగు లీలఁ గేలఁ బట్టెడునంతఁ । దరుణి నాల కనిచి తలఁగె నిద్ర. ౧౭

లి—(అనుతాపముతోఁ దనలో) నిద్ర కామిజనప్రద్యేషిణిగదా! శ్రీయజనసమా
గమును స్వప్నబద్ధముగాఁగా, నోర్వలేనిదానివలెఁ దత్తఱమే తొలఁగి పోయి
నది. (ప్రకాశముగా) భగవతీ! యాతఁడు మేలుకొని యేమి చేసెను?

మందా—

ఉ. విశితధైర్యుడై యతఁడు, వెండియు హా! ప్రియురాల! నాకు నీ
వగపడు మం చజప్రమును నార్తవిలాపము లాచరించుమిఁక;
దెగ లయి నేను నే ననుమఁ దీవముగా మెము దాఁచుచున్నభా
శుగముల కెల్ల, నొక్కరుఁడె నూటిగ నయ్యె శరవ్యుఁ డయ్యెడఁక. ౧౮

అందఱు—(భేదమును బొందుచున్నారు.)

మారు—తరువాత?

మందా—తరువాతఁ దండ్రి యయినపవమానునిచే సమర్పితు లయి, పాంతుక్రీడ
మొదలుగా నాత్మానురూపశీలవిద్యాశౌర్యధైర్యంబులతోడ హృదయనిర్విశేష
లయి ప్రవర్తించెడుచుండుస్వ లిగువురు, రిహస్యమునఁ ద న్నడుగఁగా, వారితోడ
నామెలక్షణంబు లతఁడు ఎఱిఁచి చెప్పెను.

మారు—ఏమని?

మందా—

తే. నవ్యకుంకుమపంకవర్ణంబు మేను; | రవ్యబిలాబ్జపుత్రదీర్ఘములు శనులు;
చానమొగ మిన్నఁ బున్వమచందమామ; | యందుజాతినకండునూఁ గారుచెలికి.
క. నీరదమున సౌదామని! తీరున మణి యొకటి మెఱయుఁ దెఱవళిరమునకా;
హారము కుచకుంభాలం | కౌరము, డిండీర మామెకాంతిహారికీ. ౨౦

కలి—(జనాంతికముగా) శుభుఁడా! స్వప్నదృష్టకౌంతను గామించెడు నయ్యువజనుని
యిరువురు చెలికొండ్రయాచేగి మూహింపఁగా, నిప్పుడు నాకుఁగూడ హృదయము
విషాదము నొందు చున్నది.

మందా—

మ. కొలఁకుల్ రాజనురాశిసంకుతములుకా గుంజద్విరేఫంబు లౌ
జలజాతానిలముల్, లతల్ వికచపుష్పవ్రాతముల్, వెన్నెలల్,
కలితానల్పవృణాశితల్పములునుం, గావయ్యె నయ్యంతిపైఁ
దలఁపుకా జేరుచువానిమాన్యధువాతాపంబు నే పాఁపఁగఁక. ౨౧

మల్లి—(విహదముతో) ఆయ్యా! కలిమియే తెలియనికలలోనికన్యను గామించు చున్నయితనికి నిఁకమోడట నేది యాదరువు?

మందా—పిమ్మట బహుళపక్షపాకరునివలె దినదినము క్షీణించుచున్న శరీరము గలవాఁడయి, యొకవాఁడు జాముప్రాద్దువేళఁ గొండవాఁగునొడ్డునందలిచందన పాదపచ్ఛాయను శీతలం బగుప్రదేశమునఁ గిసలయతలిమంటునం దుపవిష్టఁడయి, యరటి మొవ్వుటాకువీసనను జేతఁ బూని శోకవ్యాకులు లగుచున్నతనయుధయ నయస్థులచేత నుపాస్యమానుఁ డగుచు, వెలకఁబాటినదీనపదనంబు కరతలంబున నిడుకొని నిశ్శబ్దించుచు, బాష్పమంధర మగుదృష్టితోయాదృచ్ఛ నట్టె యాకాశము నవలొకించెను. ఆప్ప డక్క-డ—

తే. అణిముత్యాలవలెఁ దెల్ల నైనకనులు, | దూండ్లు గఱచినయెఱ్ఱనిత్రోటిపుటులుఁ
గలిగి, హిమగుగ్ధశ్శ్మశ్మముల, మింట|నరుగురాయంచ బారు నవ్విరహిగాంచె.

మారు—(కాతుకముతో) తరువాత?

మందా—

తే. అంసు నొకహంస విసకాండమనెడుభ్రాంతి | నెట్టెట్లో ముక్కునను బట్టి
యెగురు చుండ,
బాటిపడె దారి రయమునఁ, జంద్రకిరణాధవళి, మొకచూరి మాతలితలిమమునను.

కల—(నవ్వి) దైవము మేలుచేసెను. మృతార్థభ్రాంతిచేత రాయంచచంచూపుటము దానిని గేవలము భేదముకొఱకే పూన నయ్యెను.

మారు—(చిటునవ్వుతో) తరువాత?

మందా—తరువాతఁ గ్రిందఁ బడఁగానే దానిని విస్మయహాస్యోత్ఫుల్లనయనుఁ డయి చేతను గ్రహించి సఖునితో నిట్లనెను.

ఉ. బేర! స్ఫురించుమాత్రన మదంగకమలో పులకింపఁ జేయు; నీ
హారము, స్వప్నదృష్ట యగునమ్మదిరాక్షి ధరించినట్టిదే;
చాచునీతేతరాంశుకమసంగతి, వాలితాంగితుంగవ
క్షోరుహపాలిఁ గప్పు? నిదిగో! సరమందు మసార మానవాలి. ౨౪

కల—(సవిత్కరముగా) ఇందువలన నట్టికన్య యొక్క-డనేని కల దని వారు దలంచు కొన నగును.

మల్లి—(తనస్తనాగ్రమందలిహారమును విలొకించి తనలో) అన్యపుత్రుఁ డొసంగిన యాహారమునడుమఁ గూడ నింద్రదిలమణి యున్నదే?

మందా—అనంతర మాహాకలతను గంతమాన ధరించి, దానిని దనప్రియతమరాలి పరిరంభముగా భావించుకొనుచు, నామె నన్వేషించుటకయి యుత్సాహమును బూని, సంజాతప్రత్యాశుల అగుతననెయ్యురతోఁ గూడఁగలిసి, సిగ్గువలన భగవానుఁ డగుకుంభసంభవమహర్షితోఁ జెప్పకయే యాకాశమార్గమున నుత్తరదిక్కునకుఁ బయన మయ్యెను.

మారు—అది యుక్తమే. హంస లేదిక్కునుండి వచ్చినవో యాదిక్కునకేపోవలెను.

మందా—అట్లు పోవుచుండఁగా—

తే. తరళహరచ్చవిచ్చటాచ్చురితగగన | తలుని రాకాహిమాంశునుండమని, నమర తరుణు లాశ్చర్యనిశ్చలతాంకేక్ష | ఇముల నిక్షించి రతని నానందగరిమ అగమారు—తరువాత ?

మందా—

తే. సంతతనిమజ్జదమరయోషాస్తనోరు | కాతకుంభకుంభస్థులసంతజర్జరితమహార్మిమాతను, సప్తబుషినిషేవి | తప్రతీర స్వర్ణరజిఁగం చరించుచనియె.

మారు—తరువాత ?

మందా—అక్కడఁ గల్పనృత్యముల చేరువను—

చ. చలనమునకా సమస్తముసౌరభ మెల్లెడ వెల్లిగొల్పున
మృతయమరుతుపుత్రకుని మన్మథమోహను జూచి యానతుకా,
దళముగ డెందమం దలరి నందనదీప్తిత, నప్రమ మైనత
దళమునఁ దేన చిందువిరిదామము నన్యము వెట్టెఁ బ్రేమదీప్తి. ౨౩

మారు—(తనవత్సమానందలిమల్లికౌదత్తమాలిక నాలొకించుచున్నాఁడు.)

మందా—

తే. దానినెత్తావి రేగి యంతటను ముసరు | భసలతలి, యను నార్ఘ్యరీభ్రాంతిగొలుప,
నతఁడు గంధర్వగీతి మోహితకురంగ | సమాదయమాఁజేరి మిన్నం సుహిమనగంబు.

మారు—తరువాత ?

మందా—తరువాతఁ దత్పర్యతనితంబసలితం బగుమం వాకిసింధువునుపహుంబున నున్మదవిద్యాధరవదనాంబుజగంధూషకీధునేకవికస్వంకేసరంబును, గోమలకంకేలి తాడనసన్నద్ధకిన్నర కౌమినిపాటలచరణాంబుజ జల్పాశునితులాకొటిమధుర నిక్వాణ ఝుళింఝుళిమనోహరంబును, గర్వితగంధర్వలలనాతుంగకుచకలకాలింగన

పులితకురవకంబు, సుద్రాభంతగృంగపటలసంఘటితకపటాంబుదసందర్శనతాండ
వికళింపిడిమండలమండితకనకకదళీమండపంబు, నర్థయోజనవిస్తృతంబు, నగునారా
మంబునఁ బ్రవేశించి—

తే. ఆగ్రసన్నద్ధలిఖితసింహాంకచీన । పటసముత్తుంగకౌంచనధ్వజవిరాజి,
యంబికౌలయసౌధ, ముదా త్తక్షిర్తి । కనియొ గెలాసకూటసంకౌశ మతఁడు ౨౯

మారు—(తనలో) ఈప్రదేశము పూర్వము నేను జూచినట్లున్నది. (ప్రకౌళముగా)
తరువాత?

మందా—తరువాత నచ్చోటి కేగి, యంబికౌచరణములకు నమస్కరించి యయ్యెనుట
నన్నమండపై దేశమనందలి పటికంపుఁదిన్నియపయిని గూరిమండియండిన
యొకానొకమహానుభావురాలిని—

సీ. ఇడకుఁ బింగళకును నడిమి దానాడిపర్వత్రేణి గూఢమై పరఁగుదాని,
విమల హృదయారవిందంబునంగు సుస్వక్తమై తెలియంగఁ బడెనుదాని,
నంతరాయోపసర్గానుపహతములై నియమసిరిత్విముల్ నెగడుబుద్ధి
స్వాత్మ నిక్షిప్తమందు, నానందవారాళిమగ్నయై పూర్ణసమాధియంగు
నున్నవర్ణినిఁ, బులకసంఘన్నదేహ, । కాంతగంభీరవేష, విస్మయయుతాత్మఁ
డగుచు నొకనీడయొగ, నత్యంతవినయవినమితశిరస్సుఁడై యటఁగనియెనతఁడు.

మారు—తరువాత?

మందా—తరువాత నామె సంతోషమున లేచి, తనకు స్వాగత మిచ్చి చిరపరిచితు
రాలివలె సంభాషింప, త్విణ మటఁ గూరుమండి జెవి యొగ్గి, యచ్చేగున లతా
మండపమునఁ లయచ్చిన్నంబులను ద్రుతమధ్యవిలంబితంబులు నగు కంకణవ్యణి
తంబుల నతఁ డాలకించెను.

రమ—(జనాంతికముగా) సఖీ! మల్లికా! యీకథ కర్తర సాయనముగా నున్నదే!

మల్లి—సఖీ! యీకథాశ్రవణమున నా హృదయమున కేమో గాని యాత్మకృమ కలుగు
చున్నది.

మందా—తరువాత నావర్ణిని “మహాభాగా! యద్భవమున నీ పీఠదేశము సాదర
ముగా నలంకరించితివి; మలయగరికటకప్రత్యాగత అయినగంధర్వయువతులచేత
ఁగిరింపఁబడుచుందువు. ఇక్కడ విమలయశోరాళివితానితప్రపంచుఁడును, విద్యా
ధరామాత్యచక్రవర్తియు నగువిశ్వావసునకు, విలాసలావణ్యమయి యొకకన్నయ

గలడు. పెక్క లేల! హంసచే నుపహృతమగు నేయుపతిహార మిది, మహాభాగుని పక్షంబు సంభావించినదో యామె, నేడు కృత్రిక యని, యీ చేరువలతాధిపన మన భవాదీని గండుకర్రీడచే నారాధించుచున్నది. భూషణధ్వని వినంబును చున్నదిగదా! మనము గూడఁ బోయి చూతముని యాయోగిని వచింపఁగా, హర్ష విస్మయ స్థిమితమానసుఁ డయి, యామె స్వయముగాఁ గనంబడిచెడు మార్గంబున నెచ్చెలులతోఁ గూడ నచ్చటికి విచ్చేసెను.

మారు—(సంతోషముతో) బౌరా! యదృష్టము. గగనలతను గామించువానికి దాని కలిమి సత్యమయ్యెను తరువాత!

మందా—

తే. చామరకలాపవీటీవ్యజనమణిక । లాచిభృంగారశుకదుకూలములు గేలఁ
దాల్చి, యాత్మావలాకోత్కథావితాక్షు । లైనపరివారనారల నరిగి కౌంచె. 30
చ. కను మటు నేత్రపర్వ మనఁగాఁ దను వర్ణిని, భూషణధ్వనుల్
వినఁబడునద్దెసం గనులు వే మరలక, సుషమాసుధారసం
బును గురియించున తరుణిఁ, బూఁబొదరింట, నవీననిరదం
బునను మెలుంగుఁదీవియను బోలె నతం డెలమిం గనుంగొనెక. 31

మారు—(సోత్కంఠముగా) తరువాత!

మందా—తరువాతఁ ద్రిభువనవిజయసమయమున ముకరకేతనునకు విరించునుఁ దొసంగి నది, సర్గాభ్యాసపాటనశంసిని, యగుహస్తోపాయనపుత్రికలాగనఁ గానవచ్చెడునా మించుఁబోడి, వివిధవిరచితచాతురీవిశేషంబుగ నారబద్ధిభ్రమభ్రమివేగ ప్రతిభిలబంధ ధమ్మిలపాతితమాత్యకులంబుగ నాలోలదీర్ఘలోచనోత్పలవిషయాకృతపతితోత్ప తితకంఠుకతాడనాకులకరకమలపల్లవితపుగోభాగంబుగ నవనమనోన్నమన వేపితకున స్తనకుంఠత్రుటితకంచుళీకంబుగ ననుక్షణశంకితధింగముగమధ్యలతంబుగ నంకురిత ఘర్మ కణికాసంఘతరంగితకోమలధవళిదుకూలంబుగ నిబిరీసనితంబబింబవాచాల కౌంచీకలాపంబుగ నరుణాంఘ్రిపల్లవనిష్ఠాత్రయావళలవాంకితమణిట్టిమంబుగ నఖిలసఖిమండలవిహితవివిధమార్గంబుగ సంజనితప్రేడంబుగఁ గ్రీడసల్పెను.

మారు—తరువాత!

మందా—తరువాత నతఁడు సత్వరముగ నట సమీపించి, విస్మృతనిమేషంబు లయిన నయనంబులతో నాపెసౌందర్యము నానువాదునుం బోలెఁ గనుపట్టుచు, రహా స్యమునఁ దన్నడిగినచెలికొండ్రతో నిట్లు పలికెను.

క. వదన మదీ, నయనము అవేయదె ధూ, వదె గళము, వదియెయరుజాధర, మ
య్యదియే కుచకుంభయుగం, బదె జఘనం, బవ్వె పదము, అమ్మదిత యిదే. 33

అని మఱియుఁ దదవస్థాదర్శనద్వీగుణితమన్మథవికారం దయి వెండియు నే
కాంతమున వారలతో నిట్లనెను.

|| తే. యుగయుగతక్కుఁగఱతను, సంచలితకుచతఁజపవనయనోత్పలతఁజలాచలచిరురత
ప్రస్తకర్ణావతంసత, శ్రమజలాది | కత, నడుమ నింతి నావృద్ధి; గాదు బంతి. అనికెర
మారు—(జనాంకికముగా) కలుఁదా! కలఁకుఁదా! ద్వీపాంతరగతుఁ డగుచిత్ర
కారునిచేత హిమగిరితామ్రవాంబున మల్లిక గూడఁ గందుకక్రీడాభిన్నగ లిఖిత
యయినదిగదా! (ప్రకాశముగా) తరువార?

మందా—అటు తరువార నామె—

ఉ. రూపముఁ దాల్చి వచ్చినమమందో మధుందో యనంగఁ జాలునా
రూపసిఁ, గండుగం బెటులు ద్రుల్లిన నట్లు భ్రమించుబెక్కునుం
జాపులతో నవిభ్రమతఁ జూడక చూచుచు వాలుగంటి, దే
వీపరిచర్యగాఁ జలుపువేడుకక్రీడ ముగించెఁ గోవెలకా. 34

మారు—తరువార?

మందా—తరువార నామె కందుకగర్భం బగునంజలితో నావర్ణినికి నమస్కరించి—

ఉ. కందుకకేలిఁ జెక్కులను గ్రమ్మిన చెమ్మలు నంటి వ్రేల్కురుల్,
చెందొవోతేకువంటితన చేకొనవ్రేలను బైకిఁ ద్రోయుచుకా,
మందరి, వానిఁ గన్గొనలఁ జూచు చరాళకనికంబులకా,
మందసమీరసంచలితమంజాలతం దలఁపించె నత్తటికా. 35

తరువార.

ఉ. కూరిచి యింద్రసిలములు గ్రుచ్చినముతైపుఁజేరులం బలెం,
దోరపులొనికందురుచితో దిగువెన్నె అనిగ్గులం బలెం,
నూరిసుతాప్రవాహ మెడఁ జొచ్చినగాంగధురంబులం బలెం,
వారిరుహక్షిణినితభవ్యకటాక్షము లలై వానిపై. 36

అగమమమందు—

చ. నిడుపులు శ్వాసమత్, చెమ్మలు నెమ్మొగమందు, శ్రమంబు మేన, నుం
దొడలను గంపముం, దొగకనుంగవ మో, ధ్వనునవికారమల్

తెడవిలుకొనిపీడను బలెం, బరిభేలనభేదమందు నా;

నొడవలె నెల్ల దోచువులకొదమ మొక్కఁడు భేదకం బిటకా. 3౮
నవ—(జనాంతికముగా) సభీ! మల్లికా! నివృత్తనాయమాన వయి యుత్కంఠికు
రాలివలె నగపడుచున్నా పెంచుచేత!

మల్లి—(కన్నుల నీరు పెట్టుకొనుచున్నది.)

మందా—

తే. చెప్పుటనుదొప్పదోగినచెలువనుండ! రాంగళములబ్రతిఫలించుచాతఁడు క్రుటి,
తొగచెలి తనీయలవాణ్యుడుగజతధి! యలమధ్యంబునం దీఁడునట్లు దోచె. 3౯
మారు—తరువాత?

మందా—అప్పు డావర్ణిని యామెతో,, కుమారి!

తే. మాధవమరుతుననుగుగుమారుడితఁడు; ప్రీతిగుంభోద్భవుఁడు పెంపఁబెరిగినాఁడు
నిన్నుఁ గనవచ్చె; నితనికిన్నరనుత! గుణము లాలించి యుత్కంఠకగూరితిగద. ౪౦
కావున నితని స్వాగతంబున సంభావించువు; మని చెప్పెను.

మారుతకళంకులు—(సక్కాళుముగా) భగవతీ! యామెయు మీకంటె గుణముల
చేతఁ దక్కువది కాదని తలంచెదము. చెప్పఁడు. అకన్యక స్వాగత మడిగినదా?
మందా—అప్పు డామె స్వాగత మడుగలేదు. కాని—

తే. మునుపె గాఢానురాగంబువినికీసెన! దపుడుసంప్రాప్తుఁగని మోహనాంగి, యతని
తనువునను దమ్మిపూవులదండ వోలె! మాన్మధవిలాసవీక్షింపి మరలఁ జిమ్మె. ౪౧
మల్లి—అది యుక్తమే. నిసర్గకాలీనస్వభావము గలకులకన్యకాదనము స్వాగత
పెట్టు లడుగును? పిమ్మట నమ్మహాభాగుఁ డేమి చేసెనో?

మందా—అప్పు డతఁడు—

అ. మోముఁదమ్మితావి మూఁగించు చతులను, | గప్పురంపురజము గుప్పినట్లు
దశవకుట్రులగ్రధవశదీధితిపుంజ! మొలయఁ, జేసె లాలుకఁ బలిక నిట్లు. ౪౨
మారు—(కాకుళముతో) ఎట్లు? భగవతీ!

మందా— భగవతీ! స్వాగతసంభావనం బెందులకు? చూడు,

క. హృదయము సౌహార్దంబున! సదమలమయి యునికి, చూడ్కి సంతోషంబుకా
తెదచల్లుట, సత్సత్కృతి; యదనము సర్వంబు లోకికాచారము నెకా. ౪౩
మారు—(సక్కాళుముగా) మేలు. ఈవచనము విదగ్ధమధురము. తరువాత?

మందా—తరువాత నతనియిరువురు చెలికొండలో నొకఁ, ,, దీదిగో! ఏ పూజ్యురాలి యీహారము హంసముఖమునండి జాతీ పడినది. మేము దీసికొంటిమి. దీని ఏమి తెండియుఁ బరిగ్రహించునుగాక.” అని పలుకఁగా, నత్తరుణి చెలిమికత్తియ, ,, మహాభాగా! గగనమునఁ దారావళివలె నీతారావళి మహాభాగునిదోరంతరము ననే విహరించునుగాక. దివ్యపరిసుళ మగునమ్మాలిక దయచేయుఁడు. మాభర్తృ దారిక దానికొఱకు వేడుకపడుచున్నది.” అని చిఱునవ్వుతోఁ బలికెను.

మారు—తరువాత?

మందా—

అ. దాన హర్ష మొంది తనకేల నతఁడిచ్చు! ప్రజను, భృంగగీతసద్గుణులు నంది సకీయ, యామె క్రగామ్యకౌతుకా! క్రపితదృష్టి, కునిచేఁగంతమునను. రర కల—ఏమి? అక్కడఁ గూడ హరమాత్యములకు వ్యత్యయమా?

మందా—

అ. కేగ మంతలోన విద్యాధరేంద్రుని! సచివుఁ డైనజనకుశాసనమునఁ, బిలుచుగంచుకులను గలిసి, యంగజపీడఁదిరిగితిరిగి కనుమఁ, దరుణియరిగె రగి మారు—తరువాత?

మందా—

చ. ఎనిత గృహంబు చేరి, ఫణివల్లభభోగసమానదీర్ఘ బాహుని, మకుమార మైనతనయులమునం దతనికా వహించి, పాయనిమదనజ్వరంబునఁ గృశాంగకమూల్, శ్లథసివిబంధయై యనయము వెచ్చ నూర్పు చవకాత్మత వాలిచె నొయ్యి శయ్యపై. రల

అట్లు వ్రాల్చి—

తే. మొలకవెనురును బోనిముద్దొలుకుమేన! నొలపె బిసకొండసోదర మొందుచాయ; కనులినట్లు నిట్టూర్పుగాలిఁ గెంపుఁ! దురుకతులకింపు గలమోవిదొండపండు.

కొవున నాతనిహృదయ మధికతర మయినప్రణ్యంబు చేసికొన్నయేకన్నియ యందో యాసక్త మయిన దని చింతించుకొను చుండెను

నవమాలికాకాళిందులు—(జనాంతికముగా) సఖీ! ఏవు గూడ ఏపైఁటచేతచెఱుగున మహాభాగునిప్రతిచ్ఛందమును జూచి యీపద్యమే పఠించితివిగాదా!

మందా—ఇట్లు చింతించుచున్న యామెకు, నాలసించి వచ్చినయామెయడపకత్తియ యలినివయస్కులచేత వర్ణిత మయినస్వప్నవృత్తాంత మంతయు వినినీంచెను.

మారు—తరువాత ?

మందా—

చ. సకీయ, చిరోపగూఢమును సాంద్రము నాతనమీడివానిర

క్రి కనుట, రట్టి యైన స్మరతీవ్రతి, ప్రాణము వచ్చినట్టులై,
ప్రకటవియోగ సాంధుమధురత్యతదాకృతి వ్రాసి పైటపై,
సకలవిధప్రభాధవశచారుసరంబు లిఖించె చేరదశ.

౪౫

మల్లి—(పైటచెఱుగు చూచుకొని) అర్యపుత్రునిప్రతిచ్ఛంద మిక్కడఁ గూడ వార
సహితమే.

మందా—అతఁడు మరల—

తే. అరుగు చింటికి, మూఁగెడునకుల జోపు కైతమున మరల్చి త్రికంబు, సఖుల
నడుమ నరగంట నేక స్తనంబు దోపఁదనుఁ గనినతన్నిం, దలఁచు నతండు దమిని.

మారు—తరువాత ?

మందా—తరువాత సుత్కంఠావినోదనమునకయి చిత్రఫలకమున—

తే. అగిరింద్రము, నచ్చటియాస్రవంతి, యాలతా సదృశమును, బంతియాటనిలన
నలసటను గన్న యాచకోరాక్షి, నామెయఱుత నాపుష్పమాలయు, నతఁడువ్రాసె.

నవమాలికాకాంఠింబులు—(జనాంతికముగా) సఖీ! మల్లికా! తద్వసంతోద్యాన
మునఁ దీఁగలమాటుననుండి మేము చూచితిమి. నిపు కూడఁ జిత్రఫలకమున నిట్లే
వ్రాయఁబడి యుంటివిగా!

మందా—తరువాత సంచాంపనోహర మయినయయుద్ధానవనమం జెట్టెటో దిని
శేషమును గడపి, విరహిజనులప్రాణవాయువులను గబళించుటకుఁ గాలభుజంగ
మయిననిశాసమయమా ప్రాప్తింపఁగాఁ, బురందరహరిదంగ నాశ్రవణమాక్తిక
తాటంకుఁ డగుభగవానుఁడు శకాంతుఁ డుదయించుడు, దుస్సహవిరహానలదహ్య
మానుఁ డయి, తనసఖులచేఁ గల్పిత మయినమృణాలతల్పమున మేను వాల్చి,
యావిద్యాధరకన్యకనే తలించుకొనుచు, గన్ను మొగడక యెట్టకేలకు సగము
రాత్రిని వెళ్లె బుచ్చెను.

మారు—తరువాత ?

మందా—తరువాత నచ్చేరువఁ జంద్రకాంతమణిసంఘటిత మగుక్రీడాపర్వతశిఖరము
వైపు చెవి యొగ్గినవాఁ డయి—

తే. నిద్దరను బులుబులము గద్దడంగు! నద్దరేయిటల, గన్నుల వ్రేలు అలమల,

గర్జనములకు నాయువ్యము, కరుణ, మొక విలాప మాలించె నతఁడుదూలంగఁ దాల్చి.

మారు—అవిలాప మేమని?

మందా—

తే. అకట చూత! హా చంపక! హా అవంగ! యయ్యో మాలతీ! హా మల్లి! హా కురంగ!

హా మరాళి! హా కేకిని! హా చకోరి! యయితి స్మృత్య; మీసఖి హా! గతించె.

క. జగములను గన్న జనని! భగవతి! భక్తానురక్త! భద్ర! భవాని!

యగుతకా మణుజన్మంబున! మగండు నా కలమనోజ్ఞ మారుతముతుండే. అని. ౫౩

మారు—(తొందరతో) తరువార! తరువార!

మందా—అది విని సాశంకముగా లేచి తనవయస్కులతోఁ గూడ సత్వరముగాఁ గ్రీడాపర్వత మాలోహించి యచ్చో నక్కన్నయినే—

ఉ. ఆయువ దివ్యమాల్య మరమందు ధరించినదాని, బాష్పపుం

దోయమనక ముఖాంబుజము దోగినదాని, స్మరా స్త్రవేదనక

హా! యనుదాని, వాడినమృతాళము పోలినదాని, గంకమం

దాయత మైనవల్లి యురి యాజవరాలిని గాంచె నొంటరికా.

౫౪

అప్పుడు వెంటనే యామెను సమీపించి—

క. మానుమ మానుమ, సాహస! మానకుమీ గుండరీ! మతోకజన్మమునం

దేనిని వరుగ వలచి డెం దానం బ్రార్థించి, తట్టి దాగుండు నేనే.

౫౫

అని పలుకుచు నామెతఁగయురిని ఛేదించి కంఠమునుండి తొలగించెను.

మారు—(సంతోషముతో) తరువార!

మందా—

తే. కన్నయల కభిసారము కాని దంచు, వచ్చె నర్పింప నునులు భవాని కబల;

భానిఁ గని, అజ్ఞ వణకుచు వాంచి మోము, కాలిబొటవ్రేలవ్రాయుచు నేల, నిలిచె.

మారు—తరువార!

మందా—(కన్నటితో నిట్టార్పు విడిచి) అక్కటా! దైవమా నతిక్రమింప నేర

తరమా? అల్లతోందరలో అతాపాశములను గోసి నేయుచున్న యాతనిచేతనుండి

చిత్రఫలము వాటి యటునిటు దొరలచు, గ్రమగ్రమముగ నచ్చోఁ దడవూల

మనకుఁ గాక తాలీయన్యాయమునఁ దత్కాలాగతుఁ డగునుభవమన్యుఁ డను
మహర్షి నెత్తిమీఁద ఘణిలు మని పడ్డవాడైను.

అందఱు—(విషాదము నటించుచున్నారు)

మారు—(నిట్టూర్పు పుచ్చి) ఈత్సవములు నిరంతరాయముల కావుగదా? తరువాత?

మందా—తరువాత నమ్మని యాబద్ధభ్రుకుటీక రాశివదనుఁ డయి, యోరీ! దురాత్మా!
కన్యాకౌముకా! నీవు రాగాంధుఁడ వయి, నిరపరాధుఁడ నయిన నా నెత్తిమీఁద
ఘణిలు మన నీదారుఫలకమును బడవేసితివి కావున, నీవు మనుష్యయోనిని జని
యింపుము. ఈకులటయు మానుషభావముఁ బొంది జన్మాంతరమందును నీతోలి
సంగమముననే మార్చిల్లుఁ గాక. అని పిడుగునింటికాప మిచ్చెను.

మల్లి—(వణకుచున్నది.)

అందఱు—(కన్నుల నీరు పెట్టుకొనుచున్నారు)

మారు—అయ్యో! మహాప్రమాదమే. తరువాత?

మందా—(సబాష్ప గదగదముగా) తరువాతఁ దచ్చాపదహనదగ్ధాంగు అయి, వారు
త త గమే విలయ మొందిరి.

మారు—తరువాత? (అను నర్థోక్తియందే బాష్పరుద్ధకంఠుఁ డయి యూరకుండెను.)

మందా—అష్ట దాతనివయస్కు లిద్దఱును కాపశ్రవణభయమున మూసికొనిన కన్నుల
నెట్టకేని చెఱచి—

క. ప్రియమిత్రుఁ గాని, యాక । న్నియ గాని, కౌన రెనుర; నేలను బడుము
ద్వియమాదామణి, మఱి యిప్పుయిదలి ప్రియు వ్రాసికొన్న పయఁటఁ, గనిరటకా.

మారు—తరువాత?

మందా—తరువాత నయ్యురువురలో నొకఁడు సుహృద్విరహమున జనియించినశోక
మును నిలిపికొనలేక, భగవతీ! కాత్యాయినీ! జననాంతరమున నీప్రియసుహృదునకే
యనుచరుఁడఁ కావలయు నని ప్రార్థించుచు, నాకేలీపర్వతము చఱియ నుఱికి తన
మిత్రునిగతి నే తానుఁ బొందెను.

మారు—(నిర్వేదముతో) అయ్యో! సర్వనాశ మాపసిత మయ్యెనుగదా?

కల—(సగ్గుళుముగా) మేలు. సౌహార్దమునకు సదృశ మయినపని చేసినాఁడు.

మందా—మఱి యారెండవవయస్కుఁడు తద్దర్శనమునఁ గూడ నధిక సంజాతశోకమన్యుఁ
డయి తచ్చూడామణిని, దక్షుచ్చాత్పత్తిచ్చందముభగ మయినదుకూలమును, దచ్చిత్ర

ఫలకమును, సత్వరముగాఁగఁగొని ..చీ! మూర్ఖా! నృళంశ! మునిపాశ!యేమిరా?
నివు మా కందఱకు సంఘమృత్యువఁబయితివి” అని బాష్పరుద్ధనయనుఁడయి
సారసార కమ్మనిని దూఱ సాగెను.

మారు—అయ్యో! యీవాక్కు జ్వలదగ్నికి ఘృతవృష్టిగదా? తరువాత?

మందా—తరువాత నమ్మని మరలఁ గుపితుఁడయి, నివు సుహృత్సేనామన రాక్ష
సునివలె వ్యవహరించితివి. కావున రాక్షసుఁడవే కమ్మనియు, మిత్రుఁడగునీతఁడే
నీకు శత్రు వగుననియు కాప మిచ్చి నిజేచ్ఛం జనియె.

మారు—విధాత్మనిహింసకత్వము దుర్లంఘగహనము గదా!

మందా—తరువాత నాశఖుఁడును దుకూలాదిహస్తఁ డగుచునే మునికాపోచితమయిన
తనవు దాల్చి యాతుధానుఁడయి, సకలభూతసంత్రాసముఁ జేయుచుండఁగాఁ,
గాత్యాయినీభవనవర్తిని యగునవ్వర్ణిని, ధ్యాననయనమున సందృప్తసకలానర్థ యయి
హాహాకారమున దద్దటిల్లి యవ్వోటికి విచ్చేసెను. అప్పుడు స్నిగ్ధమధుర మగుగౌరీ
దేవివాక్కు గగనమున నిట్లు బయలు వెడలెను.

మారు—ఏమని?

మందా—

“తే. సంతతిని గోరుమద్భక్తజనుల కిలకు । బిడ్డ అగుచురు గావుత వీర లిరువు;
రంత నన్యోన్యదత్తంబు అగుత, వారి । సహజహక్తికహరపుష్పరసములు. ౫౦

ఇంతే కాక యిటుమీఁదటఁ గూడ సవిశేషసౌందర్యకాలివిగ్రహు అగువీరిరు
వురకును, బరస్పరవర్ధ మాన రాగరమణీయ మగుసమాగమము కౌఁగి అదు. అకస్మియకు
మునికాపప్రయుక్తప్రథమసంగమమూర్ఛ, మూర్ఛాహర మగునారమణి చూడఁమణి
తాఁకినంతమాత్రమున శమించెడుఁ గావుత”మని.

మారు—(హర్షముతో) ఓహో! భగవతియనుగ్రహమున మునికాపము శుభాంత
మయ్యెనుగదా! పిమ్మట నవ్వయస్యలసంగతి యేమి జరిగినది?

మందా—మరల నావాక్కిట్లు బయలు వెడలెను. చటి నుఱికినవాఁడు గూడ నేత
ద్రూపదిభృంజే యయి యితినికి నిజే పరమమిత్రుఁ డయ్యెడునుగాక. తదస్యఁ
డును రాక్షసుఁడయి శత్రు వగుమిత్రునిచేతనే నిహతుఁడయి తోడనే నిజరూప
మును బొంది వెండియు సతని కత్యంతప్రేమాస్పదుఁ డగుమిత్రుఁ డయ్యెడును.

కల—అదృష్టమున వారిరువురు గూడ ననుగ్రహింపఁబడిరిగదా!

మారు—భగవతీ! యాత్రుడవు లెక్కడ నున్నారు? ప్రేయసితోఁ గూడ నాతరుణుఁడే మయ్యెను?

మందా—(చూచి హర్షముతో)

ఉ. కానునిగెల్పులచ్చి యలకన్యయై (కన్నీళ్ళతో మల్లికను గొంగిలిండుకొని)
మల్లిక యీమె; (అందఱు విస్మయమును నటించుచున్నారు.)

మందా—యామెకుం । బ్రేమనిధాన మాపవనుబిడ్డఁడు మారుతుఁడీవె;

నవరను-కొలిండులు—(హర్షముతో) ఇందు సందేహము లేదు

మందా—నెయ్యరం । దామెయి నేడు గూఁత భృగవం దొకరుం, డలప్రాణమిత్రునిం । గామది నెంచుకొమ్ము, కలకంఠపమాఖ్యను గాంచునీతిన్. ౫౯. క.

మారు—(కలకంఠునిఁ గొంగిలిండుకొని) సఖుఁడా! మహాదృష్టమున నీజన్మమునఁ గూడ నిన్నుఁ జూచితిని.

మందా—

క. నీకై దువున హతిం గని । రాకాశితనంబు వోయి ప్రాణసఖునిడై
యాకసముగ కేగినయా! మాకందునిఁ దెలిసికొనుము మఱియొకసఖుఁగా. ౬౦. గ

(మల్లికామారుతకలకంఠులును, మందాకినియు హర్షాతిశయమున మూర్ఛిలుచున్నారు)

తక్కటివారు—(విస్మయముతోను, సంభ్రమముతోను) అయ్యయ్యో! వీరు మూర్ఛిల్లినారు. ఔరా! శోకమునలేనే హర్షమును మూర్ఛాకారణముగదా! కౌఁబట్టి శీతలోపచారముల వీరి నాశ్వాసింతుము.

మల్లి—(సత్వరముగాఁ దెలివి నొందుచున్నది)

నవ—(సంతోషముతో) కాళిందీ! నీమంతమణిప్రభావమున మనుపటివలెఁ బ్రియసఖి యంతగా మూర్ఛాక్రొంతురాలు గాలేదు.

మల్లి—(ఉత్కంఠతోఁ దలంచుకొని తనలో) ఔరా! నిద్రవోయి మేలుకొన్నట్టు లిప్పు డాయావృత్తాంతము దెలిసికొనుచున్నాను.

నవ—(హర్షముతో) ఓహో! భగవతి కూడ నామెయే. (మూర్ఛిల్లినవారిని చుట్టు తిరిగి చూచి సావేగముగా) అయ్యయ్యో! వీరు మూర్ఛిల్లినారేమి?

కాళిం—(మందాకినిని బట్టుకొనుచున్నది.)

మల్లి—సఖీ! రమయంతికా! నీవు గూడఁ గలకంఠునిఁ బట్టుకొమ్ము

నవ—(చిఱునవ్వుతో) సఖీ! మల్లికా! మఱి, నీవు మారుతుని—

ఇద్దఱు—(సిగ్గుతో నట్లు చేయుచున్నారు.)

మల్లి—(ఉత్సంగమున నిడుకొని మారుతునిఁ జూచి కన్నీళ్లతో) నాటి దగుస్వప్నము
మొదలుకొని యంతదనుకను నానిమిత్తమున నాలాగున సహింపరాని మదనానల
సంతాప మార్యపుత్రునిచే ననుభూత మయ్యెనుగదా! అర్యపుత్ర! లెమ్మ. లెమ్మ.
(మగ్గురు మూర్ఛ దీరి)

మారు—(మల్లిక నాలింగము చేసికొని యుచ్చాసముతో) ఓమల్లికా!

క. ఏయెడఁ బొడమి యెదిగి యటఁ | నాయనురాగంబు ముట్టినరె గొట్టకొనక,
ప్రేయసి! యిపుడు నవీకృతఁ | మై యగపడుఁ బ్రాగ్జని తలఁ పయ్యెడునాకుక.
(మరదాకినిని గూర్చి) ఆదిగీతప్రభావరాలా! భగవతీ! ఏ వామె గానట్లు మాట
లాడుచున్నను, నిన్నుఁ గూడ నామెనుగాఁ జెలిసికొన్నాను. మఱియు నిప్పుడు
మీచేతఁ జెలుపఁబడినట్టి జననాంతరోదంత మంతయుఁ గూడఁ జెలిసికొన్నాను.
విశేషించి వీనిని నాహృదయ మెప్పుడును విస్మరింపదు. (మల్లికను చూచి)

ఉ. కందుక భేలనభ్రములఁ గంజిగి నింగి విరిల మాటయుక,
దండీరియానతిం జనెడుదారిని నకా చెను ద్రిప్పి గారచుటక,
మెండుగ సాహసిండునినీ నే నురితీవలఁ ద్రెంప, లజ్జయుక
గొండొకభీతి, హర్షమును, గూరివయెమున ఏమె నిల్చుటక. ౭౨

మందా—వత్సా! మారుత! మీయందఱుస్మృతిబీజసంస్కార మేది మఱుఁగు పఠించినదో
యట్టి మునికాప జన్మదోష మింతవఱకే యని కాత్యాయనీదేవి వచించెనాజుమీ.

సార—(తనలో) మొట్ట మొదట నే భగవతి యీవృత్తాంతమంతయు నాచెవిలో వేసినది.

కల—(పైకి జూచి యాశ్చర్యముతో) భగవతీ! యాశ్చర్యము. చూడుచూడు.

చ. వెలుగుల విజ్ఞఁ జిమ్మచు, భువిం దిగుచంద్రమండో, పక్షముల్
మొలచి విహారముల్ సలుపఁ బూనినతారధరాధరంబొ; హా
తెలిసె; నిజధ్వజాగ్రనిహత్రిప్రచలజ్జలదోచ్చయంబు, ని
ర్మలవిశుదంబురాశిచరత్నితనాక. విమానరాజ మా. ౭౩

అందఱు—(విస్మయముతోఁ జూచుచున్నారు.)

మందా—(చూచి) వత్సా! కలకంఠా! యిది నిజముగా విమానరాజమే. (మరలఁ బరి
కిల్లించి చూచి) అందులోఁ బరిమితపరివారుఁ డొకరివ్యపురుషుఁడు—

తే. వెలిగిడుగునాఁడు, రత్న కుండలధరుండు | స్వర్ణ భౌస్వత్తనుండు, సహమరుండు
వరునిఁ గొమరితఁ కాడ విశ్వానుండు | నాడుచెలికొండు, వచ్చుచున్నాఁడు నేఁడు.

మల్లి—(హర్షముతోను సంతోషముతోను) ఓహో! నాయనగారు వచ్చినారు.

శల—భగవతి! చూడుము. చూడందుడు గూడ నామహామహునిపార్యభాగమున నున్నాడు.

అందఱు—(సంభ్రమముతో నిలబడుచున్నారు.)

(తరువాత నాకాశయానమున విమానముఁగు విశ్వావసుఁడు ముందుచెప్పినట్లు చూడందునితోఁ బ్రవేశించుచున్నాఁడు.)

విశ్వా—(క్రిందుచూచి) చూకందా! కుసుమపురస్కంధనివిష్టము, నాయల్లుఁ డగుమారుతునిస్కంధావార మిదియే యగునా?

మాకం—(చేతితోఁ జూపుచు) నాసఖుని దగునివాసభవనము గూడ నిదియే నుండే. (పరిశీలించి చూచి సంతోషముతో) పెక్కులేల! ఇదిగో! మల్లికాసఖుఁడు మారుతుఁడు సంభ్రమముతోఁ దనయున్న తాసనము డిగ్గి, పూజ్య లయినతమనమానమహోత్సవమున మందాకివిభగవతితోఁ గలిసి సంభావించుచున్నాఁడు.

విశ్వా—(అట్లు సుందరఁ డయినమారుతునిఁ జూచి సంతోషముతోఁ దనలో) చిరకాలమున కిప్పటికి నాహృదయము ప్రసన్న మయినది.

శ. జనశనకుఁ దనయతోడన | జనియించున శోకరూపశంకువు వ్యాధిలోఁ;

దనయంత సడలి చను నది, | ననుకూలవరుండు దొరకెనా శన్నియకా. ౭౫

(పరిశీలించి చూచి గుఱుతు పట్టి) ఇతనియురస్థులమందలి దయనయూముక్తాహార మిదియేగదా! దీనిని బూర్వము నేను నాబిడ్డకు మల్లికకు మెడలో వేసితిని. (జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని)

శే. ఇచ్చె శేషుండు దీని మహేంద్రునకును; | దైవతాధిపుఁ డొసఁగె విద్యాధరాధి నాథునకు సాదరంబుగా; నాకు నమ్మి | పోప్రభుండు ప్రసాదించె నమితకరుణ.

మాకం—(విలోకించి) ఇదిగో! భూమిని సమీపించితిమి. తమరు దిగుండి.

విశ్వా—(మాకంనునిచేయి పట్టుకొని విమానము దిగుట నభినయించుచున్నాఁడు.)

మందా—(సంతోషముతో సమీపించిసగ్గదమగా)విద్యాధరామాత్యునకు స్వాగతము.

విశ్వా—ఓహో! భగవతి మందాకినియా. అనిశాన్యాతో పకారనిరతకునమస్కారము.

మారు—(విశయముతో నమస్కరించుచున్నాఁడు.)

విశ్వా—(నమస్కరించినమారుతునిఁ బులికెతఁబాహువులతోఁ గొంగిరించుకొను

చున్నాడు) (పరిజనము బంగారుపీఠమును దగ్గఱ వేయుచున్నారు. విశ్వావసుఁడు కూరుచున్నాడు.)

మారుతశత్రువులు—(మాకందునిఁ గొఁగిలిందుకొని) నఖుఁడా! మన మందఱు మద్యవ్యవశయమునఁ గలిసికొన్నారము.

అందఱు—(ఉచితాపవముఁ గూర్చున్నారు.)

మల్లి—(కన్నీళ్ళతో సమీపించి) హా! తండ్రి!

విశ్వా—(బాష్పగర్భితమునఁ జయి చేరఁదీసి కొఁగిలించి యుత్సంగమునఁ గూరుచుండఁ బెట్టుకొని హర్ష స్థిమితహృదయుఁ డయి తీగ మూరకుండును)

మల్లి—(తండ్రి మెడను గవ్వుఁగిలిందుకొనుచున్నది)

విశ్వా—(మల్లికను బరిశీలించి చూచి తనలో) అహో! భగవతి కార్యాయుధివి ప్రసాదమున నీబిడ్డవి యగుననయవము అసంసానివిశేషము పూర్వావస్థకు నేమియుఁ దీసిపోలేదు. (వాత్సల్యాతిశయముతో)

చ. కొమరిత మై, శిరీషనుమకొమలకేసర పేళలంబు; నం

గముజిగి, జాళువాకదలికందశ్రవుండభువక హాసించు; గం

తము నెఱఁగుక, రసాలవననవ్యకుహూమధురంబు; (పరిశీలించి) సుందర

త్వము నరులంబు; నన్ని యవే; వానికి నెక్కుడు నంచు నెంచెదక. ౬౩

అందఱు—(హర్ష స్థిమితత్వము నటించుచున్నారు.)

మల్లి—(పెరిమిటికి సిగ్గుపడి యొడినుండి దిగి ప్రక్క నిలుచున్నది)

మారు—(అనందముతోడ ననురాగముతోడఁ దనలో)

అ. హర్ష నిశ్చలోన్మితాక్షిపత్మవిమిశ్రి । తాత్రుమంథరంబు, హాసితకోక

నదనమాన మైనవెదనంబు, మల్లిక । పంచుకొనియె లజ్జవలన లలన. ౬౪

మల్లి—(విశ్వవసునిఁ దలంచుకొని స్నేహముతో) నాజనకు లిరువురుగూడ ఏమహా భాగుఁడు సమానుఁడే

విశ్వా—(విమర్శించి) భగవతీ! పూర్వఁ డగుసులభమృతమహర్షి యిడితకాప మనుగ్రహమే యయినదినుమి. అందువలన నేగదా పాపనోర్జ్వలపరితులు బ్రహ్మదత్తవిశ్వవసులు గూడ మావెత సంతానమెంతు లయినారు.

మందఱు—(స్థానముగా) అతిమనోహరముగాఁ బలికితివి. పరస్పరకుల్య లగుమీ నలువురకు నీబిడ్డ లిరువురు సమానులే (విమర్శించి)

తే ఇతఁడు పవమానజేవున కట్టివాఁడో ! తాదృశుఁడ యయ్యెడును బ్రహ్మదత్తునకును.
 ఏక విశ్వావసుఁడ వగునీకు నెట్టి ! యదియొ, విశ్వవసున కిప్పు డట్టిద యగు. ౧౯
 మల్లికార్జునరుతులు—నూహృదయములు నిజమని తలంచుచున్నవి.

రమయంతికా నవమాలికా కాలిందులు— (పరస్పరము జనాంతికముగా) ఏమీ
 మందాకిసింధుగవత్రిప్రభావము ! మొదట నామె తత్తత్ప్రకారముల శంబరసని
 నించించి, విస్మయానందజనకముగా నొక ప్రకరణము నిర్వహించినది. ఇప్పుడు
 కథాభివ్యవస్థన మరల నట్టిచేటి నేటొకప్రబంధము గనఁబఱచినది.

విశ్వా—(మరలి రమయంతికాఁడలను జూచి) మల్లికా ! ఏపార్శ్వముననున్నవీరెవరు ?
 మల్లి—(తండ్రిమూఁపునఁ జేయి వేసి చెవిలో) వీరందఱు నాప్రియసఖురొండ్రు.
 ఈమె పొంగుకొండ మొదలుగా హృదయవిర్వికేషురా లగునాప్రియసఖిసవమాలిక.

విశ్వా—(తానుగూడ మెల్లగానే) తక్కిన యిద్దఱు నెవరు ?
 మల్లి—ఈమిగిలినయిరువురు మందాకిసింధువతికిఁబురొండ్రు, సారసికాకాలిందులు.

విశ్వా—బిడ్డా ! అమఱియొకతె కూడ నెవరు ? చెప్పు.

మల్లి—ఈమె యమాత్యవిష్ణురాతునిపుత్రికామణి రమయంతిక. ప్రియసఖునికిఁ గల
 కంఠునికిఁ బ్రియురాలు.

విశ్వా—(సంబహుమానముగఁ దనలో) ఇన్నోయంతయును మాకందఁడు నాకుఁ జెప్పి
 నాఁడు. విశుద్ధోదారరూపవ్యాకృతపరమాభిజాత్యురా అయినయీ మెకలకంఠుకుఁ
 దగినదే (ప్రకాశముగా నవ్వుకొనుచు) బిడ్డా ! కలకంఠుఁ డెవరికిఁ బ్రియసఖుఁడు ?

మల్లి—(సిగ్గున వెనుకకుఁ బోవుచున్నది.)

విశ్వా—అనందముతో—

క. ఈమె నిజభర్తృవార్తా । ప్రోషితనమితానసాబ్జ నేఁ గాంచితీ; నా
 కీపుత్రకతోఁ బొడమిని । పూపమనోరథము నేఁడు పూర్ణం బయ్యెకా. ౩౦

మందా—(అజ్ఞాపాత్యుత్తెఱింగి చిఱువత్తుతో) ఈబిడ్డ మొందులకు సిగ్గుపడుచున్నది క

విశ్వా—నాకుఁ దెలియదు. రమయంతికనుప్రియసఖునిప్రియురాలని యీమె చెప్పినది.
 ఎవరికిఁ బ్రియసఖుఁడని నే నడిగినంత నే సిగ్గుపడుచున్నది.

అందఱు—(తమలో నవ్వుకొనుచున్నారు)

రక్ష—(మల్లికార్జున గూడ సిగ్గుపడుచున్నది.)

మారు—(అట్టియవస్థ నున్నపియురాలిని జూచి సాధిలావముగాఁ దనలో) అకటా!
గురుజనపక్ష ము శంకించుచున్నాను. కాని, కాఁగిలింప బుద్ధి పుట్టుచున్నది!
(పటాక్షపముగా భ్రమరకుడు ప్రవేశించుచున్నాడు.)

భ్రమ—భగవతీ! యమాత్యవిశ్వవస్తువురాకులతోడఁ గూడ మహారాజాగా రిదిగోఁ
బృత్తి సంపినారు.

మందా—(పుచ్చుకొని చదువుచున్నది)

మ నయనానందస్యగాంక! కైకానితి కన్యకా మల్లికా, గట్టి దు
ర్న యు వ్రేలం దరుకాఖ శంబరకు; నానందించితక; మారుతా!
చెయి పట్టెక రమయంతికా స్మజయశ్రీ విష్ణురాతాత్మజక,
నయ మారం గలకంతుడుక, గదిసి తన్మందాకినీవతక. 20

అందలు—(హర్ష మును నటించుచున్నారు.)

విశ్వా—(సల్లాఘముగా) ఆహా! భగవతినయప్రభావము మహత్తమముగదా! ఈ
మాకందుని ముఖమున సర్వవృత్తాంతము నే నెఱింగితిని.

నవ—సఖీ! రమయంతికా! చూడు. మధుకరిక ప్రతిహరమున నృత్యము చేయుచున్నది.

మందా—ఎత్సా! మారుతా! ఏ కింకను నే నేమి ప్రియము చేయుచును?

మారు—

మ. అలనక నేఁ జరకొంక్షితానులభఁ గళ్యాణిక బ్రయం బొందితిక;
గలబంధుల్ మద మొంది రందలు ద్విజన్మప్రాప్తు; లీమిత్రుఁడౌ
కలకంతుండును మోద మొందె దయితం గైపట్టి; మాకందునిం
జెలికొనిక మరలంక గంటిక; బ్రయముక జెప్పంగ నా కే దికక? 21

మారు—భగవతీ! ఆయిన విట్లగుఁ గాక. (భరతవాక్యము)

తే. భద్ర మయ్యెడుఁ గాక ప్రపంచమునకు;
భక్తి మార్గియందొ మరునందొ ప్రజల కౌత;
క్రొతమార్గంబు గాంచుత సతము జయము;
మతియు విద్వాంసు లెల్ల క్రిమంతు లగుత.

22

(అందలు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

స ర్గం బు స మా ప మ

మ చ్చ ప ద్య ము లు:

చండకౌశికము

మ. తరుణీ! నీటిమోవి కాసపడెనుం దాంటూలరాగంటు; నుం
దరి! కందోయిని ముద్దుఁబెట్టుకొన నుత్సాహంపకుల గజ్జలం;
బురువక్షోరుహ! కాగిలించుకొనఁగా నూహించు హారంబు కం
ధర; నీ కేటికి భూషణంబు? లవి స్వార్థం బాశ్రయించు న్నినుకా.

చ. కడఁగినసాధనం దిటు విఘాతము నొందుటఁ గ్రోధ మెచ్చి, వా
కుడిచెయి గాంచు కాపమునకుం గడు వేగిర సాటు; నెన్నఁదో
విడిచిన దల్లజాతిఁ దలపెట్టుచుఁ, దానును సాహసాంక మీ
యెడనుకరంబు, చాపమున కంతయు నేడ్తెఱసే ను న్నల్పటికా.

ప్రబోధచంద్రోయము

చ. నలినజనోలగంటు నొకనాఁడు గనుంగొన నేను బోవ, నం
దలిమును లున్నతాసనకదంబము డిగ్గిరి దిగుదిగు నకా;
నటనయు నొట్టుఁ బెట్టుకొని నకా బతిమాలుచు, గోమయంబుతో
నలికి నిజోరుపీఠి, నను నచ్చట నుంచుకొనెకా రయంబునకా. —దంభోక్తి.

కా. లేనేలేనిపదార్థ మున్న దని ప్రేరమిథ్యాప్రజాల్పాస్తిమల్,
సానాభంగుల సత్యవాచలను నన్యాయంబు నిందింతు లే
లా నాస్తిక్యం? మేను గోనీ కనిసారా యెవ్వరేఁగాని, య
న్యూనుకా జీవునిఁ బంచభూతపరిణామోద్భూత చిద్భిన్నునికా? —మహామోహోక్తి.

మ. బరి! ప్రత్యక్షపుమైతిత్తిఁ బొలఁదికా బ్రాజ్ఞుండు నీక్షించి, “వ
రులతుంగ స్తని యుత్పలాక్షి కలితధూవల్లి పద్మావ్య స
త్సులినశ్రోణి మనోహరాంగి” యనుచుకా మోదించుఁ గీర్తించు మా
త్తిలఁ గ్రీడించును; మోహదుశ్చరితమల్ చెప్పకా మహాశ్చర్యమల్.

నస్తువిచారోక్తి.

అభిజ్ఞానశాకుంతలము

ఉ. వ్రాసి పటంబులోన విధి, ప్రాణము వోసెనో? మానసంబునకా
జేసెకొ రూపసంచయము చేతను? గాదటు, వేధకిల్పని
న్యూనవిభుత్వముం, గలికియంగకసౌప్తని మింత చింతనం
జేసినఁ, గన్య యన్యవిధి స్త్రీమణిస్సృష్టి యటంచుఁ దోచెదకా.

చ. శ్రమము హరింపఁగాఁ దగినచల్లనితామరపాకుఁదాళివ్వం
తమునను నార్ద్రవాయుచలనం బొలయక మెలమెల్ల వీరునా?
నినునను, పగ్గతామ్రములు నీయదుగుల్ గదియించి మామకొం
కముపయి, నీకు నేట్లులు సుఖం బటు పట్టుదువా వరోరువా?

విక్రమోర్వశీయము

గీ. స్వందనక్షోభమునఁజేసి యందునదన | యంస, మంసముతోడ రాపాడెఁ గానఁ,
దలఁప నీభుజ మొక్కఁజే ధన్య, మితర | మైనమీ నెల్ల భూమికి నతిభరంబు.

చ. కొడుకు మొగంబుఁ జూచి, మదిఁ గుండక యూటుటఁ జెంది యుండఁగాఁ,
బడఁతుక ! నీవియోగ మనివార్యత నివ్వడ సంభవించెఁగా !
మిడిమిశీగ్రీష్మతాపము శమింప ననాంబుదవృష్టిఁ గాంచి యొ
ప్పెదుతఱి, జెట్టుపై చిరుగు భీకరభంగిని బడక వడిక. (పం. అం.)

భామినీవిలాసము

ఉ. కాలభుజంగి నుంచె ముఖగ హ్వరమందును గొండెకొండ్రకుక
నాల్గుగుహము లన్నదొర నాల్కపేరిటఁ; గా దటన్న, మం
త్రాలతెఱం గెఱుంగనిజనమ్మ లయో! యది తమ్ము మట్టఁగా,
వైశమ ప్రాణవాయువులఁ బాయుట యేగతి సంభవించెడుకా? ప్రా.వి.

ఉ. కోరిక లారి పొల్కడలిహరిమిహూతురు గ్రుచ్చి కాలిట
జేరుపఁ, ప్రేంకణంపులతచేఁ బరివేష్టిత మాతమాలభూ
మిగుహముం బలిం బొలచుమేచకవర్ణుడు దోచుఁగాత, మిం
పార ననుప్రయాణసమయంబున నాహృదయంబులోపలక. కాం. వి.

మేఘుసందేశము

మ. పలుకంబాఠినపండ్లగుత్తులపనక బాగైనమామిళ్ళు నల్
వలఁకుల్ గప్పఁగ, వేడికొనరుచుచిక వ్రాల్చిపు శృంగంబునక
నిలువక, జాట్లును బాండురంబు నడుమక నీలంబు నై, పర్వతం
బలరుక వేలుపుదంపతుల్ గనఁ బయోదా! భూమిపా లిల్లనక.

నీ. పలుచనిమైదీఁగ బాగైనయెలవాగ, యావనమధ్యస్థ యైనచాన
మొనలు దేరినదంతముల నొప్పుకలికి, చింబాధరోష్ణంబున నమరుతరుణి
నడచిన నవీయాదునడు మున్ననవలా,నిలోలబాలమృగీదివాలనయన
గంధీర మైనచక్కనినాళిఁ దగునాతి, కటిభరాలపగతు లల్లుగుచెలువ

వలెఁడ వట్టువ యిటుకు నిబ్బరపు గుబ్బ, చనులవేఁగున ముంత వంగినకలంత,
కంటఁబడునంత నొకవాఁడఁగంటియచట, మొదట నలువస్సుజించినముదితయనఁగ.

చ. అమరఁగ తాతపల్కె, బొలమిల్కను జెందిననిన్ను ధాతురా
గములను వ్రాసి, ఏచరణకంజములం బడివట్టు నన్నుటకొ
దమిని లిఖించుకొఁ దలపఁ, దద్దము నశ్రులు గప్పు దృష్టి; దై
వము మన కింతమాత్రసహవాసము నోరున దేయ సేయుదుకొ!!

ఆపదుద్ధారకశతకము

మ. అనలస్పర్శముఁ, జందనాచలసమాయాతానిలస్పర్శముకొ
దను వట్టి మన నెంచు, మన్మథశుభ్రజ్ఞ పిక్, ద్వంద్వప్రిస్థుతికొ;
గన దుఃఖం బవిచారమాలక మసత్కార్యంబు గాఁ దోచి, లో
ననుసంధింతు ముఖస్వరూపు నినుఁ గృష్ణ! యాపదుద్ధారకా.

కా. కాలిందీనది నల్పు; బింబితమహాకౌశంబు న ల్పందులోఁ;
గూఁతంబందుఁ దమాలరాజి నలు; పాఘోరాహియుకొ నల్పు; త
న్మాళిక నర్తిలబివు నల్పు; నలుపుల్ ధ్యానింపఁగా నిన్నియుకొ,
మూలోనల్పు దొంగుఁ; జిత్ర మిది; కృష్ణ! యాపదుద్ధారకా.

మంగళగిరిస్థసింహస్తవము

క. శ్రీనాథ! శోణితము మును, | పానక మా వెనుకఁ గ్రోలవా? “నరసుతికిం
బూనిననాలుకఁ బొగడెద | వా న?” న్న న కీపు; మంగళాద్రిస్థసింహ.

క. కౌనిక ఏకుం బెల్లపుఁ | బానకమే యనఁ నేల? భక్తులు కల దే
దే నొకఁ డప్పింతురు; కొను | మా నాకనంబు; మంగళాద్రిస్థసింహ.

క. గవి నిడి గుడపానక, మేఁ | జెవి నిడి నుడిపానకంబు, కీలింపఁగ, రెం
డవ దిత వనుకొవడిఁ, గ్రా | యవె ఏ వాద్యంబు! మంగళాద్రిస్థసింహ.

ధృతరాష్ట్రుని విశ్వరూపస్తవము

ఉ. కొరల వ్రేలులం గలుగుకన్నులు, నా కిపు దానంబునకొ
గ్రాలుటఁ జేసి, క్రొత్తలును బ్రాతలుఁ గ్రొత్తలెయ్యె సహధిమల్,
చాలఁగ వింత గొల్పెడు; బలా! బలువింతల వింత! యీజగ
జ్జాలము ఏకరీరమున సర్వముఁ దోచుట, పూరుషోత్తమా.

చ. ఇముడుచుక కి ఏది, పరమేశ్వర! యద్భుతగోచరంబు; వి
శ్వము భవదీయదేహమున, స్వల్పపుబ్దీజమునకొ వటావలి
జము బలె సంతరించి; తెది సాగదు ఏ వెద నెంచ? నాదునే
త్రమున నశాంధ మెల్లఁ జొరదా? వరదా! మురదావలిరదా.

వసురాయ చాటు ప్రబంధము:

ప్రశంసా ప్రకరణము.

మ. కుదువంశాంకుర మేమహూర్తమున శంకుస్థాపనం జేసెనో
పురమం గట్టకు రాఘోపేంద్రుడు, మఱియూర్తంబునం గావ్యముగా
విరచింపం, గవి నన్నభట్టు పసుపుంబిల్లికిఁ బూజించెనో,
సిరియుగా చాటి, పసింక్రు నేడుఁ జెలిమిగా శ్రీరాఘోపేంద్రంబునగా.

ప్రకృతి ప్రకరణము.

ఆ. విన్న పెరుగుఁగడవ; వెన్నెల తక్రంబు; వెలుగుచలి వెలుంగు వెన్నమద్ద;
చిన్నిచుక్క అన్ని చింబులు; రే, యివి! గోవు సాడిద్రచ్చుగొల్లభాను.

ప్రాస్తావిక ప్రకరణము.

క. మొదలను వెన్నెల, చీరగటి | పదపడి, యగురేయినంటి బ్రదుకునకంటెకా,
దుదవఱి, తుదగొ, వెన్నెల | యొదవెనురేపంటి బ్రదు, శనుత్తమము నుమి.

ప్రకీర్ణ ప్రకరణము.

ఆ. చిన్నవోవుఁ గవిర, చెడి ముఖవర్ణంబు | బుధులు మెచ్చుకోక పోయి రేని;
కొన నాత్రపడక, కునయత్నమున నల్ప | నగును గృతులు, సరను రో ననంగ.
క. చాలాలితనముఁ బదపను | బాలెంతతనంబుఁ దెచ్చి, ప్రసవశ్రమముం
దూలించి, శంకు, తల్లిం | జేలించు నుఖాంబుధిం; గృతియుఁ గవి నట్లే.

స్వవిషయ ప్రకరణము.

ఉ. గౌతమిఁ గట్టి కాలువలు కాటను ద్రవ్వినకాలమందు నుం
భూతుడ నైనవాడఁ, బయకూడ డగునేడులయిదుతల్లికికా;
మాతకు లేమి బా, అచట మంటి మోసెకునుపురమ్మలే,
ప్రీతిని నన్నుఁ జ నుడిపి పెంచెరఁ, టేమి ఋణానుబంధమా?

ఉ. అద్దము చేతఁ బట్టుకొని యాక సమాదలిచంద్రుఁ బోలే, ఏ
ముద్దులమాటగట్టునగు మోమును సన్నిధి చేసికొందు ఏ
వొద్దను లేక యున్న; నిసి నల్లము ఏయెడఁ ద్రిప్పి; యందుకో
మద్దియ! సాక్షియుగ్మమిదె, మాతయెఱుంగనికన్నుఁజెందొగల్.

15142